

LAND FRÅN HAV FRÅN LAND

- en reflekterande gestaltningsprocess

Where ocean meets land

Tobias Phersson

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences
Fakulteten för Landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Självständigt arbete • 30 hp
Landskapsarkitekturprogrammet
Alnarp 2014

LAND FRÅN HAV FRÅN LAND

- en reflekterande gestaltungsprocess

Where ocean meets land

Tobias Phersson

Handledare: Pär Gustafsson, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Examinator: Tiina Sarap, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Bitr. examinator: Carola Wingren, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 30 hp (30 hec)

Nivå och fördjupning: A2E (Advanced cycle)

Kurstitel: Master Project in Landscape Architecture

Kurskod: EX0734

Ämne: Landskapsarkitektur

Program: Landskapsarkitektprogrammet

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2014

Omslagsbild: "Kludder" av Tobias Phersson

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Where ocean meets land, Gestaltungsprocess, Form, Funktion, Gotland, Visby, Visby hamn, Formspråk, Arkitekturkritik, Världsarv

Alla bilder och diagram är skapade av Tobias Phersson där inget annat anges i avslutande bildförteckning

© Tobias Phersson samt institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

SLU Alnarp 2014

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för Landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

SAMMANFATTNING

Där hav möter land kan det ske spännande saker. Eller rättare sagt, där hav möter land borde det ske spännande saker. Med den inställningen gick jag in i ett projekt som syftar till att lyfta fram ett sådant vattennära område och utsätta det för undersökning och komma med förslag på förändring. Tanken är att synliggöra gestaltningsprocessen med allt vad det innebär: sökandet efter form, funktion och mening. Platsen för arbetet är en del av Visby hamn och det är idag en plats utan riktig identitet. Den är ur flera synvinklar en plats ”mitt i mellan” som varken upplevs som urban eller hamn. Till denna plats hoppas jag kunna komma med idéer till förändring. Förändringar som förhoppningsvis främjar det publika livet i detta vattenmöte och som syftar till att åter ge liv till en plats som länge saknat det och förhoppningsvis stärka en vattenkontakt som staden i många avseenden börjat tappa.

Arbetet består i en blandning av undersökande skisser, personliga reflektioner och illustrerande material vilket allt syftar till att delge mina tankar på gestaltningsprocessen och hur den mynnar ut i konkreta idéer och förslag.

ABSTRACT

Where the ocean meets the land, it can be an exciting place. Or rather, where the ocean meets the land, it should be an exciting place. With that in mind I went into a project that aims to highlight such a waterfront area and putting it under examination with suggestions for possible changes. The idea is to visualize the design process with all the aspects that implies: the search for form, function and meaning. The site for this study is part of Visby harbor and a site that in many aspects lacks identity and for me is something of an “in between”, neither urban nor harbor. With this project I want to search for alternatives to the current design and propose changes. Changes that hopefully will promote the public life in the area and restore a weakened contact between the city and the Baltic sea.

The work consists of exploratory sketches, personal reflections and illustrative material, all of which aims to share my thoughts on the design process and how it ends up in specific ideas and proposals for this specific site.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

inledning.....7

det särpräglade landskapet.....13

platsen och dess omgivning.....23

skissen som analysverktyg.....35

introduktion till förslaget.....47

processen: linjäritet.....51

processen: den organiska formen.....59

processen: vägledande principer.....69

från förkastade idéer till koncept.....77

förslaget.....85

att sätta punkt.....105

referenser, bilagor & efterord.....111

LAND FRÅN HAV FRÅN LAND...

Idéer kommer allt som oftast utan förvarning. En idé kan vara bra liksom den kan visa sig vara mindre bra. Men det viktigaste är att de kommer. En idé, oavsett tilldelat värde, har förutsättningar att omvandla en asfaltsöken till grönskande oas, liksom den i sin tur garanterat är källan till nya idéer. Idéens flyktiga (eller kanske snarare oförutsägbara) natur har gjort det här projektet till ett på många sätt ständigt förändringsbenäget projekt, ett projekt som slingrat sig fram, och ibland tvärt vänt om, snarare än varit spikrakt.

Arbetet är baserat på en idé som sakta förändrats under processens gång. Förändrats för att den har tillåtits att förändrats. Det är inte ett projekt som levtt ett eget liv, inte alls, men det är ett projekt som har tillåtits att ta oväntade svängar och som i många avseenden snarare fått vara intuitivt än pragmatiskt förberett.

Till en början bestod huvudidén i att visa hur en plats kan förändras, förändras genom att den ges nytt program och aktivitet, på något sätt ge den tillbaka till stadens invånare. Som titeln antyder är det en plats som ur många aspekter ligger mellan landet och havet och enkelt uttryckt vill jag ge platsen något specifikt som för havet närmare staden, havet närmare människan. Syftet var således att gestalta en förändring och visa hur dessa tankar vuxit fram. Men en bit in i arbetet växte en allt starkare sökande process fram, ett sökande efter form och funktion och ett undersökande av hur de påverkar varandra och sin omgivning.

Att utmana mig själv lika mycket som platsen är något som drivit mig genom projektet liksom nyfikenheten på nya former och funktioner. Intryck som kommit från starka formspråk och väl utformade tankar om funktion har inspirerat mig till att undersöka och utveckla mitt eget gestaltande men framförallt fått mig att undersöka hur det skulle kunna tillämpas på den aktuella platsen. Därför har processen och de undersökande delarna fått lov att ta stort utrymme i följande läsning.

...OCH DESS UPPBYGGNAD

En gestaltningsprocess kan sällan beskrivas som en rät linje från start till mål. Mitt fall är inget undantag. Ständigt tillkommer saker som förändrar förutsättningarna och oftare än sällan blir man tvungen att ta ett steg tillbaka för att se en företeelse i ett annat ljus, ur en annan synvinkel.

Av den anledningen har jag valt att presentera det här arbetet efter en tråd som snarare går cirkulärt än linjärt. Meningen är att de funderingar och frågor som dyker upp under läsningen ska få komma upp till ytan och bidra till reflektion över designprocessen och skapa en inre dialog. I vart fall är det målet. Att skapa känslor, vara sig de handlar om att man gillar något eller ställer sig frågande till det.

Landskapsarkitektur som skapar just känslor eller får betraktaren att reflektera är enligt mitt tycke intressant och förhoppningsvis även lyckad. Alla känslor behöver såklart inte vara positiva, det viktiga är att platsen ger upphov till dem. Känslor. Känslan av fridfullhet, aktivitet, kanske ifrågasättande eller varför inte nyfikenhet, många är de tankar som kan drabba oss vid anblicken av en plats. Likgiltighet och ”ingenting” är tecken på att något inte nått ända fram, att något har försvunnit längs vägen.

Jag hoppas att det här projektet skall väcka nyfikenhet. Nyfikenhet på vår omgivning och en nyfikenhet över de tankar som ligger bakom den, inte bara en slutprodukt, utan även det som sker innan ett förslag presenteras, det som sker i processen.

land från hav från land

- det särpräglade landskapet -

*När somliga ser dåligt
väder, ser andra
möjligheter.*

*Var slutar naturen och
var börjar det av
människan skapade?*

MÄNNISKAN & HAVET

En rubrik som kanske snarare för tankarna till Ernest Hemingway än ett examensarbete inom landskapsarkitektur. Människan och havet. Av någon anledning har denna relation alltid fascinerat mig. Havets dragningskraft på oss människor och allt vi är beredda att göra för att få vara nära det. Om så bara en glimt av dess horisont eller ett brus från dess svall. Vi arbetar ett helt liv för att få råd med strandtomt eller så hyr vi den lilla spartanskt inredda fiskeboden, allt för att komma närmre havet och dess inneboende storhet.

Med tankar som dessa i bakhuvudet har jag många gånger passerat Visby hamn och strandpromenad och förundrats. Förundrats över varför det ser ut som det gör, men framförallt funderat på hur annorlunda det skulle kunna vara. Platsen som fångat mitt intresse har dock inte alltid fått min uppmärksamhet. Nej, det är först på senare år som jag har börjat lägga märke till den. Inte för att den talat ut till mig, likt "här är jag", utan snarare för att den inte gör det. Med sitt läge mitt emellan den vackra och omtyckta strandpromenaden och den pulserande gästhamnen (i vart fall sommartid) har den potential att bli något, bli något som talar till oss, likt "här är jag".

Bakgrunden till mitt val av studieobjekt beror delvis på mina gotländska rötter, men framförallt på att vatten, och i synnerhet aktiviteter knutna till vatten, är något som berikar våra städer. Det är alltså inte enbart en lokal angelägenhet att utnyttja ett bortglömt vattennära läge utan en möjlighet med många snarlika referenser globalt. Att skapa attraktiva städer är även det en världsomspännande nödvändighet och utmaning, vilket såklart även gäller för en liten stad som Visby.

Följande arbete bygger helt på min tolkning och uppfattning av platsen, dess omgivning och referenslandskap. Och jag skulle vilja säga att det är ett projekt som i många avseenden benär upp gestaltungsprocessen och som syftar till att lyfta fram flera möjliga aspekter och lösningar snarare än en klart utstakad väg. Det är nämligen en möjligheternas plats. En plats där jag tyvärr endast kommer hinna utforska en lite del av den potential som där bor.

Det skall tilläggas att den grafik och de skisser som kommer dyka upp planperspektivet har två olika geografiska utsträckningar. Norr kommer med andra ord att illustreras som antingen rakt upp i 90 graders vinkel alternativt 45 grader. Detta beror på vissa ritningars och illustrationers natur och anpassningssvårigheter till detta format.

Sveriges ostligaste utpost finns på Gotland och med sitt isolerade läge i Östersjön har ön mer gemensamt med estländska Dagö än det svenska fastlandet.

EN Ö I VÄRLDSHAVET

Gotland, en ö mitt i innanhavet Östersjön. En ö med en rik historia och en på många vis annorlunda plats. Det är en plats som formats av sitt isolerade men också strategiska läge. Likt en atoll sticker kalkstensklippan upp över ytan och välkomnar båtfarare med sin ljusa siluett. Den vita kalkstenen har gett ön sin särpräglade karaktär och flora och skapar ett särskilt skimmer runt sig. Det är något speciellt med det gotländska ljuset.

Som ni säkert redan förstått är ön en inte helt ny upptäckt för egen del. Mitt band till den här platsen skapades för länge sen och jag återkommer därför ständigt, längtar ständigt. Kanske är det en längtan till havet, eller en längtan till stillheten. Att ön ligger tre timmar från svenska fastlandet gör nog att man redan under överresan ändrar i kroppens inställningar. Man skruvar ner tempot, tar något djupare andetag och sitter där med omstartade sinnen, redo att ta in det som komma skall.

Antagligen, eller med största sannorlikhet, beror den här känslan på att Gotland förknippas med semester. Semester, paus mellan terminer eller skollov, alltid har resan hit varit förknippad med just avbrott. Oftast välbehövliga avbrott. Att jag nu återvänder till ön för att arbeta med mitt examensarbete känns lika delar märkligt som intressant. Jag får sätta på mig andra glasögon och se på landskapet och Visby med nya ögon. Mer sökande ögon och mer fantiserande ögon.

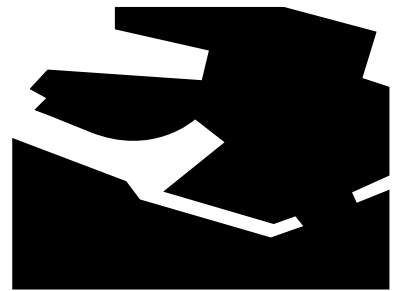
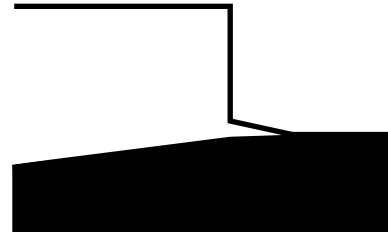
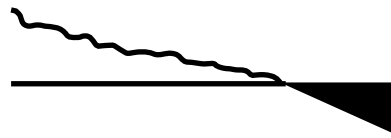
N
Gotland och
Gotska Sandön

MÖTET

Det ligger i en ö:s natur att möta vattnet. Detta möte sker på alla bredder kanter, men såklart på olika sätt. Vindpinade möten som liksom trycker ned vegetation och landmassa och bildar mjuka övergångar. Branta sammandrabbningar där gränsen hav och land är tydlig och dramatisk. Skapade möten där människan utrustat landmassan med tekniska anordningar, allt för att skydda sig mot havet och dess temperament. Slingrande stillsamma möten där långsamt vatten möter snabbt.

Alla dessa möten ger oss information om sådant som annars känns självklart, något man sällan reflekterar över. Hur hav möter land är för mig en naturlig inspirationskälla till mitt arbete, att söka efter idéer i det lokala landskapet och blicka in i det som finns runt omkring oss.

I Visby, den huvudsakliga platsen för mitt arbete, sker detta möte på olika sätt. Men framförallt är det ett skapat möte. Ett möte skapat av människan för att underlätta i vardagen, avskärma sig från naturen och samtidigt säga att mötet och interaktionen sker på våra villkor.

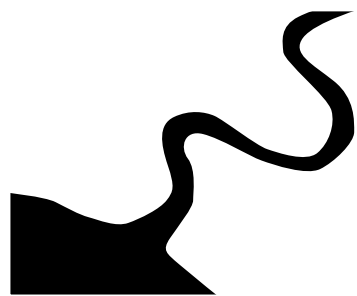
*Det vindpinade och av vinden formade mötet.
(Ekstakusten)*

*Det branta och dramatiska mötet.
(Stora Karlsö)*

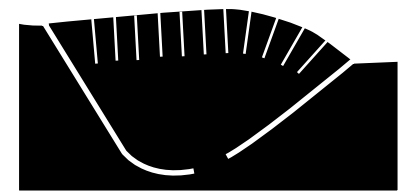
*Det av människan skapade och nutida mötet.
(Visby hamn)*

*Det meandrande mötet mellan havets sälla och landets sötma.
(Västergarn)*

*Det kulturhistoriska mötet.
(Unghanseskär)*

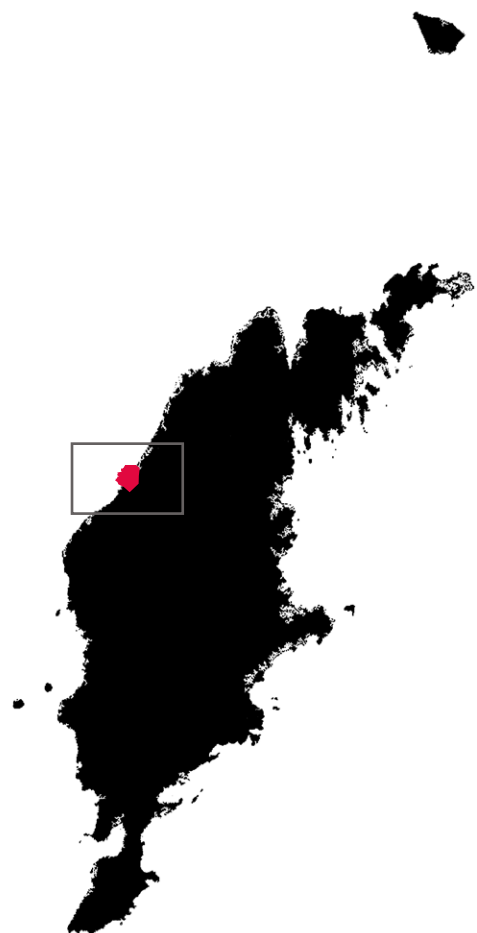

*Det småskaliga praktiska mötet.
(Kvarnåkershamn)*

- platsen och dess omgivning -

VÄRLDSARVET

Platsen för mitt arbete är Visby. Mer specifikt dess inre hamn och kopplingen mellan staden och vattnet, landet och havet. Staden ligger på Gotlands västkust i en svag inbuktning i landmassan där den riktigt klänger på kalkstensklippan. Annars urskiljer man snabbt staden från dess omgivning genom den imponerande och väl bevarade ringmuren vilken sträcker sig runt hela innerstaden. Det gamla Visby, eller innerstaden med dess skyddande mur, är med på UNESCO:s lista över världsarv och ibland kommer jag i fortsättningen att benämna Visby som “Världsarvet” och då syfta på innerstaden.

Hamnen ligger axel mot axel med Världsarvet och sträcker sig söderut i sin lätt identifierbara grå ytbeläggning. På nästa sida är projektets huvudsakliga område markerat och det ligger näst intill mitt emellan dessa två axlar, kanske utan att riktigt veta till vilken axel det tillhör.

Omgivningarna domineras av hällmark och hällmarksskogar och strandlinjen är i söder dramatisk och brant medan i norr mer dominerad av sten- och sandstrand. Lågväxta barrträd och buskvegetation präglar tillsammans med ett rikt markskikt av örter vegetationen.

Det huvudsakliga projektområdet i
förhållande till innerstaden och inre
hamnen.

GRÖNYTOR

I dagsläget finns ingen grundlig inventering och gradering av Visbys grönytor, men de markerat i gult är områden som kommunen i den fördjupade översiktsplanen beskriver som "viktiga större parker och grönområden" och "natur- eller parkmark med stor lokal betydelse".¹ De mest lättillgängliga grönområdena, från projektområdet sett, är Almedalen, DBW's Botaniska Trädgård och Paviljongplan. Dessa tre har även stor betydelse för hela staden.

AKTIVITETSYTOR

Precis som i fallet med grönstrukturen saknas en grundlig inventering av Visbys ytor och anläggningar för den spontana idrotten. Jag syftar då bl.a. på lättillgängliga ytor för bollspel och fysisk aktivitet, allra helst utan kostnad. Som diagrammet visar är det ont om sådana ytor i innerstaden och utmed kustremsan, områden som förutom att de ligger nära projektområdet är områden med mycket folk i rörelse (framförallt under sommarhalvåret).

SÄSONGSASPEKTEN

Gotland och framförallt Visby är starkt präglad av säsongsvariationer när det kommer till invånareantal och tillfälliga besökare, vilket såklart kan bli problematiskt när man gestaltar stadens offentliga rum. Det som på sommaren kan upplevas som trångt är bara några månader senare mer eller mindre folktomt. Att fundera över aspekter som flexibilitet, användning, årstidsvariation och tillgänglighet har därför varit intressant och en utmaning i arbetet. Hur kan man främja en spridning eller förlängning av turistsäsongen? Hur kan man ge den fasta befolkning en anledning att vistas på platsen under hela året? Hur kan något som anses vara negativt vändas till något positivt? Var är behovet av nya aktiviteter som störst och var finns det potential gömd? Svaret på de frågorna är inte enkla, men genom att t.ex. utnyttja öns utsatthet (avstånd till fastlandet och klimat för att nämna några aspekter) och utnyttja det, istället för att fjärma sig från det, kan man hitta utvecklingsmöjligheter. När någon ser vind som negativt ser surfaren det som positivt. När någon ser vintertemperaturen i vattnet som avskräckande ser vinterbadaren det som härligt. Framförallt bör man utnyttja Högskolans läge och finna aktiviteter till stadens unga.

HAMNEN - IGÅR

För att förstå dagens utformning och placering av Visby hamn måste man backa tiden något. För, det slår mig, att en fascinerande egenskap hos byggda objekt ofta är att de känns självklara. Eller kanske snarare beständiga. Det gäller framförallt stora strukturer. Ta en stor struktur som en hamn till exempel: stor, ofta svåröverskådlig, definitivt med en känsla att vara skapad, men ändå så bestämd, självklar. Men kikar man bakåt i tiden på den tidiga hamnen ser man hur den utvecklats och till och med flyttats.

Redan under vikingatiden blev kusten utanför Visby samlingsplats för de handelsmän som hade Östersjöregionen och Västeuropa som handelsplats.² Sedan dess har hamnen gått från att ha legat på platsen för dagens Almedalen, där våra politiker bräcker varandra efter talkonstens alla regler, till en mer sydlig position.

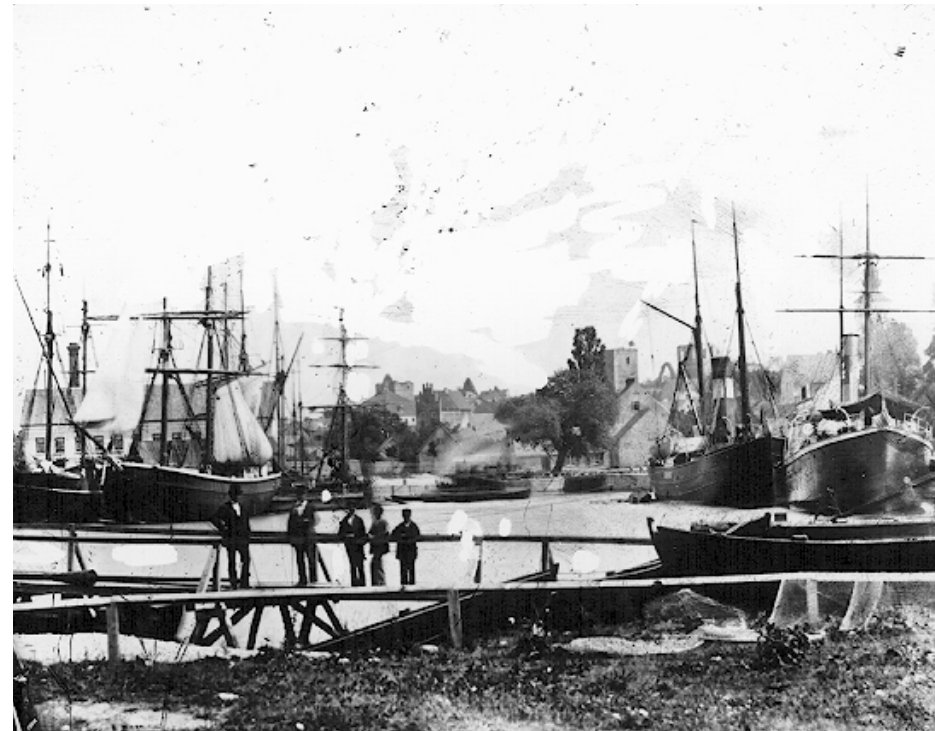
Om det går att dra en slutsats utifrån det är den att hamnen i synnerhet, och hamnar i allmänhet, är platser i förändring, dynamiska platser som ständigt av människan utvecklas och speglar det rådande behovet. Att föreslå förändringar i den här miljön torde därför vara en naturlig del i anpassningen till det rådande samhällsklimatet snarare än något främmande.

Resterna av den gamla hamnen som redan blivit ersatt av en ny hamn söderut.

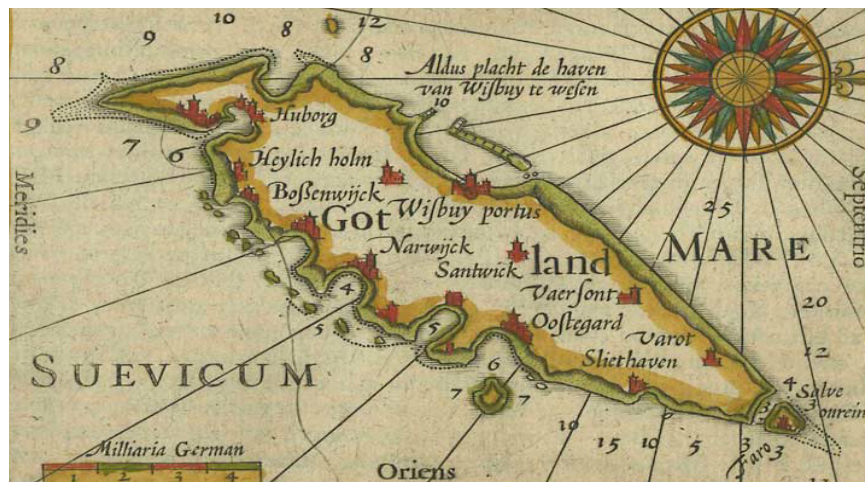
I landhöjningens fotspår har den gamla hamnen sedan länge försvunnit och idag ligger istället Almedalen på denna plats.

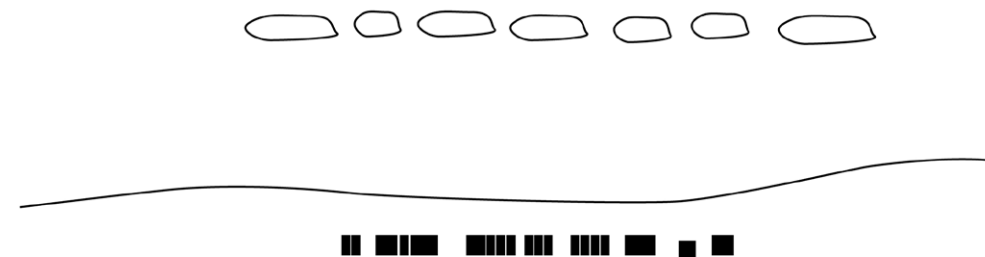
I den "nya hamnen", dagens inre hamn, råder full aktivitet.

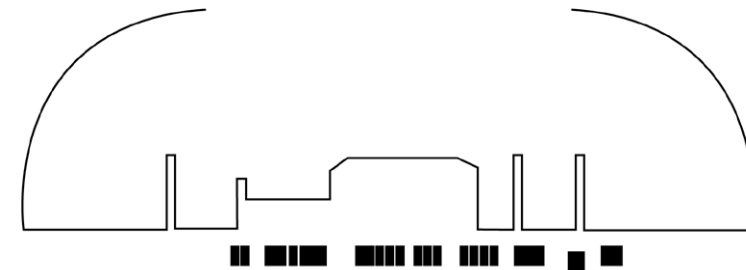
Inre hamnen med Dagens "Holmen" i bakgrunden och uppe i högra hörnet skymtas bland annat dagens Högskola.

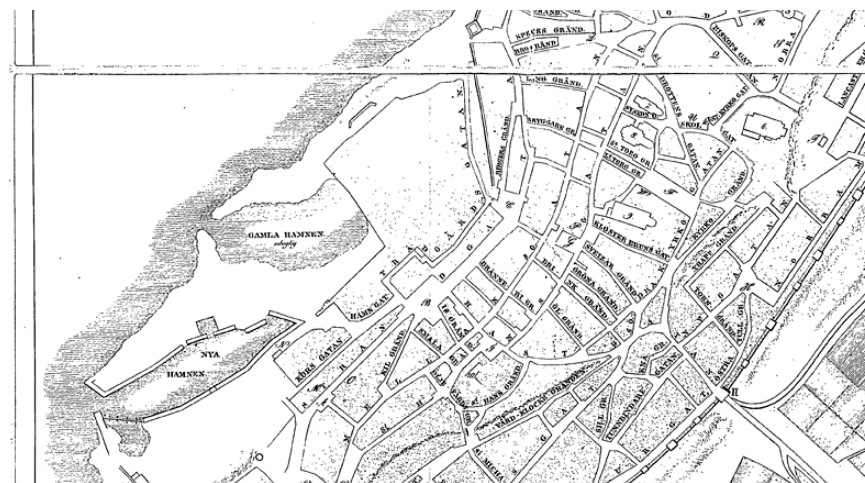
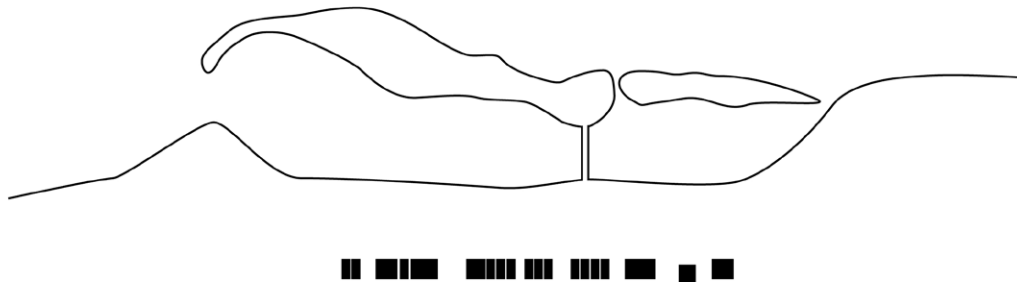
1616
Petrus Bertius karta
"Descriptio Inslae Gothland".
Svåranalyserad vad gäller
detaljer för Visby, men sta-
den ses ligga innanför en
skyddande vågbrytare och
strandlinjen är mjuk.

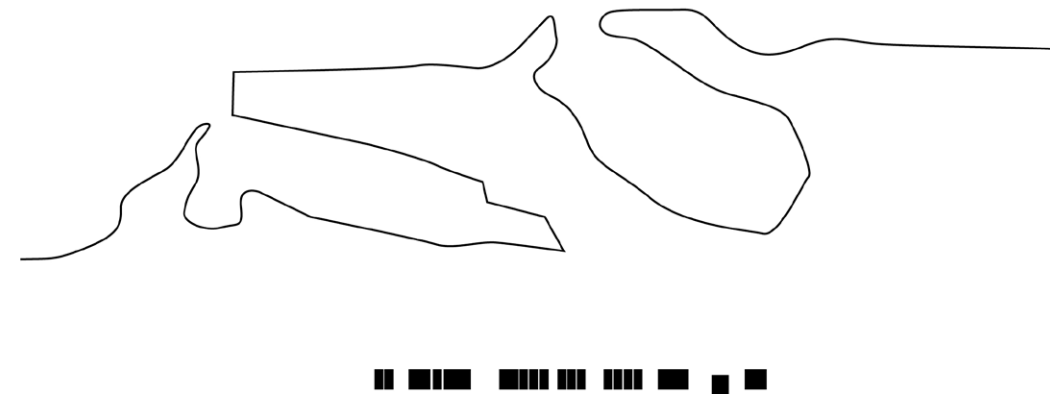
1631
Johannis Werdenhagens
"Visbia" skildrar en robust
och väl utbyggd hamn med
vad som till synes är starka
försvarsställningar. Kanske är
det en sinnebild snarare än
verklig utformning?..

1707
... För i Johan Aveelens
tolkning "Urbs Wisbyae"
syns inget av den ovan
starka fortifikationen utan
den skildrar snarare en
hamn mer lik 1616 års
illustration ovan.

1834
I Jacob Gustaf Klingwalls
"Karta öfver Wisby" har
hamnen börjat förskjutas
söderut och det talas
numera om "den gamla"
och "nya hamnen". Stora
förändringar i kustlinjen
går att urskilja.

Inre hamnen med blicken mot Östersjön. I bakgrunden ses den gamla portalkranen, diverse servicebyggnader för gästhamnens besökare och till vänster skymtar den gamla sockersilon.

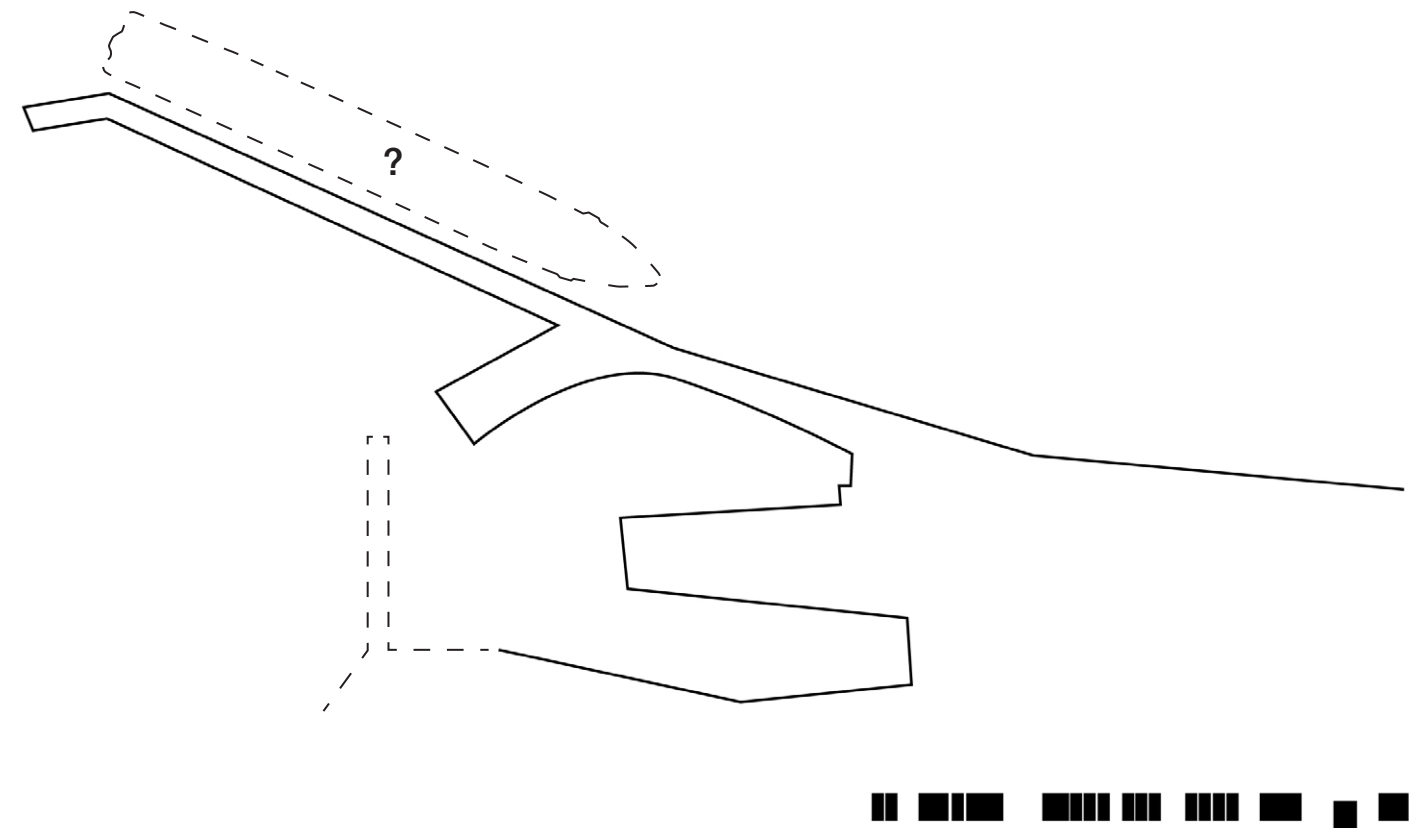
Närmre havet öppnar platsen upp sig och här domineras ytorna av parkering.

I den yttre hamnen finns idag en timmerkaj vars verksamhet inom kort kommer att flyttas. Platsen domineras av den höga betongpiren och hamnutblicken till vänster.

Den gamla portalkranen har sedan 1953 varit ett stående inslag i Visby hamns siluett, även om den togs ur bruk 1995.³ Kranen påminner om hamnens funktion i den gotländska industrin vilken numera är fokuserad på turism.

HAMNEN - FRAMTIDA PLANER

Lyfter man blicken och ser på hamnen som en större enhet finns det idag många planer och tankar om framtiden. De handlar kanske främst om framtida linjetrafik gentemot fastlandet men även om hur man skulle kunna utöka den befintliga kryssningstrafiken till ön. Dessa frågor har både stor problematik och komplexitet och kräver i sig en stor arbetsinsats för att sätta sig in i och kommentera. I relation till detta har jag därför valt ett delområde av hamnen som gör det här projektet mer hanterbart inom ramen för examensarbetet och kommer inte beröra dem.

Bland dessa framtida planer finns bl.a. Malmström Edström's och 02Landskap's utvecklingsplan för Visby hamn och Holmen, av mig uppfattat som det kanske mest tongivande förslaget. Det har idag fem år på nacken, men än har inga egentliga beslut fattats. Men oavsett typ av förändring och oavsett vilken väg man väljer att gå är det beslut som kommer få stor betydelse och inverkan på Visby och sin tur hela Gotland.

- skissen som analysverktyg -

Öppna rum på land som vitt i kontrast till byggnader och vatten som svart. Spelplanen på landsidan framträder som ett på många sätt komplext rum mellan byggnadskroppar och vattenmassor. Riktningar går att urskilja men ingen av dem verkar möta den andre. Beroende på vilken dignitet man ger det byggda, i förhållande till dess omgivande faktorer, ter sig rummet olika. Här har byggnader getts samma rumsbyggande värde som havet, om än vitt skilda som objekt.

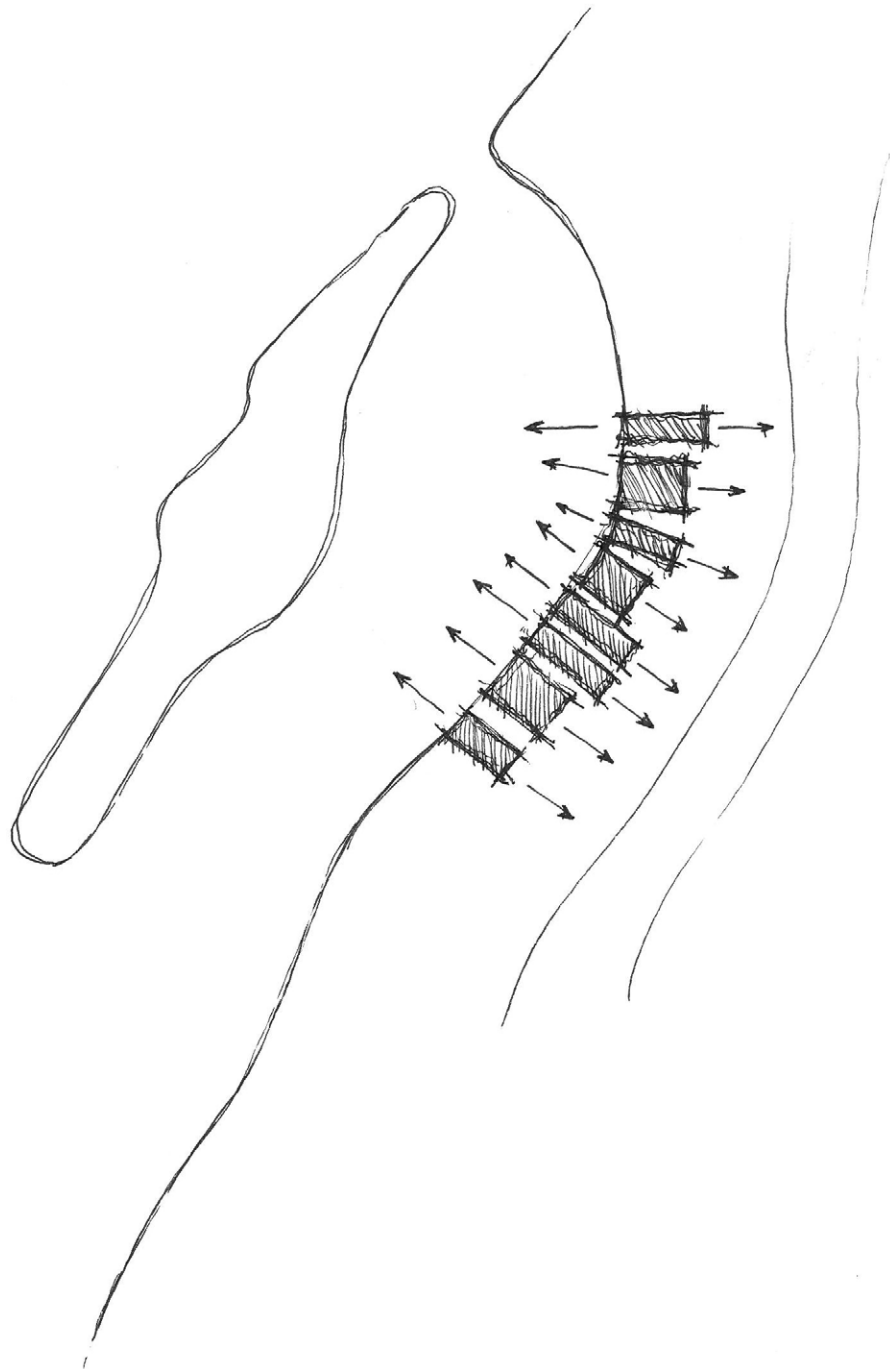
SKISSEN, HANDEN OCH FORMEN

Skissen som analysmetod. Inget nytt i sig men ett underskattat redskap i processen av undersökning och analys. Jag har själv aldrig varit förtjust i ordet analys utan försöker hitta andra vägar att kartlägga och problematisera. Hitta andra ord. Kanske är det för att begreppet känns väl akademiskt eller pragmatiskt, i vart fall för mig. Jag försöker snarare att vara mer intuitiv i mitt arbete och går snarare mer på känsla än pragmatiskt analyserande. Att diskutera *Genus Loci* (*platsens själ*) är inget jag kommer göra här, men skissen som verktyg är mer kopplat till magkänslan och det intuitiva, något jag försökt hålla mig till den i den mån det har varit möjligt.

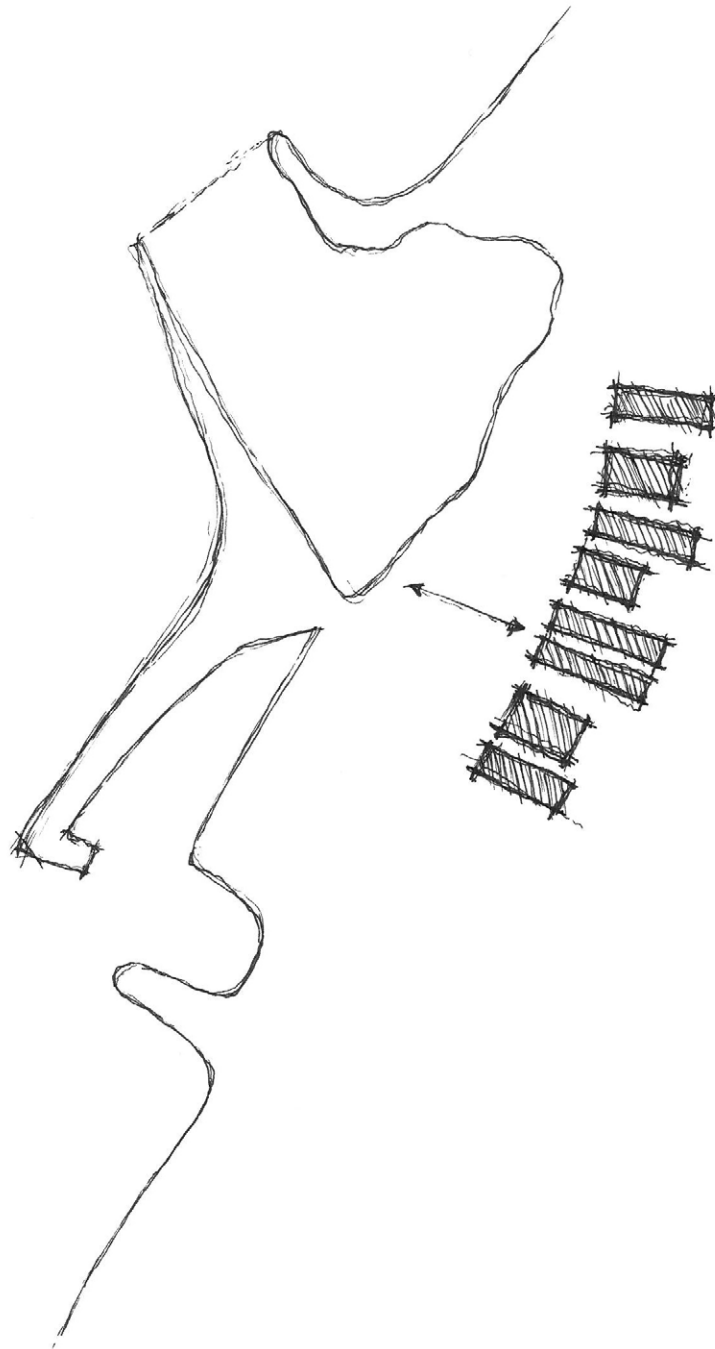
Vad har då skissen tillfört till just det här projektet? Framförallt har den varit praktisk och tillgänglig, alltid i min närhet. När idéer dyker upp gäller det att fånga dem. Annars har det nog bidragit till att jag hittat former och flöden som jag troligtvis inte annars hade funnit. Ingen linje blir perfekt, ingen rak linje helt rak och linjetjocklek är snarare ett uttryck för en fokuspunkt än en fysisk skapelse. Det runda och sneda och inbland kaotiska har fått ta plats framför det ordnade och strikt raka.

Är det inte så att vi människor rör oss i allt annat än perfekta räta linjer? Hamnen och dess funktioner kräver ett pragmatiskt tänkande och strikt formspråk, det är essensen i en fungerande industriell mekanism. Vi människor mår säker bra av lite struktur, men rent fysiskt saknar vi linjäritet, om det nu är ett ord, och framförallt så tänker vi inte och agerar efter ett strikt schema. Det medeltida stadsnätet är ett exempel, en överordnad tanke men innanför den ett virrvarr.

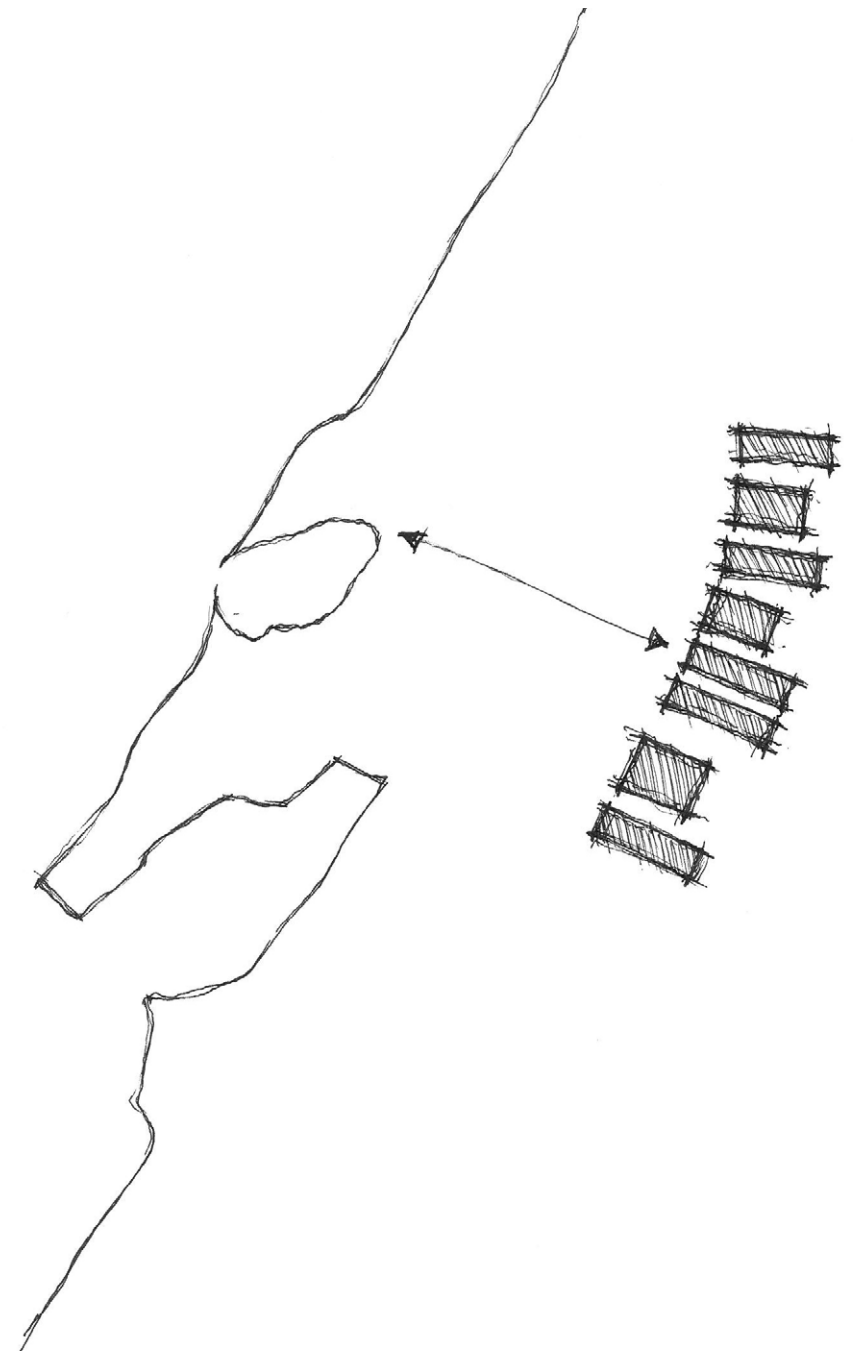
Som sagt, hela detta arbete bygger på min uppfattning och mina tolkningar av ett specifikt område. Vid närmare titt skulle vi alla uppfatta det olika och se olika saker och framförallt se saker ur olika perspektiv. Det jag ser är en plats som förvisso har en identitet, men vars identitet är lågmäld, monotom och undanskuffad. Det är en identitet som skapar barriärer i den mänskliga sfären och ser till att generera avbrott och viss mån även förvirring i stadens rörelsemönster. Samtidigt är det är en vacker plats. Speciellt mitt i vintern när allt ligger öde och parkeringarna gapar tomma. Bara en kal grå yta i kontrast till havets blå. Öppenheten, rymden, och dess utsatthet är både platsens styrka och svaghet.

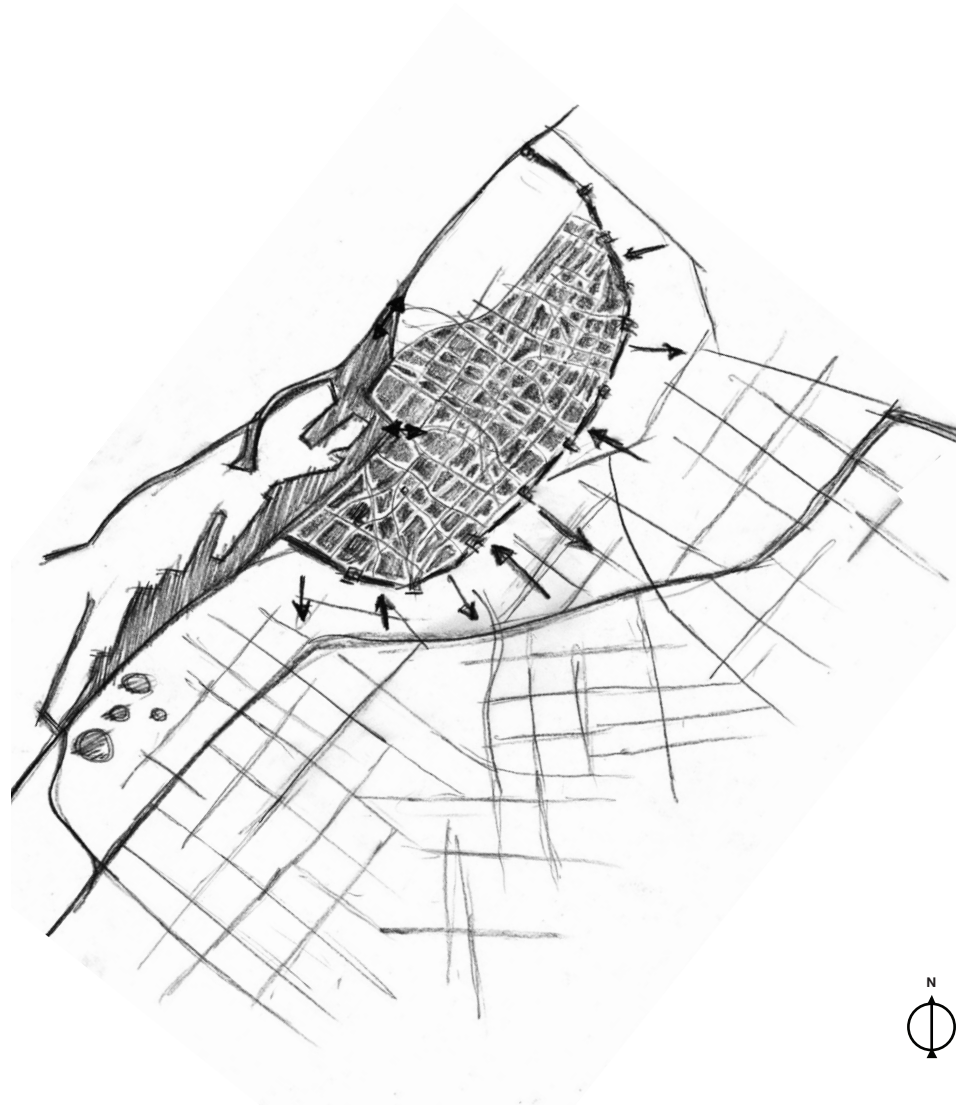
Den skyddade hamnen skapade möjligheter för regionens sjöfarare att idka handel i de europeiska farvattnen. Stadens kontakt med vattnet var påtagande direkt och "handelshusen" var i mångt och mycket mediumet där mötet hav och land ägde rum. Framförallt var lokalerna transitzoner där vattentransport skiftade till landvägen och vice versa.

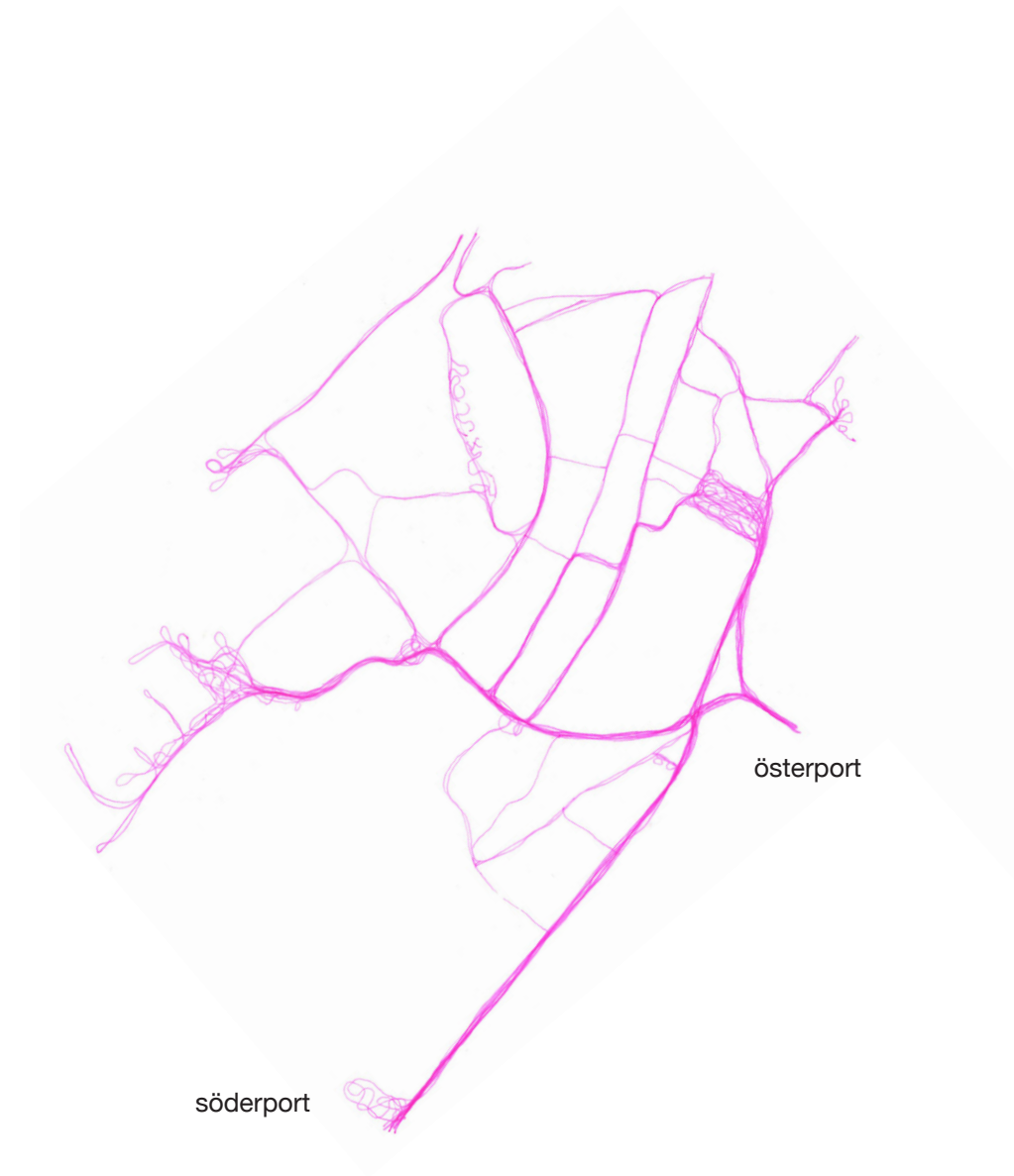
Sakta men säkert ändrades förutsättningarna för sjöfarten och den historiskt direkta kontakten med verksamheterna på havet började gå förlorad. Hamnen flyttas söderut på "nyskapat land" och med detta försvagades den direkta kontakten mellan innerstaden och vattnet.

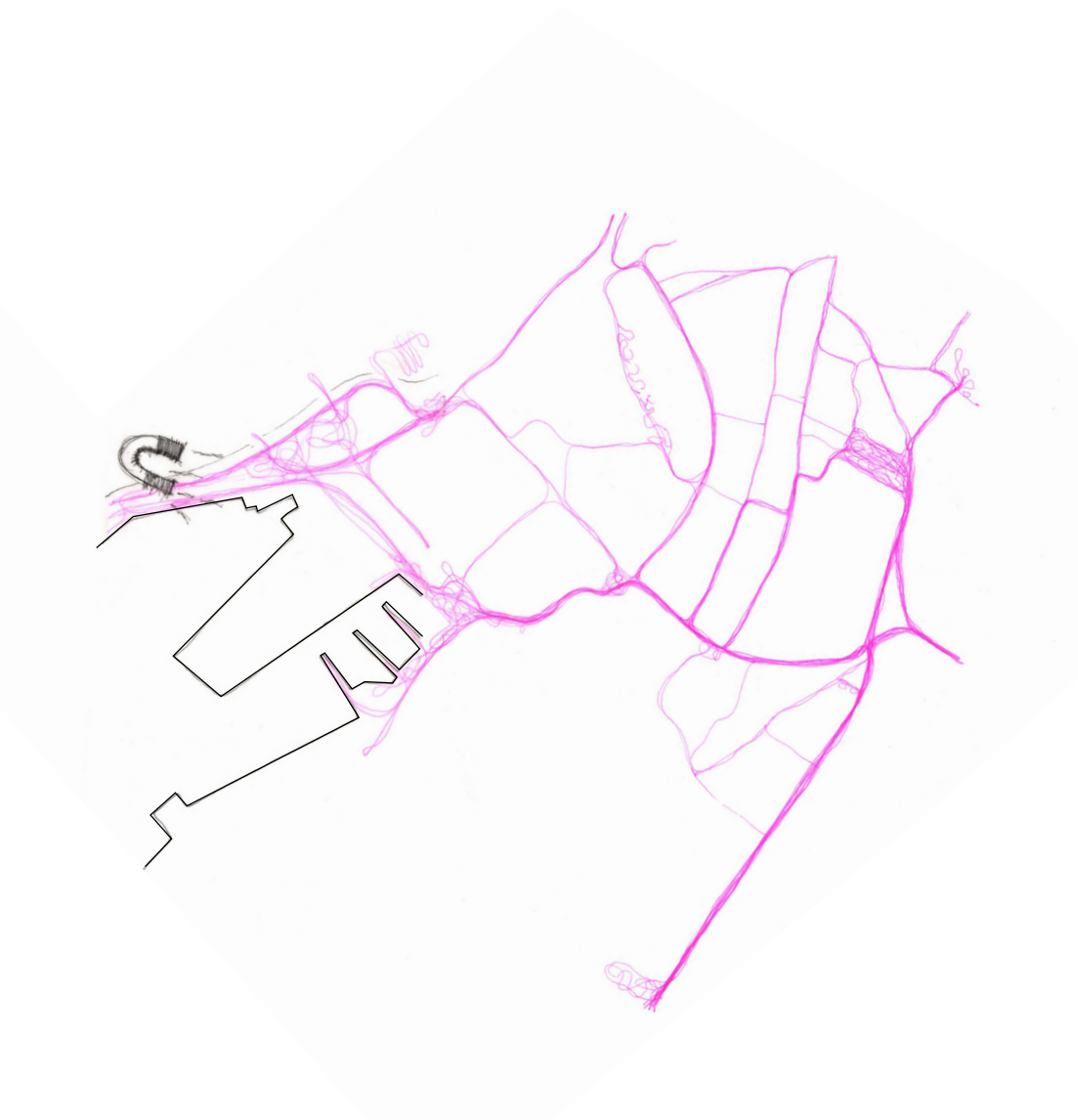
Avståndet växer ytterligare och strandlinjen börjar få ett utseende som mer liknar dagens. Utvecklingen av den moderna hamnen fortsätter och snart är spåren av den gamla hamnen borta.

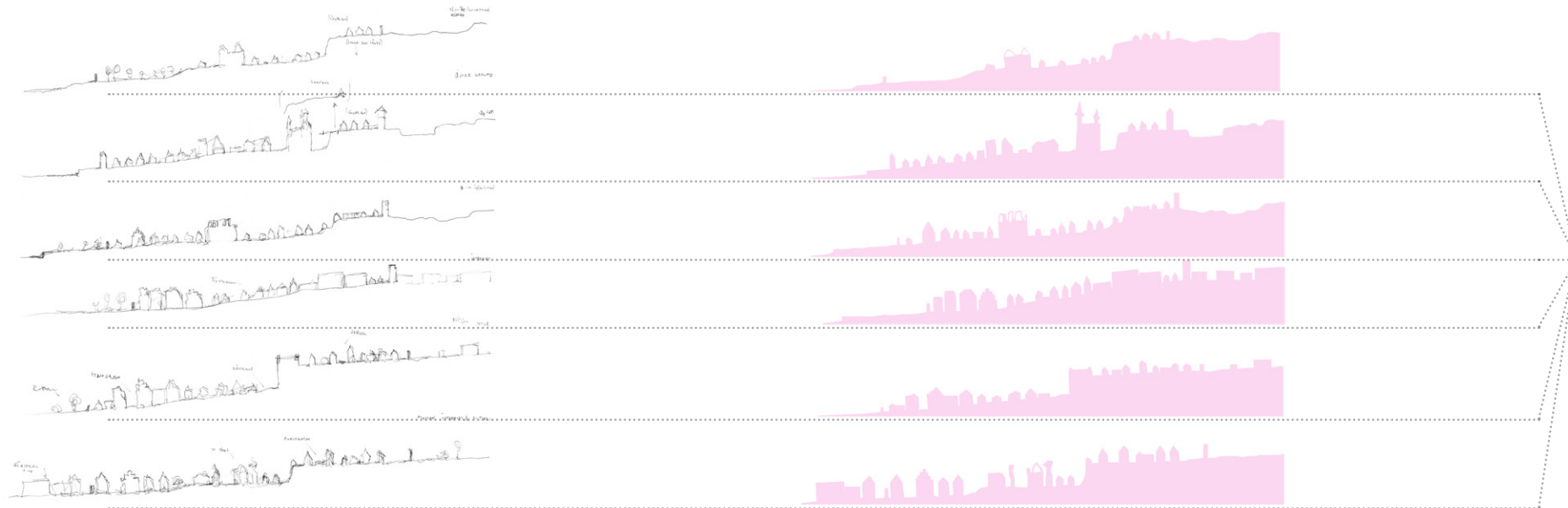
Strukturer - Visby har en tydligt uppdelad bebyggelsestruktur där ringmuren blir den tydligaste "årsringen" omringad i sydväst av hamnens ytor och betong och det nyare Visby i öst. Världarvet är på många sätt centrum och för de flesta även sinnebilden av Visby, även om det egentliga centrum är mer utdraget eller om man så vill tudelat mellan Innerstaden och Östercentrum.

Dagens rörelser - Diagrammet visar det huvudsakliga rörelsemönstret i innerstaden och ut mot hamnen och strandpromenaden. Framförallt rör man sig idag mellan ett antal centrala målpunkter var av de tyngsta är Söderport - Österport - Stora Torget - Hästbacken - Hamnen - Almedalen - Strandpromenaden.

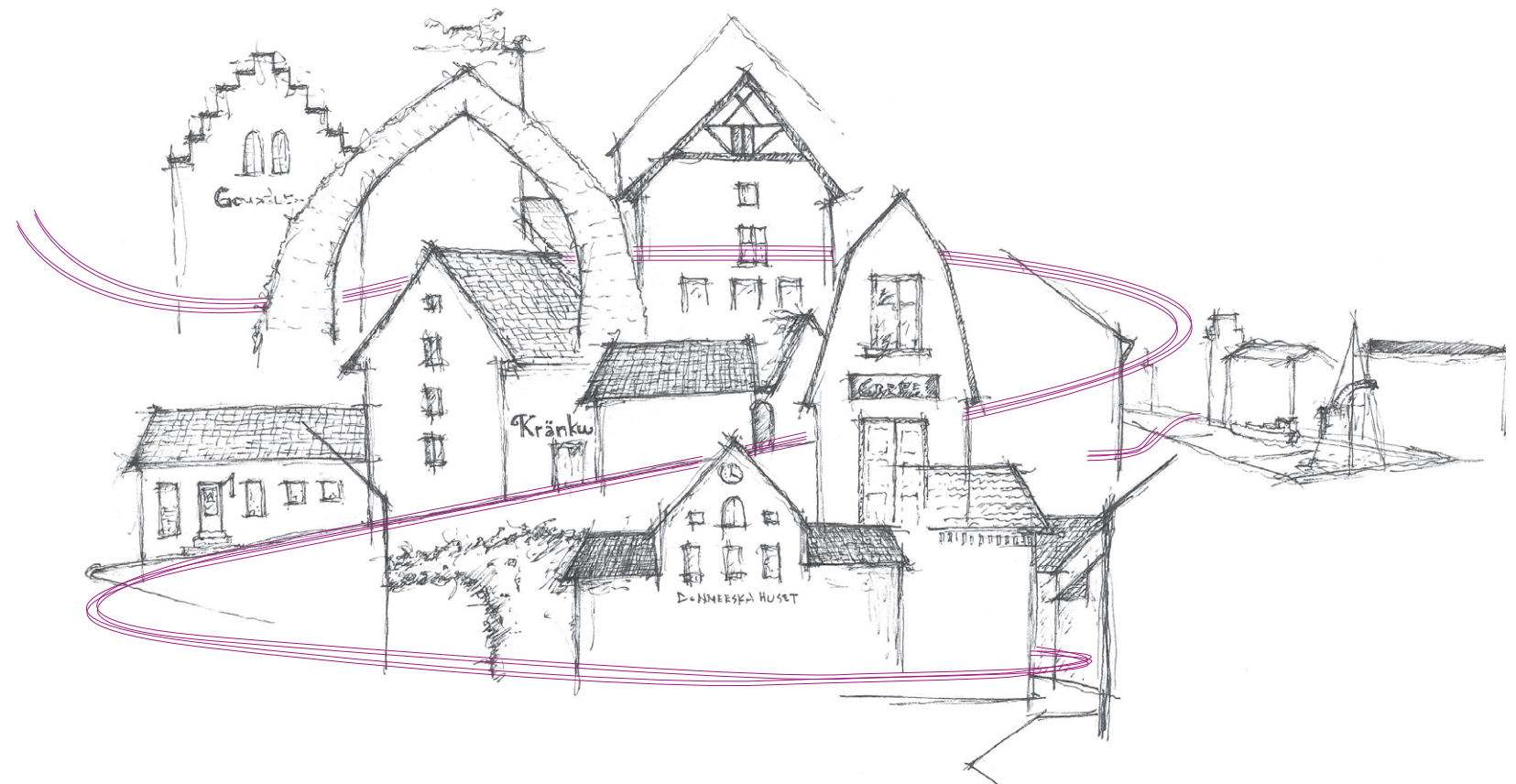
Att knyta ihop rörelser - I det tidigare diagrammet finns det en osäkerhet i det övre vänstra hörnet. Jag skulle vilja kalla dem för återvändsgränder eller lösa ändar. Dessa ändar väntar på att föras samman och på så vis sluta cirkulationen i hamnen och generera ytterligare en central punkt i stadens rörelseschema.

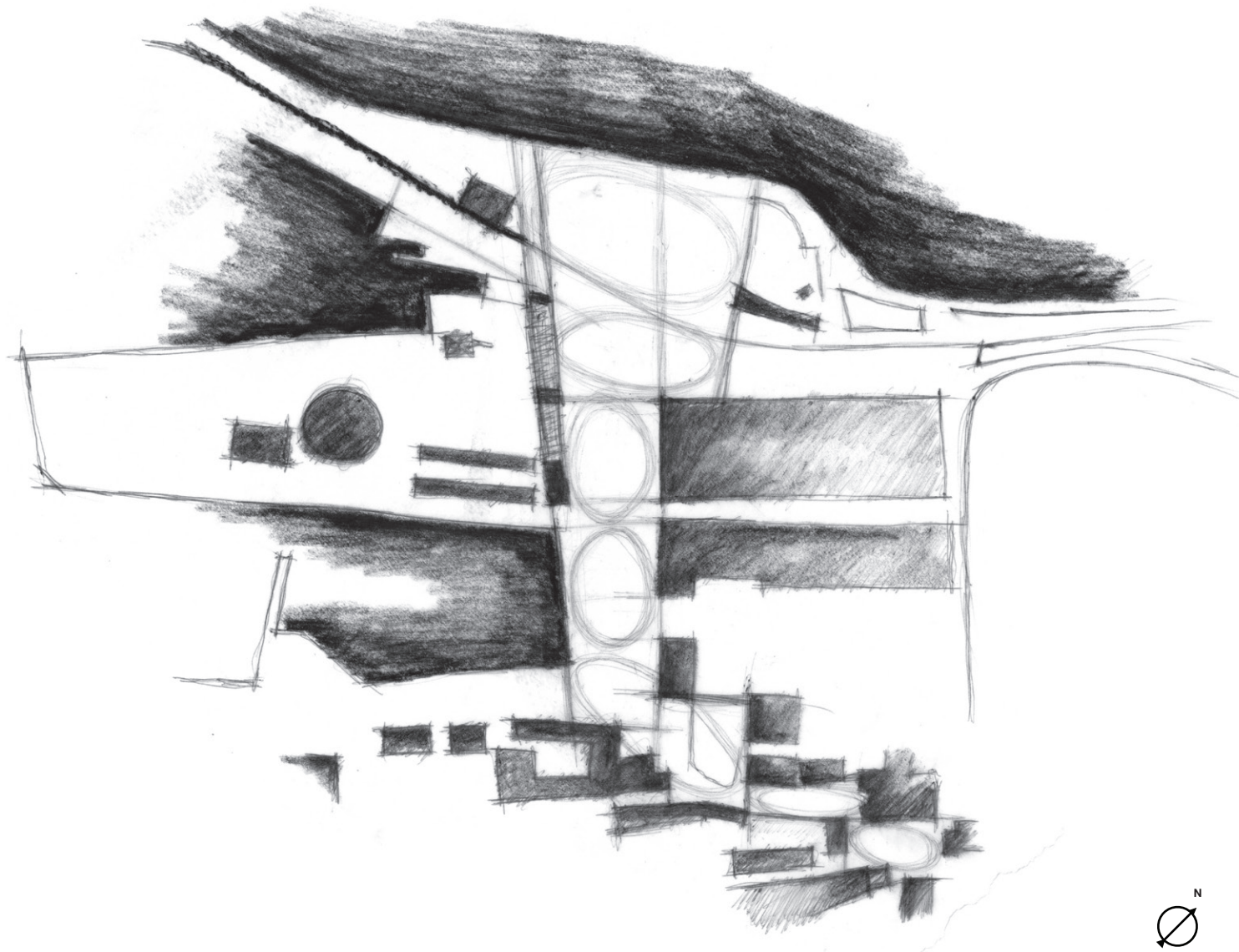
En promenad genom de västra delarna av staden visar upp en mångfald i vertikalitet och i struktur där siluetten ständigt fångar ögat med dess blandning av gammalt och nytt, ruiner och helt.

Promenaden tar dig med genom det intimt omslutande och medeltida gatunätet med smala gränder och små torg och mötesplatser och man går alltid mot havet. Det är så det känns i alla fall, att man går mot horisonten. Slutningen förstärker det intrycket och så småningom öppnar en ny miljö upp sig, en öppnare, rakare och mer storskalig.

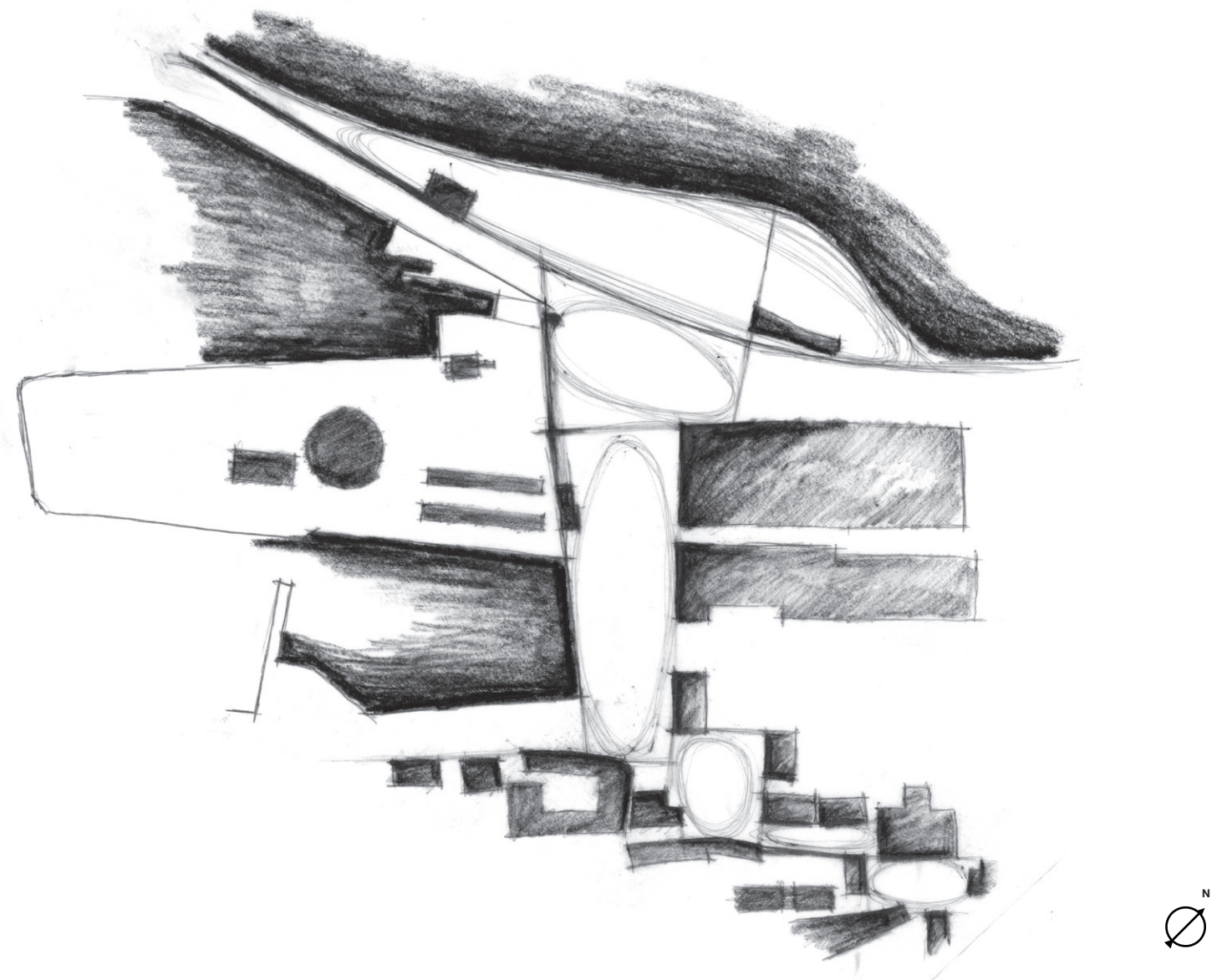

Den mentala kartan eller **illustrerade promenaden** är inte en karta i dess vanliga bemärkelse utan snarare en vägbeskrivning eller en "mental promenad". För vad säger du till turisten som letar efter vägen till hamnen? Jo, du utnyttjar såklart starka karaktärer, dofter och ljud. "När du ser huset som liknar ett strykjärn och doftar av Crepes, följ backen ned till höger tills du ser porten täckt av murgröna..." Visby innerstad är full av dessa vägledande element och landmärken vilka tillsammans underlättar för rörelse i staden.

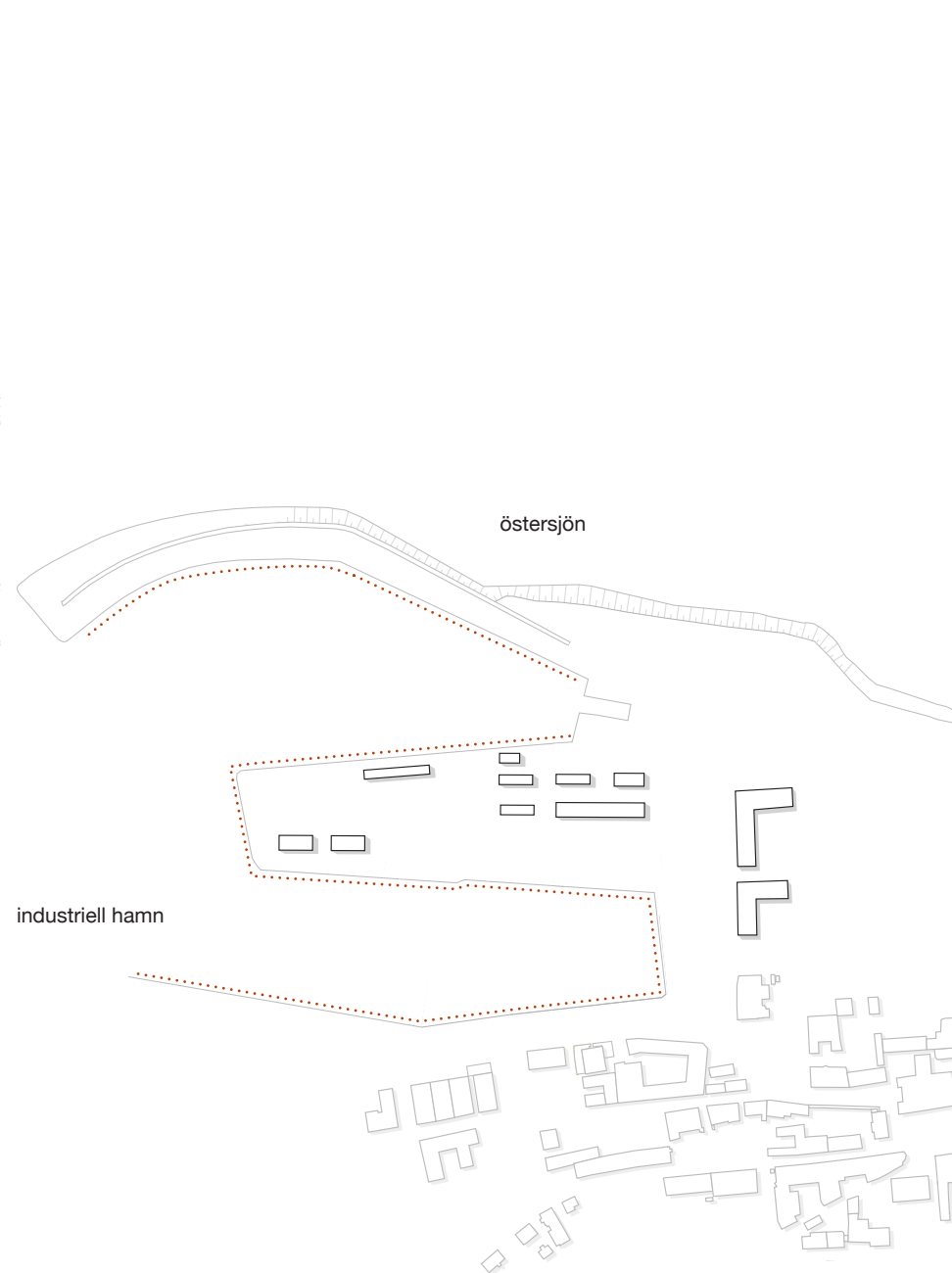
Oavsett hur man väljer att se på platsen och hur avgränsningarna görs är det en komplex situation med många riktningar och en hel del otydlighet. Det är starka element som påverkar den mest centrala delen av platsen och det är funktioner som korsar varandra. Det är storskalighet som möter småskalighet. Det är gammal funktion och form som möter ny. Det är promenadstråk som avslutas abrupt. Det är öde och stora viddar som möter trångt och intimt. Det är grått som möter färgglatt. Framförallt är det land som möter hav.

Med hjälp av pennan söker jag förståelse för en plats som ligger mitt emellan. Vilka fysiska element och linjer härskar över andra och hur kan jag knyta vattnet närmare staden?

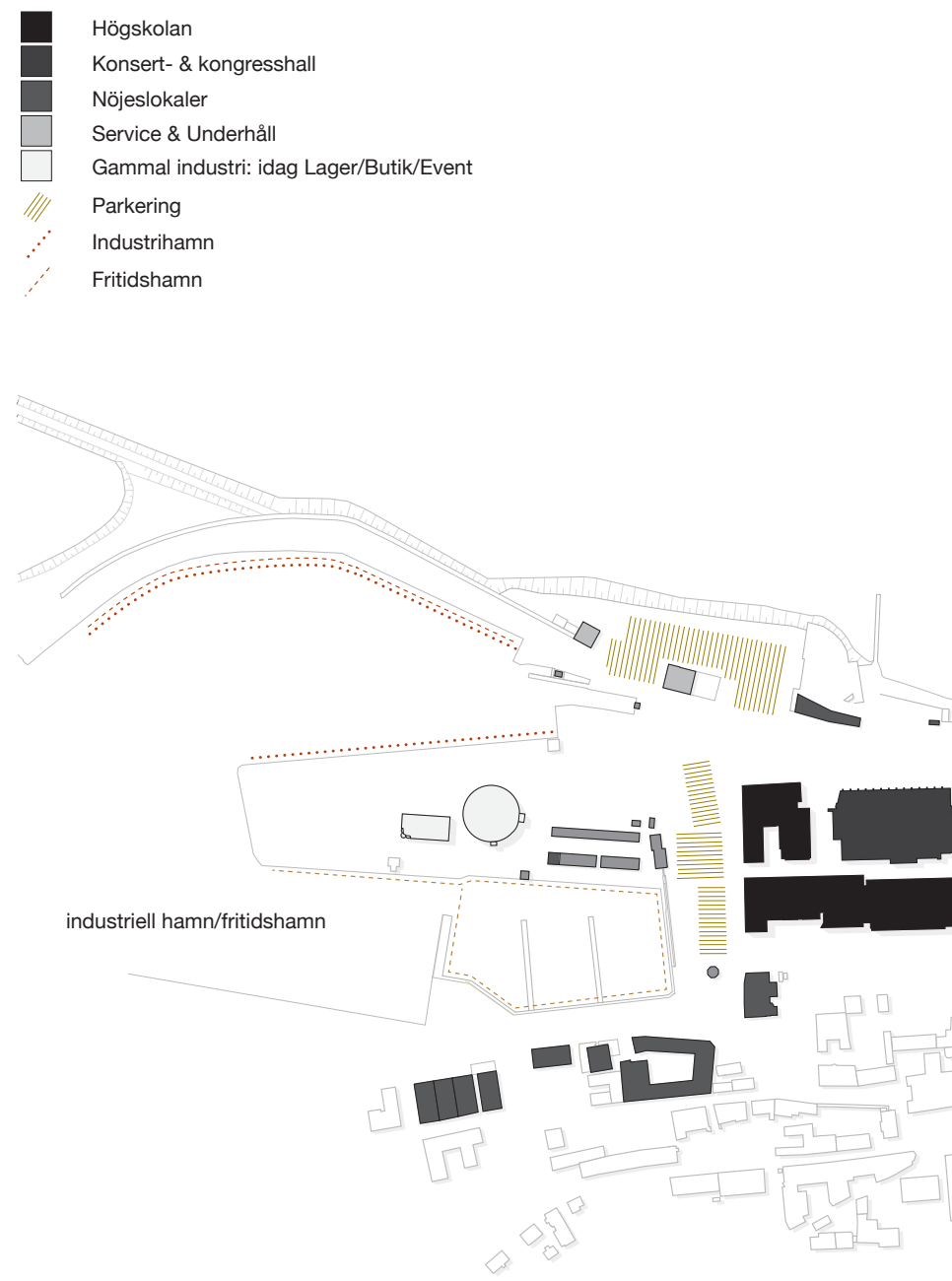

Tidigt handlade det om att hitta olika ingångsvinklar i sökandet efter rumslighet. Vad händer om jag tar bort den byggnaden? Vad händer om jag adderar det? Är den på skissen nästan nord-sydliga riktningen den rätta eller är det kanske den öst-västliga? Båda kanske rent utav är lika viktiga?

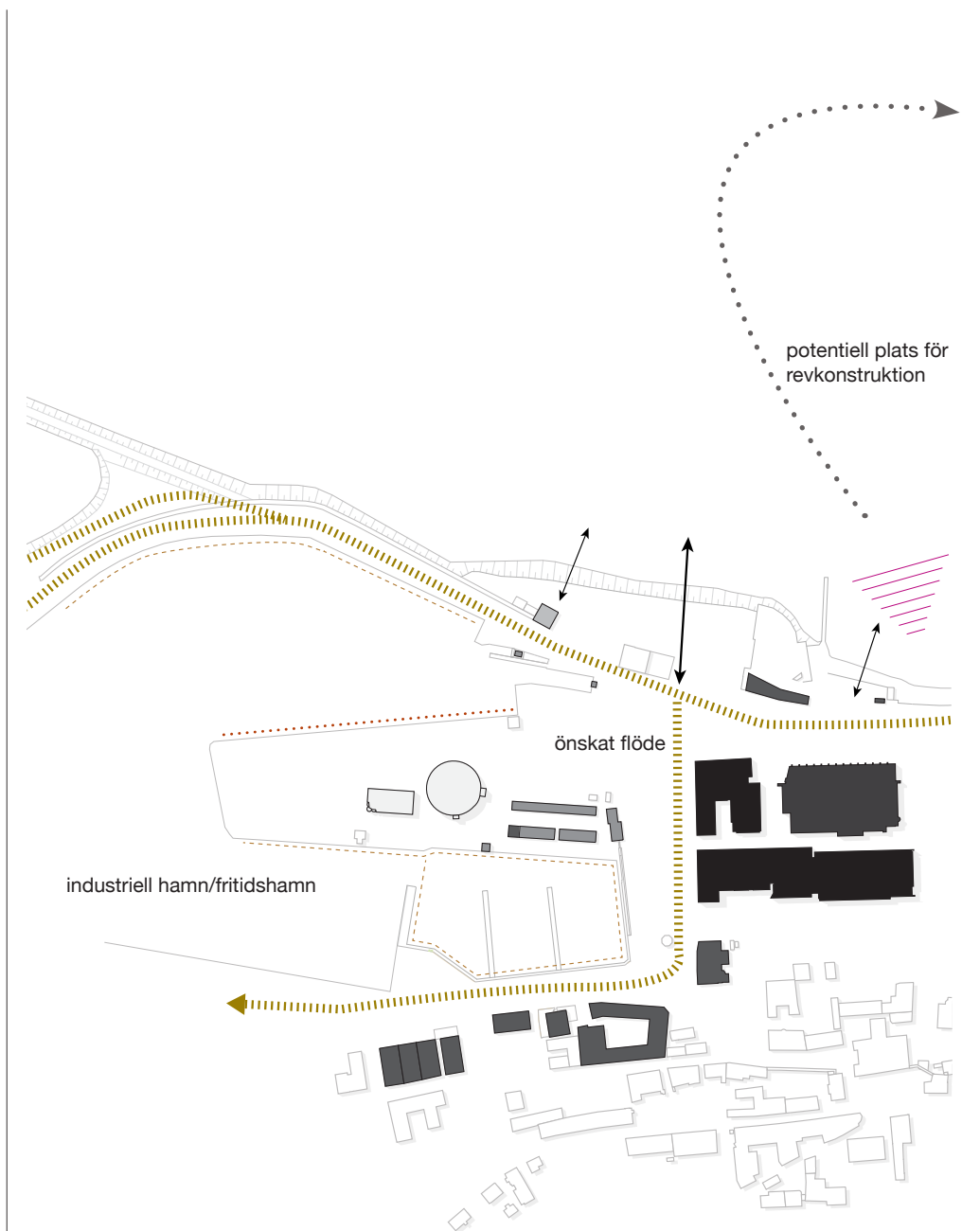
Stora byggnader och vatten, alla med skarpa former och identiteter, gör sitt i att påverka mellanrummen. Stora rum liksom små växer alla fram som potentiella avgränsningar, men framförallt tydliggör de två huvudsakliga riktningar, den "nord-sydliga" och "öst-västliga". Vattenkontakten finns även den i de båda riktningarna men i olika form. En instängd och kringgårdad och en öppen och vild.

Igår -1912 Diagrammet visar en förenklad bild av den tidiga hamnen vilken saknade den i dag påbyggda yttre piren och hamnbassängerna söderut. Främst servade hamnen, och Holmen i synnerhet, som lastkaj och hade i början av 1900-talet ett 15-tal byggnader.

Idag Dagens hamn har idag främst aktiviteter knutna till turism- och besöksnäringen även om viss magasinering fortfarande sker på Holmen. Den yttre bassängens funktion som timmerhamn kommer försvinna samtidigt som parkering dominerar stora ytor.

Framtid Omvandlingen från industrihamn till rekreativ hamn är ett naturligt steg i takt med utvecklingen av öns industri. Istället finns nu möjligheter att i samklang med industriminnet och kvarvarande verksamheter utveckla hamnen till en plats för rörelse och aktivitet, koppla samman hav och land.

MÄNNISKAN & HAVET II

Hamnen och strandzonen genomgår redan idag förändring. Från att ha varit viktiga transitzoner eller övergångszoner där varor lagrats och lastats, från vattenväg till landväg, till att handla mer om människor och våra transportbehov. Att hitta framtida utvecklingsmöjligheter kommer bli viktigt om hamnen och dess omgivning ska kunna bli en levande miljö i framtiden. Men det behöver inte begränsas till oss människor. En levande och livskraftig miljö är även något man borde sträva efter i den marina miljön. Kan man hitta sätt att

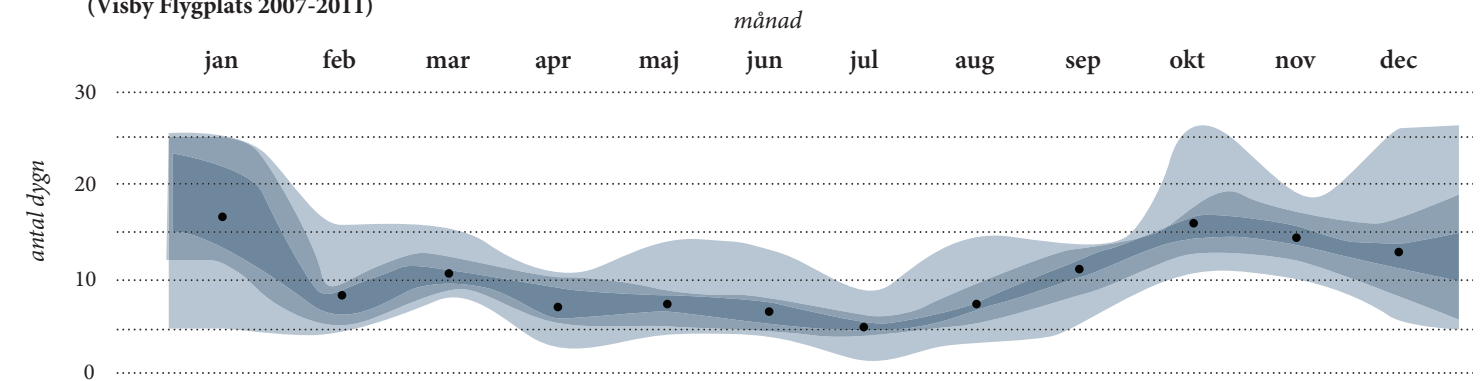

Revet gynnar musslan som gynnar vattenkvaliteten som gynnar människan.

PLATSEN - UTVECKLINGSMÖJLIGHETER

DYGN MED VINDHASTIGHETER >7,9 m/s

(Visby Flygplats 2007-2011)

Samlad vinddata från åren 2007-2011 där punkterna är medelvärden.⁴

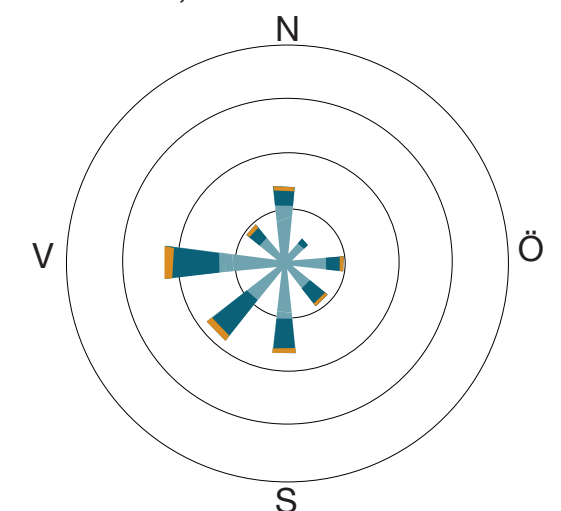
utveckla hamnområdet så att båda dessa gynnas, en mer livskraftig marin miljö samtidigt som stadens invånare får ytterligare anledning att vistas i det strandnära Visby kan synnergier uppstå.

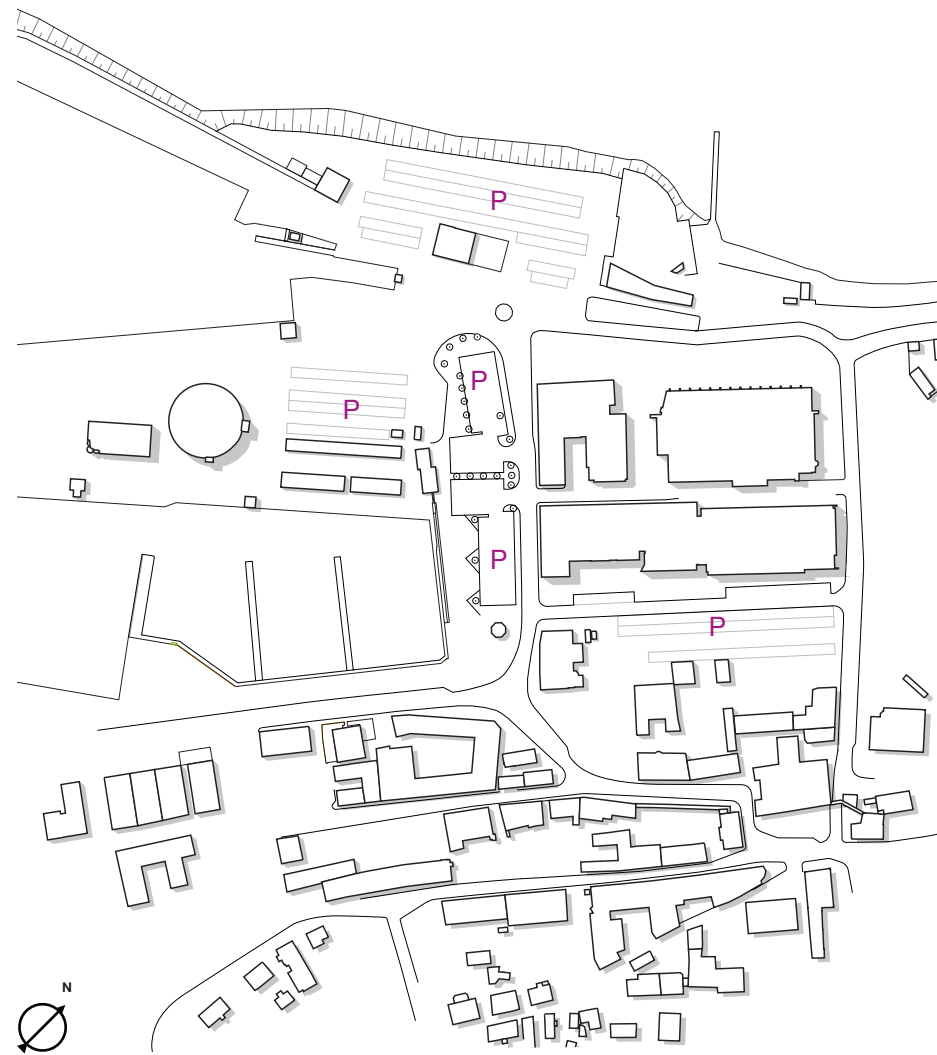
Man kan lätt bli förvånad när man hör att Gotland näst intill frekvent erbjuder surfbara vågor runt dess kust. Öns geologiska uppbyggnad tillsammans med dess utsatta läge i Östersjön gör detta möjligt. Mellan åren 2007 och 2011 var det t.ex. i januari och oktober i genomsnitt över 15 dagar med vindhastigheter över 7 m/s. Dock ska det till en del för att en bra surfvåg skall uppstå. Men varför inte hjälpa till lite på traven? Att anlägga ett konstgjort rev utanför dagens

kallbadhus skulle förutom att det skapar möjlighet för en våg som bryter precis utanför Visby kunna stödja andra processer. Ett konstgjort rev, utformat på rätt sätt, främjar även det marina livet och i sin tur, om än i liten skala, Östersjön. Blåmusslan t.ex. är en utmärkt vattenrenare som filtrerar plankton och är en viktig födokälla åt framförallt fåglar. Blåmusslan behöver friskt vatten och god genomströmning och kan mer eller mindre fästa sig på alla underlag.¹ Just genomströmningen är god utanför Visby där strömmarna för med sig födoämnen som musslan i sin tur livnär sig på och på så vis städar den upp i de lokala vattnen. Om man återgår till aktiviteten ovanför ytan, surfingen, kan man leka med tanken om vad som skulle kunna födas ur det. Det finns redan en Stockholmsvecka och Medeltidsvecka, varför inte Surfveckan?

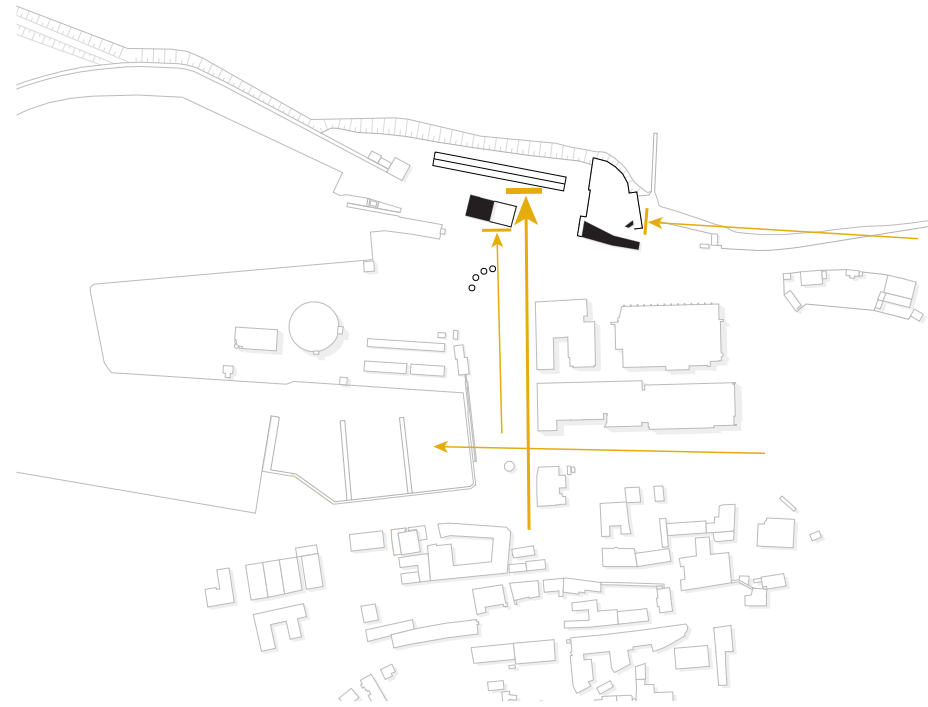
OKTOBER

De förhärskande vindriktningarna på Gotland under oktober månad är mellan väst och syd. (Hoburg mätstation)⁵

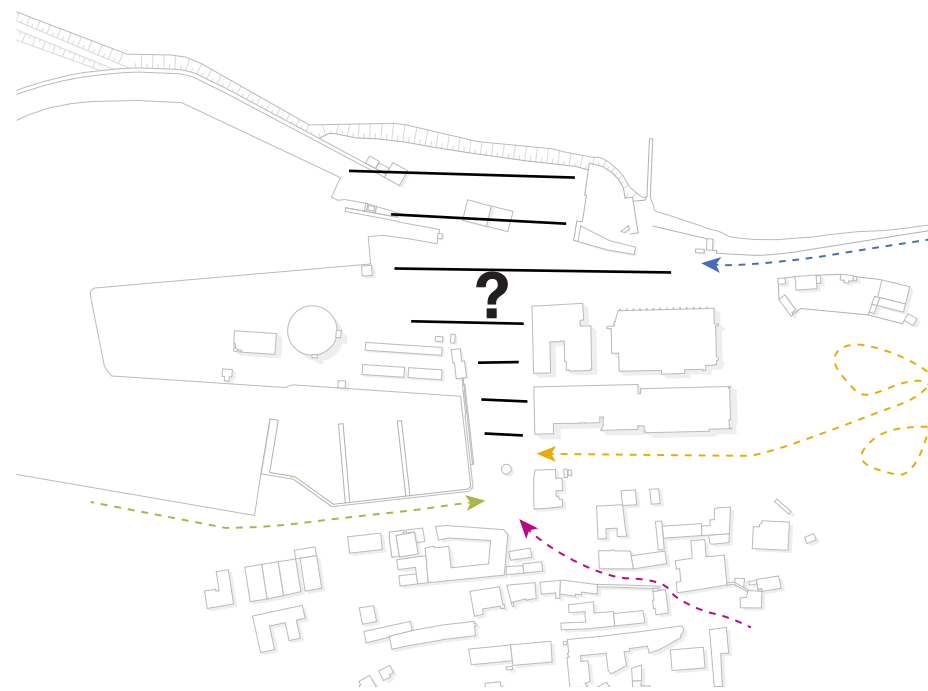

Dagens situation domineras av öppna asfalterade parkeringsytor och en något mer osammanhängande parkering- och trädstruktur i mitten mellan Högsolan och den inre hamnbassängen.

Siktlinjer på och mot platsen förekommer främst utmed fasaderna och bassängkanterna och längs med strandpromenaden. Obruten sikt finns även längs med högskoleallén.

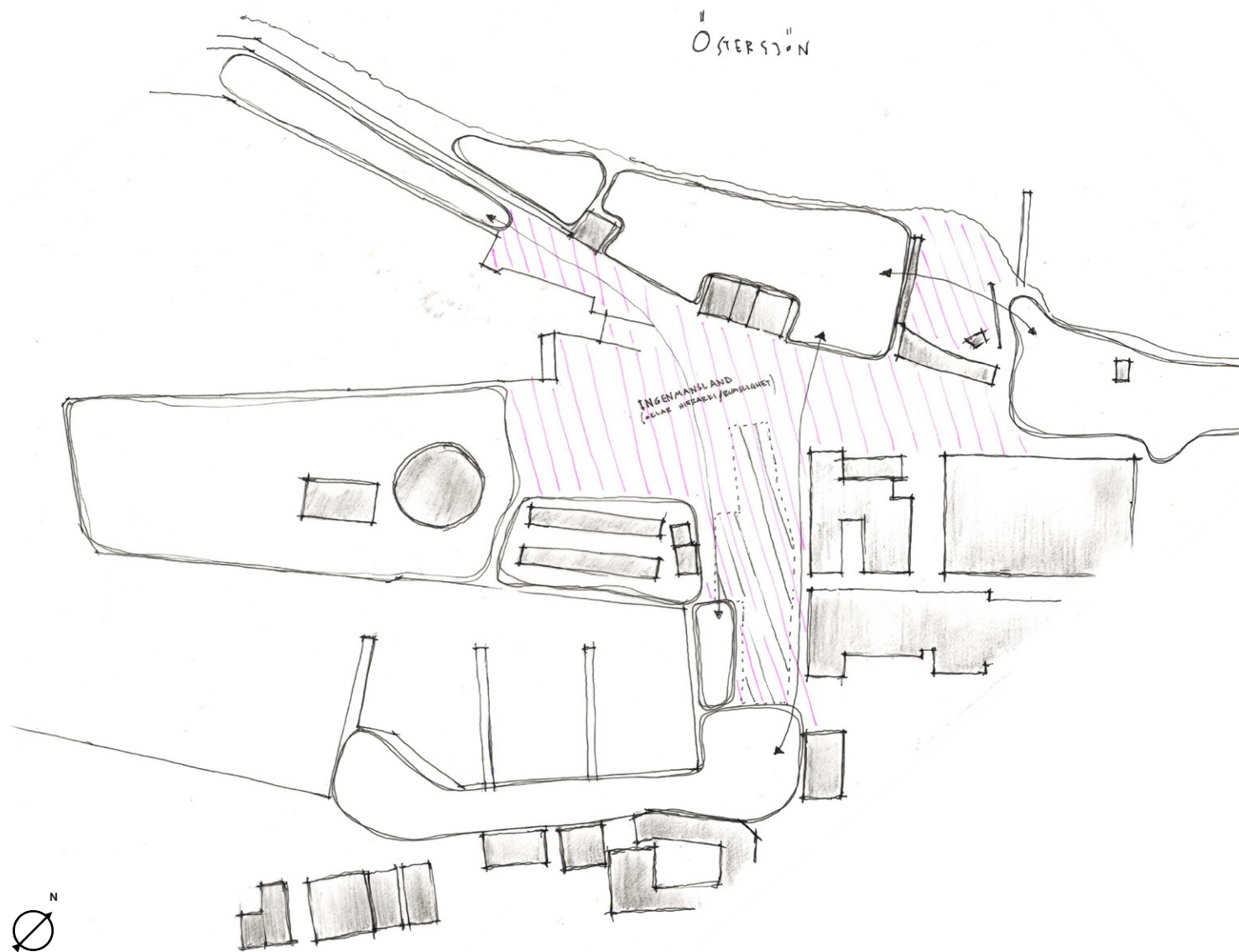
Pilarna symboliserar de olika **promenadstråk** som leder mot hamnen vilka mer eller mindre löses upp väl framme. Det är strandpromenaden (blå), trafik från Almedalen (gul), hamnpromenaden (grön) och från Världsarvet (lila).

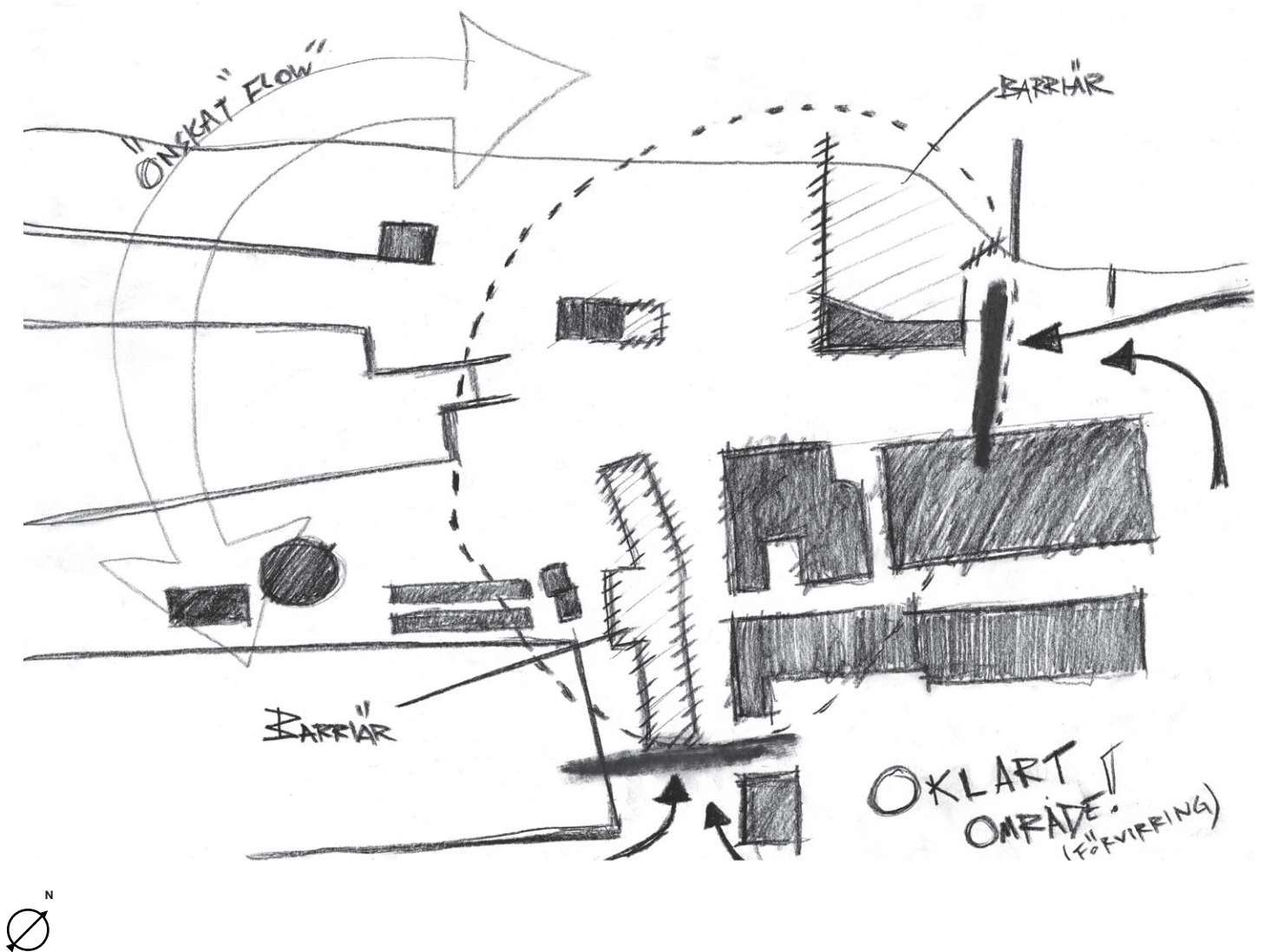
Diagrammet visar de huvudsakliga och **mest frekvent trafikerade vägarna**. På sommarhalvåret rör det sig främst om parkering till inre Visby och resterande år om transport till Högsolan och boende (mest intensiva str ca. 2300 fordon/dygn resp. näst intill obefintlig)

Diagrammet visar min uppskattning över var folk under sommarhalvåret i allmänhet uppehåller sig på och i anslutning till platsen. **Mest frekvent besökta platserna** är den inre hamnen och strandpromenaden liksom Almedalen i höger bildkant.

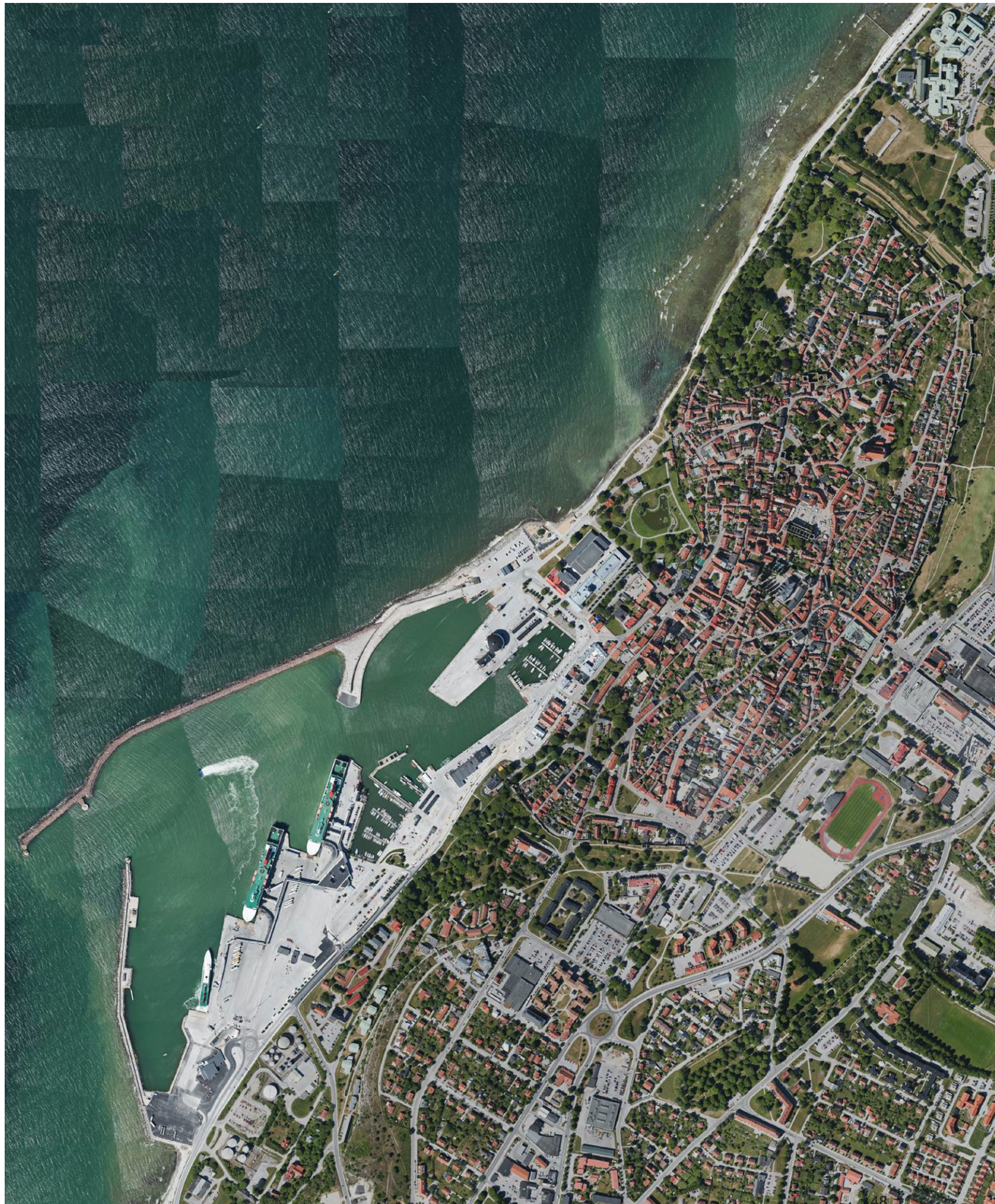

Sammanfattningsvis är hamnen idag ett område som fyller mig, betraktaren, med en tudelad känsla. Dels är det en känsla av liv och rörelse som söker en sammankopplande struktur och dels är det en plats i avsaknad av intressant innehåll. Dagens utformning gör nämligen platsen till något av ett ingenmansland där avstånden mellan de aktiviteter som skulle kunna generera platsens liv är för långt. Dock finns det en stor potential i strukturen och genom att plocka fram den och utveckla den kan "ingemanslandet" istället bli till något intresseväckande och unikt, något som väcker hela känslor, hela känslor snarare än tudelade.

Det önskade "flowet" eller rörelsen är den som överbygger dagens vakuum och oklarhet och binder samman de aktiviteter och det liv som finns i inre hamnen med yttre piren och strandpromenaden. Framtida aktiviteter måste här till för att generera förändringen och den måste bestå i något beständigt och funktionellt.

Det är en komplicerad plats, ingen tvekan om det, men att göra ingenting är också att göra någonting och att göra saker utan ett större grepp blir oftast detsamma som att göra ingenting.

STARKA IDENTITETER MÖTER STARK FORM

Vad är Visby och går det verkligen att göra vad som helst på den aktuella platsen? Att arbeta med Visby är intressant ur flera aspekter. Framförallt är det en stad med en väldigt stark identitet. En identitet som bygger på det medeltida arvet och då främst den välbevarade innerstaden. Att göra förändringar inom gränsen för den medeltida staden hade varit utmanande på ett helt annat vis då den näst intill saknar nutida inslag och är ett byggnadsminne. Hamnen är på sätt och vis även den ett byggnadsminne, om än ett mer modernt, men förmodligen är det en mer tolerant plats som ständigt förändrats och bytt skepnader. Om Visby innerstad karaktäriserats av statisk utveckling har hamnen gjort den omvända resan.

Att verka i Visby hamn är istället att verka intill ett världsarv och en stark identitet, något som troligtvis kräver både tyngd och styrka i uttrycket. Att verka bredvid något så pass starkt behöver däremot inte betyda att det måste till något lika starkt, en slags kampsituation. Nej, snarare tror jag det behövs något identitets-skapande som kontrasterar helt mot innerstaden, något som talar sitt eget språk och som på sikt även kan forma sin egen identitet.

I öster ligger den medeltida staden, i väster ligger den moderna och pragmatiskt programmerade hamnen. Mitt emellan dessa två identiteter skapar nu ett helt nytt formspråk ett uttryck som inte följer något av de intilliggande. Snarare är det havet och den ikringliggande naturen som har mest gemensamt med den nya formen, en form som sträcker sig ända från den inre hamnen ut mot den yttre piren. Vad som föranlett formen och dess funktioner kommer att beskrivas mer i kommande kapitel medans en mer utvecklad förklaring av förslaget syns på sidan intill.

IDENTITETSSKAPANDE KURVOR

Vid en första anblick ter sig säkerligen det övergripande formspråket som något för platsen främmande. Likt en våg böjlar projektets ryggrad genom området och kopplar med sin form samman Östersjön med den inre hamnen. Den böljande strukturen är sammanhållen i sin övergripande form men får längs vägen olika betydelse och funktion.

Den centrala gestaltningen, ytan mellan yttre piren och inre hamnbassängen, är mer eller mindre uppdelat i tre delområden. Dessa delområden har alla olika karaktärer och egenskaper.

Det innersta rummet är ett öppet rum men samtidigt mer urbant och intimt än de andra p.g.a. de tätt intilliggande byggnaderna och hamnbassängen. Den huvudsakliga funktionen här är att se och att synas. Den organiska formen bidrar med en generös sitttrappa ned mot den mer livfulla delen av Visby gästhamn och ovanför den inbjuder öppna ytor till en flexibel användning.

Den mellersta och grönare delen är även den ett slutet rum, men omslutet av vegetation. Framförallt syftar de gröna volymerna till att bilda en oas i asfalts-öknen och blir i och med det en stark kontrast mot den hårda och storskaliga hamnen. Här tar den övergripande formen ett vertikalt uttryck och bildar en mot söder sluttande gräsyta.

Ut mot havet öppnar sedan platsen upp sig ned mot vattnet och horisonten. Tanken är att det skall vara ett öppet rum med okomplicerat innehåll där interaktion med vattnet är det centrala och där man lätt ska kunna skapa sin egen användning. Den organiska formen har sin början här, eller beroende på hur man ser på det, sitt slut, och framträder här endast i markmaterialet i det horisontella planet.

Den övergripande formen syftar alltså till att koppla samman havet med staden samtidigt som den genom projektområdet får olika uttryck, främst som en vertikal rörelse. Tanken är "en form flera funktioner" och i kommande kapitel ska jag försöka beskriva processen och sökandet efter form och funktion, vilket så småningom mynnade ut i den här gestaltningen.

PLAN 1:2000 (A3)

- processen: linjäritet -

DEN FLYKTIGA INSPIRATIONEN

Man skulle kunna säga att Visby, ur flera synvinklar, successivt tappat kontakten med havet. Samtidigt står Visby hamn på förändringens tröskel som kommer att innebära förändringar för dess form och funktion. Att hitta vägar eller en design som verkar för att både koppla samman stad och hav men lika delar söka efter hamnens framtida identitet och utformning har därför varit något utav ett fokus för mig under projektets gång. Att hitta inspirerande exempel och förebilder som belyser form och funktion har varit ett viktigt steg i rätt riktning. Inspiration ja, hur fungerar den?

Inspiration är något oberäkneligt. Det är något som aldrig kommer på beställning och när den kommer, ja då kommer den alltid från alla håll och kanter, utan någon bestämd riktning eller mål. Jag kan fundera över hur jag personligen tar in denna “energi”, eller om man kanske hellre vill se det som information, ett informationsflöde. Jag är i ärlighetens namn inte en person som ständigt läser om “det nya” eller är särskilt bra på att hålla mig uppdaterad om dagens trender. Udda ting, gamla projekt, galna konstnärer, vetenskap eller utskrattade visionärer, många är sakerna som jag då hellre söker mig till för att förundras över form och gestaltning. Kanske är det just därför som jag under det här arbetet gjort en del helomvändningar, helt och hållet beroende på vad som fångat mitt intresse.

Vad kommer först, formen eller funktionen? Eller kanske snarare, har Visby och Visby hamn varit källan till utformningen, med stadens behov och funktioner som grund, eller finns det en annan påverkan utifrån?

Som så ofta i ett gestaltningsarbete kommer inspiration och tankar om form och funktion lite allt eftersom, utan tydligt start eller slut. Ofta finns det redan tankar om en potentiell utformning redan innan projektet startar. Kanske är det något man sett i ett annat projekt eller en form eller funktion som vore intressant att testa på den aktuella platsen. Inspiration kan som sagt komma från var eller vad som helst och det är det som gör ett gestaltningssarbete öppet och ständigt förändringsbart. Känslan av att vara ”färdig” infinner sig med andra ord sällan.

Huruvida staden Visby och platsen har inspirerat till projektet mer än något annat är svårt att avgöra. Snarare har pendeln svängt under projektets gång, från ett mer platsspecifikt angreppssätt till att mer handla om form och funktion rent generellt och form och funktion mer specifikt på platsen. Kort sagt har pendeln sakta svängt från plats till form.

Kapitlet som följer innehåller exempel på former, funktioner, företeelser, personer eller bara saker som tilltalat mig och inspirerat, kanske snarare än projekten i sig. Ideologi skulle också kunna fungera som titel eller kanske “formers relation till sin omgivning”. Poängen är att visa på aspekter som helt enkelt guidat mig genom mitt gestaltningsarbete och i sökandet efter form och innehåll. Likaså berättar det mycket om mig som formgivare, vad jag inspireras av och vad som är viktigt för mig inom landskapsarkitekturen.

Varför fick förslaget det utseende som det fick? Varifrån kommer formspråket? Vad har funktion för relation till form? Dessa är några frågeställningar jag hoppas kunna belysa.

Visby hamn 1888 och idag. En plats som trots sitt beständiga uttryck har förändrats en hel del bara de senaste dryga 100 åren.

STOR POTENTIAL I EN TID AV FÖRÄNDRING

Som jag tidigare nämnt uppfattar jag ofta stora strukturer som självklara, robusta och av tidens tand näst intill oåtkomliga. Det som nu sker i många svenska hamnar och framförallt i Visby är dock det motsatta. Hamnen har under en längre tid sakta ömsat skinn och sakteliga fått en ny användning. De aktiviteter som tidigare krävde stora strukturer och praktiska former har sakta men säkert börjat försvinna från delar av hamnen och nya användningsområden har börjat pocka på uppmärksamheten.

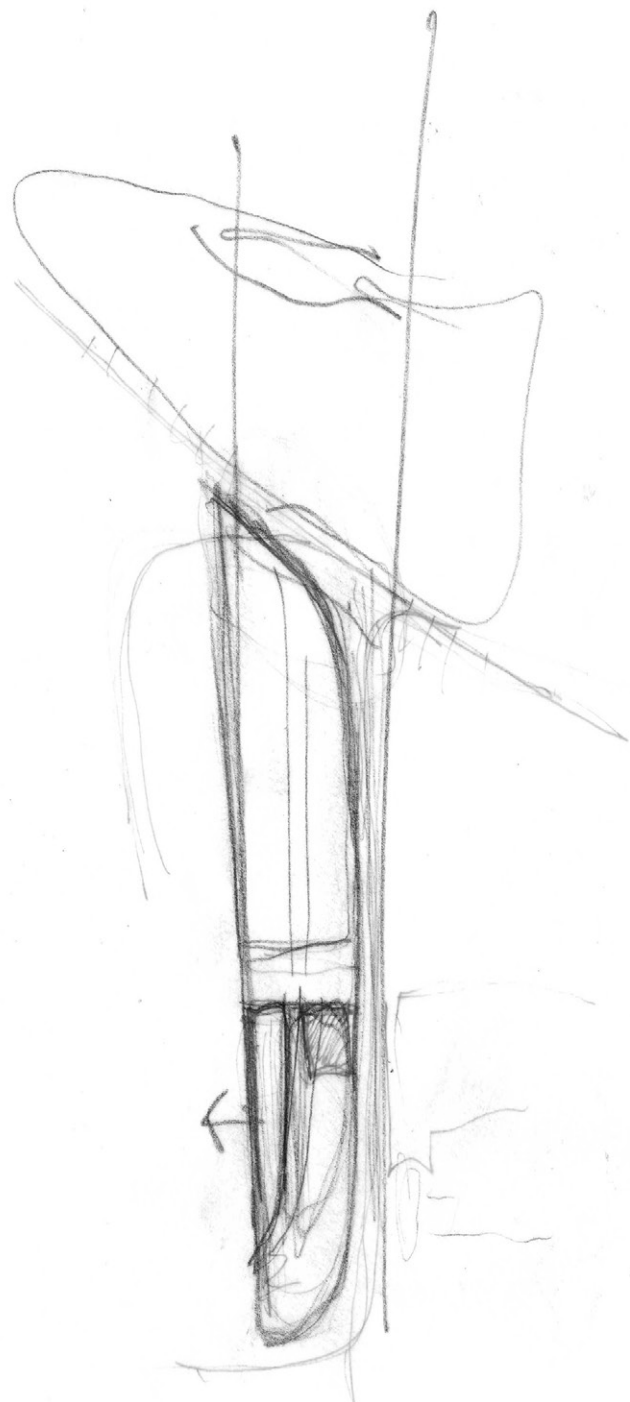
Industrin är på väg bort för att ge plats åt mjukare värden. Begrepp som turism och attraktiv boendemiljö har fått större utrymme och har sakteliga förändrat hamnen och dess funktioner. Dessa ”processer” är på många sätt i startgroparna, men en tid av förändring står på tröskeln.

Det som vanligtvis sker i områden som avindustrialiseras eller ”nyskapas” är att nya former av bostäder börjar dyka upp. Bostäder som marknadsförs som strandnära där vattenkontakten är det som säljer. Nya och nya förresten, de senaste 10-15 åren har de flesta omvandlingsområdena fått en snarlik utformning och karaktär. Påkostade bostäder, men likformiga, är det som säljer och mycket är såklart politik. Städerna vill växa och vara attraktiva, bostäder vid vatten har därmed fått stor betydelse och politiskt värde.

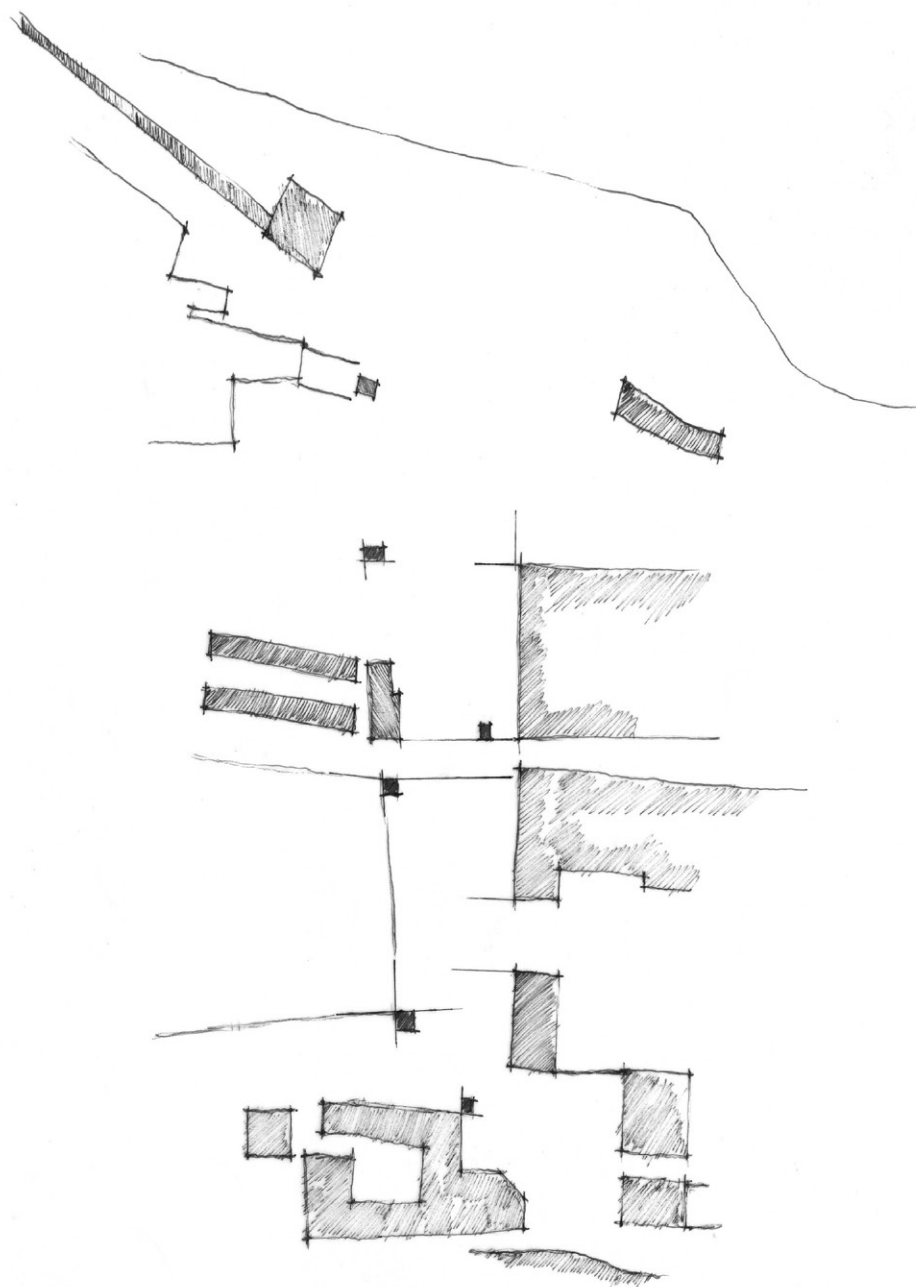
Precis som bilden ovan från Tuborg, Köpenhamn, har Malmö på flera håll sina motsvarigheter. På bilden syns Västra hamnen, men områden som ”Dockan” och ”Ön” är väldigt snarlika i tankesätt och utformning. Det behöver egentligen inte vara något dåligt skall tilläggas, även om det av besökaren troligtvis uppfattas som monotont arkitektur. Det som jag tycker är intressant med de här exemplen är deras linjäritet, d.v.s. deras snarlika uppbyggnad där det linjära och raka styr, på många sätt det pragmatiska.

LINJÄRITET

Det "moderna angreppssättet" har för att sammanfatta karaktäriserats av likformighet och många gånger av ett pragmatiskt och linjärt tankesätt och utformning. Och de potentiella offentliga miljöerna vid vattenkanten får allt som oftast lämna plats åt bostäder som få har råd att bo i. Det är såklart att hårddra det, men likväl är det min tolkning av denna utveckling, en utveckling som jag långt ifrån ser som odelat positiv.

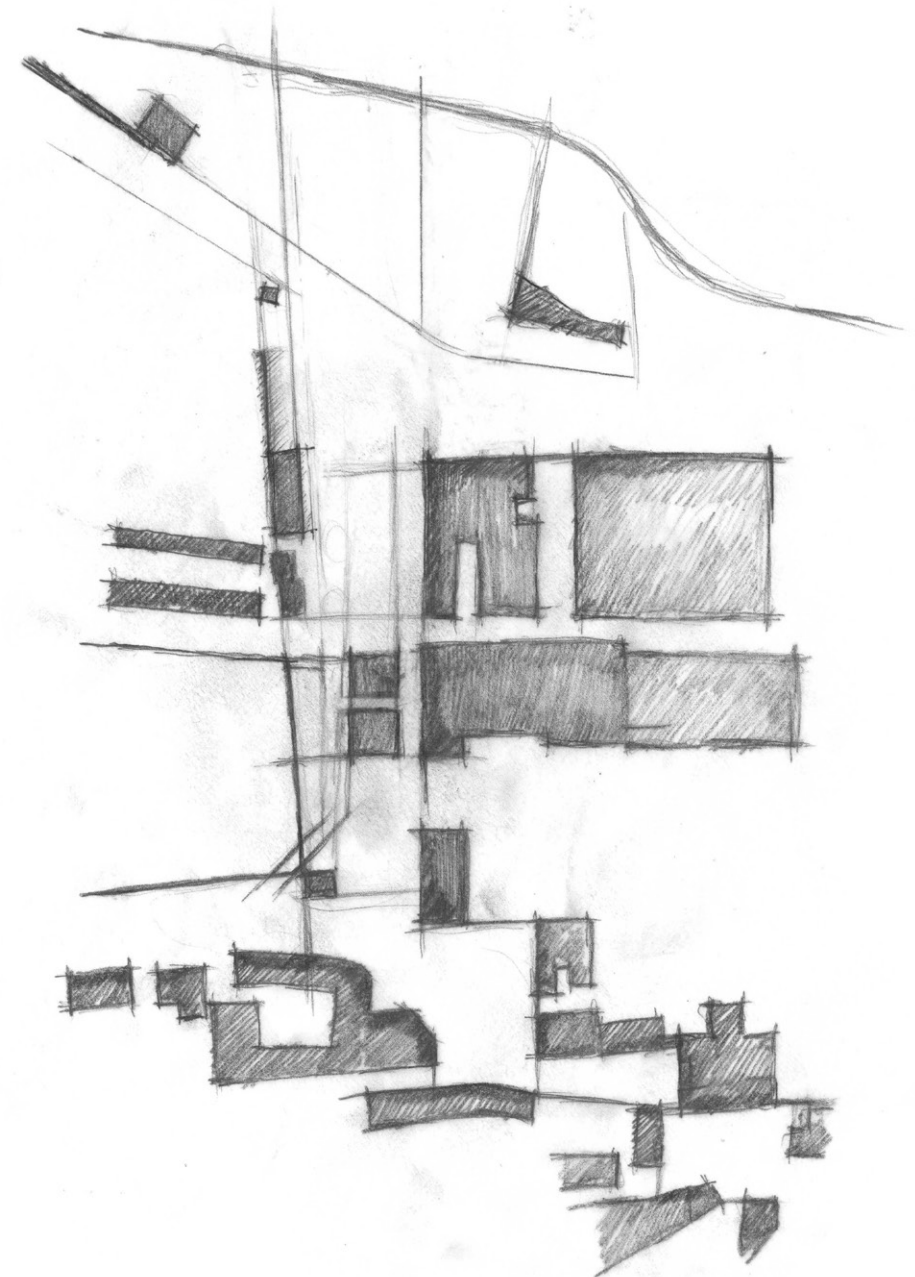
Trots det är det dessa mer moderna exempel som inledningsvis kom att påverka mig och mitt initiala tänkande kring Visby hamn och dess framtida utformning. Raka rum och linjer sökte plats på pappret och försökte identifiera rumsligheter och potentiellt viktiga karaktärer. På skissen ovan ses framförallt tre rum på väg mot definition.

Att använda mindre byggda element som riktlinjer eller rumsliga gränser var något som fick stort utrymme i sökandet efter struktur. Vad händer med en öppen yta om den får en byggnad, om än liten, i sin direkta närhet? Kommer den att kännas mindre då den helt plötsligt definieras av ett objekt, på sätt och vis får en gräns?

Användandet av objekt och byggnader ledde till ett intressant undersökande av relationer mellan objekt och deras avstånd. Hur mycket kan man tänja på ett sådant avstånd innan de två kropparna känns som singular istället för som ett par, plural?

Trots allt var det för ett objekts uppdelande egenskaper jag fann arbetet med dem extra intressant.

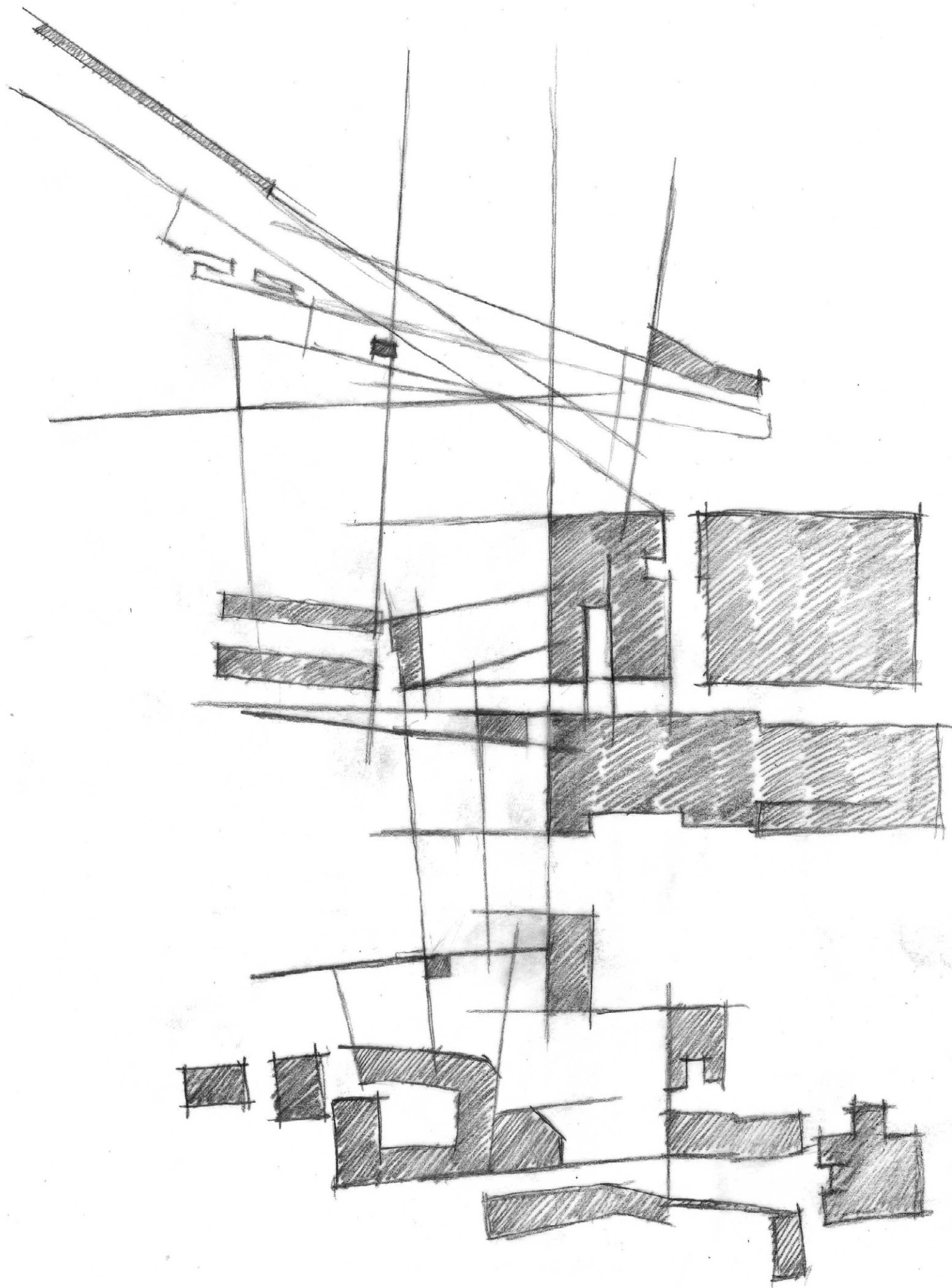

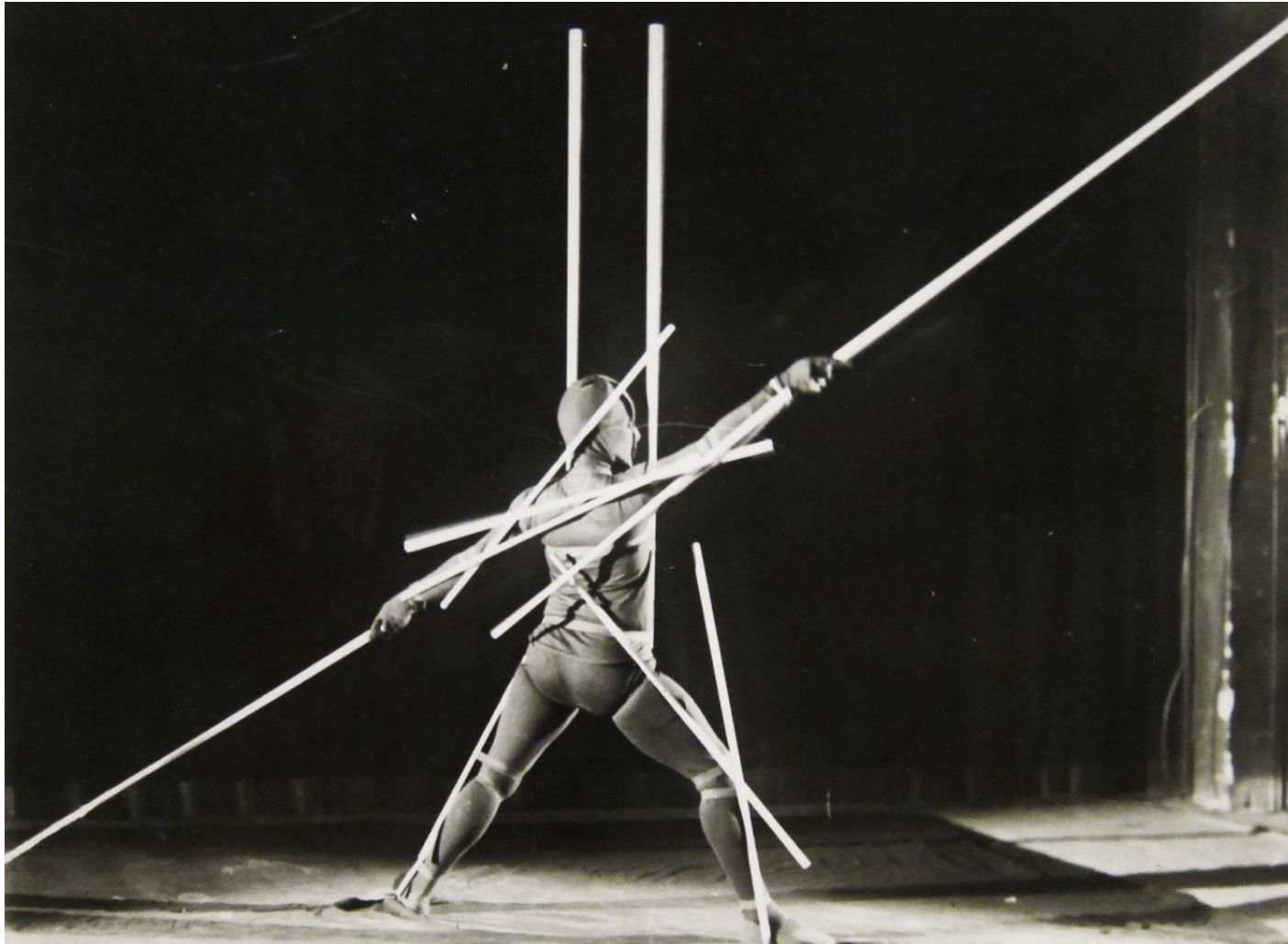
Helt plötsligt börjar ett mer realistiskt och platsspecifikt utforskande att ta plats. Tidigt beslutade jag mig för att ge den inre bassängen och dess möte med kajen och staden stor dignitet. Detta möte ses nedtill i bilden som linjer intill två kvadratiske byggnadselement. Att just denna plats fick stor plats i utformningen är dess funktion som livfull gästhamn med många besökare som på sätt och vis är hamnens hjärta. Den här platsen ska reserveras som en plats för interaktion mellan sjöfarare och nyfikna på landsidan.

Som synes är det en linjär riktning från inre hamnen ut mot havet som dominerar men som delas upp av två objekt som syftar till att skapa fler än ett rum i denna riktning.

På en plats som denna är riktningarna många och hierarkierna många gånger svåra att tyda. Linjära element och siktlinjer som byggnader, pirar och kajkanter fick alla olika värden och framförallt var det svårt att komma ifrån dem och deras linjära formspråk. Sökande efter form och funktion blev mer och mer strikt och något utav en svårlöst ekvation.

Tydligast struktur har fortfarande det inre hamnrummet och den lilla, och kanske tillsynes obetydliga, byggnaden i bassängens nedre hörn har cementerat sin position som rumsdelare och platsskapare. Den linjära riktningen utmed fasaderna finns även den med i alla skisser vilket på sätt och vis framhäver styrkan i det linjära och gör det svårt att helt och hållet "förkasta" den raka linjens styrka. Den raka linjen kommer fortsatt att spela en betydande roll i koncept och gestaltning, men sökandet som helt förlitat sig på den har gjort mig inspirerad att istället bryta upp det och söka mig till andra former och formspråk.

Människan är inte stöpt i en rät form, liksom våra rörelser sällan är rätvinkliga.

Min första tanke med projektet var att utforska och testa, våga vara intuitiv och gå mycket på magkänslan. Framförallt ville jag känna en glädje i sökandet efter form och den upptäcktsresa som det många gånger innebär. Nu kände jag mig istället låst och lite fast i det raka uttrycket och jag kom inte riktigt någon vart. Åtminstone kom jag inte dit jag hade hoppats på och det behövdes något nytt, en frisk fläkt i projektet.

Jag kände mig lite som dansaren på bilden ovan. En bild från en av Bauhaus många utställningar och uppträdanden, här från 1920-talet. Personen på bilden är inte bara fast i räta träribbor, utan även bokstavligt talat fastspänd med åtstramande band. Inunder dessa band kan man se hur den organiskt formade kroppen försöker tänja ut banden och spränga sig fri. Det finns såklart en viss humor i en sådan här bild, men den beskriver på ett mycket bra sätt hur jag under en period av projektet kände mig. Jag kände mig låst i det linjära och ville söka mig till något annat, söka mig bort från det förväntade raka, spränga mig fri.

Formspråk är intressanta att studera, speciellt de som tenderar att överbrygga flera fält av egenskaper. De greppar inte bara formen i sig utan talar om funktion och hur allt detta gränsar till den praktiska användningen eller konsten. Ibland är det svårt att urskilja vad som är vad, ibland är det enklare. Det linjära är för mig intimt kopplat till det rationella och det praktiska. En slags mall som är användbar i massproduktion. Att vi idag använder oss av den typen av formspråk i den grad vi gör beror säkerligen på många faktorer, men jag tror

Den organiska formen som på många sätt är stark i både i uttryck och identitet, men framförallt fri.

att en av dem är att vi "alltid har gjort det". Det känns åtminstone som så. Det linjära och matematiska blir på något sätt enklare att ta på, enklare att förhålla oss till. Vi behöver inte fundera så mycket på formen och funktionen, den finns där. Men är det verkligen det som är meningen? Och varför tenderar vissa regioner och kulturer att premiera andra former och formspråk mer än andra? Framförallt, var i denna diskussion befinner vi oss?

På många sätt en motsats till dansaren till vänster kommer Boteros sätt att beskriva verkligheten in i hans gestaltning av en ballerina. Det här betydligt modernare verket (2001) berättar på ett träffande vis om mitt nya sökande efter form. Vi människor rör oss inte i räta viklar och är inte stöpta i räta mallar, ändå tenderar den räta formen att dominera vår levnadsmiljö. Att utforska formspråk innebär i mångt och mycket att lämna "comfort zone", den trygga vägen bakom sig, och ge sig in på något av en okänd jaktmark, i vart fall för mig.

Fernando Botero symboliserar ett nytt kapitel i projektet, ett utforskande och experimenterande, kort och gott ett sökande efter form och funktion. Om Bauhausdansaren är fast i sina stöttor är Ballerinan det motsatta. Formerna får ta plats samtidigt som ballettens fjäderlätta men starka uttryck består. Det är form och det är funktion på ett generöst vis, ett tillåtande och identitetsskapande vis.

- processen: den organiska formen -

41°22'57" N
2°10'37" V
Barcelona, Spanien

SÖKANDE EFTER FORM

Att söka efter form är som att iaktta världen med nya glasögon. Det är ett arbete som aldrig tar slut och det är inte lätt att veta var man ska leta då form finns överallt omkring oss. Av den anledningen har jag valt att utgå från mig själv med mina egna resor och referenser som utgångspunkt. På det sättet vet jag hur upplevelsen var rent fysiskt samtidigt som jag nu med perspektiv till platserna har fått möjlighet att reflektera över vad det är som tilltalar mig.

Bilderna ovan är från Barcelona, en stad jag gärna återkommer till och framförallt en stad med många intressanta formspråk. Främst är det Antoni Gaudí med sin i ögonfallande arkitektur som fångar ens, och min, uppmärksamhet. Till vänster syns Parc Güell och ovan Casa Batlló, båda bra exempel på hans sätt att utnyttja material och form på ett för tiden annorlunda sätt (och än idag!). Det som tilltalar mig i Gaudís formspråk är avsaknaden av raka linjer där fokus istället ligger på asymmetri och organiska uttryck. Då jag på en guidad tur fått veta att han nästan enbart byggde modeller istället för att göra ritningar kan jag dra slutsatsen att funktion och form utarbetades allt eftersom där det konstnärliga verkar intimt sammanflätat med det arkitektoniska.

22°54' 30" S

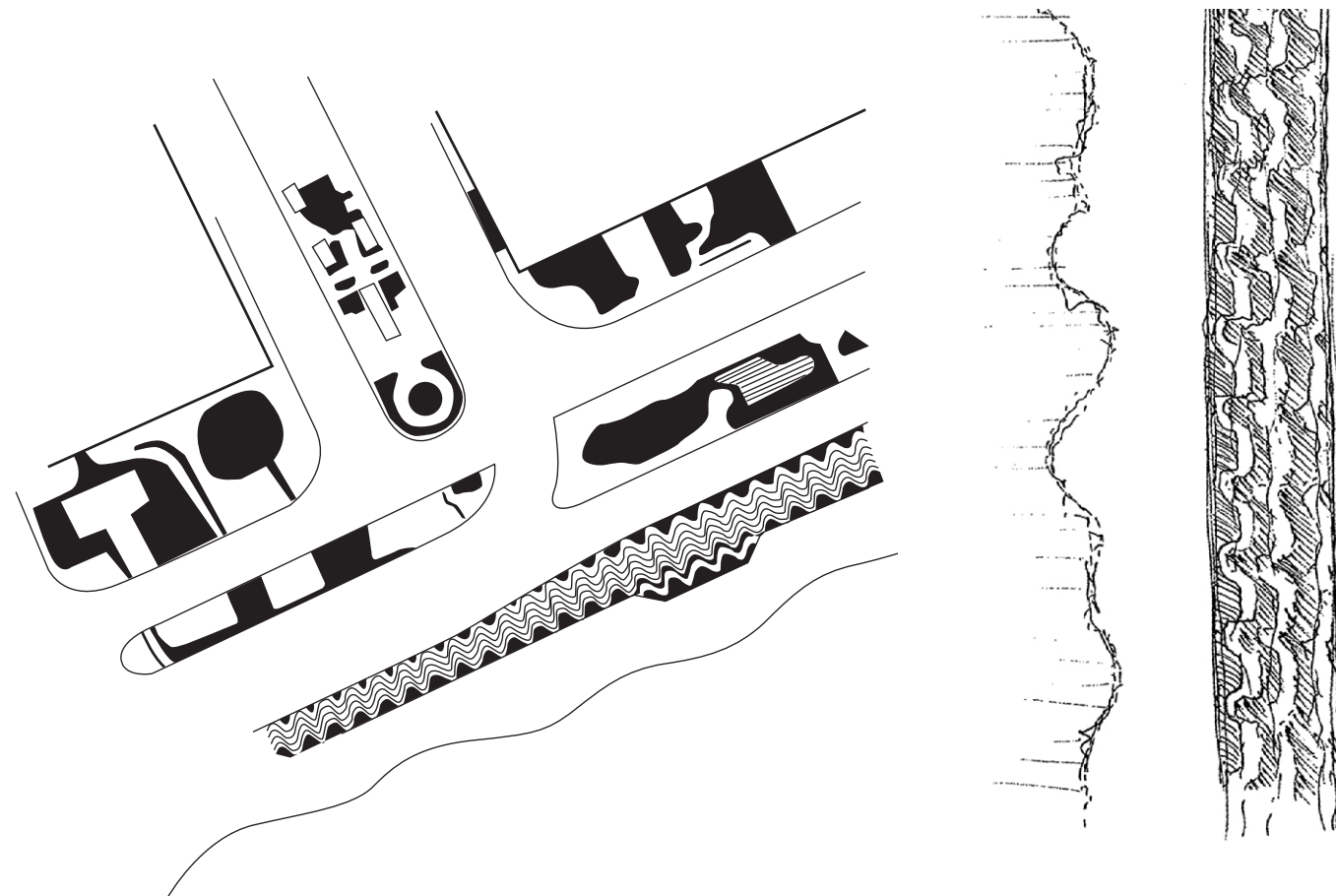
43°11' 47" V

Copacabana, Rio de Janeiro, Brasilien

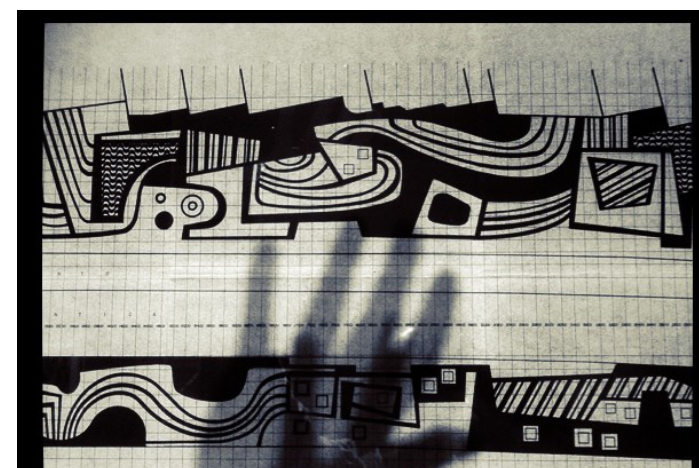
GRÄNSÖVERSKRIDANDE FORMER

Under min tid som "intern" på Topotek 1 i Berlin kom jag i kontakt med en bekant man och hans förunderliga former. Mannen är Burle Marx och denna brasilianare var en mångsysslare i ordets bemärkelse. Han var inte bara landskapsarkitekt utan även målare, ekolog, musiker, naturalist och allt som man tänker om en lite galen visionär. Eller galen, det är såklart min egna tolkning, och självklart positiv(!), galet på ett inspirerande sätt. Han verkar nämligen ha gjort allt det där som han kände för och lät det smälta samman och guida honom snarare än hindra.

Hans formspråk var långt ifrån det nordiska idealet och avskalat och enkelt är väll inte orden jag skulle vilja beskriva hans uttryck med. Framförallt är det hans lek med former och inspiration från naturen som fångar mitt intresse. Att våga använda former som kanske känns främmande i sin omgivning men som tillför en ytterligare dimension eller lager i den urbana väven. Att våga testa, våga leka, våga tro på magkänslan.

Vackert snirklande markbeläggning som med sin färg talar om en identitet och koppling.

Jag spekulerar bara nu, men det känns som att just magkänsla, intuition och glädje genomsytrade hans projekt och alster. Här ovan syns Av. Atlantica och Copacabana, Rio de Janeiro, den plats som jag kanske allra mest förknippar med Burle Marx. En strandpromenad men en liten del av ett större projekt i kvarteren kring atlantkusten. Här är det främst markmaterialen han har utnyttjat för att koppla ihop staden med havet med höjdpunkten i det organiska mönster som ger en stiliserad bild av vågor som sköljer över stranden. Enkelt och effektivt, vackert.

Bilderna visar några exempel på Burle Marx som landskapsarkitekt, konstnär och kanske även som person. Framförallt visar de på ett formspråk som både inspirerar och ingjuter beundran.

57°38'30" N
18°17'45" Ö
Visby hamn, Gotland, Sverige

LANDSKAPET ÄR TIDVIS FUNKTIONEN...

Ibland, när det vill sig rätt, förvandlar vinden landskapet till själva funktionen. Som jag nämnde tidigare är den nästan frekventa blåsten runt Gotland något som skapar möjligheter för temporära funktioner. I det här fallet blir vågsurfing möjligt utanför Visby hamn då vinden legat på i rätt riktning. Här är form, funktion och natur oskiljaktiga och skapar tillsammans något unikt. Ingen våg är den andra lik och dess temporära natur gör något speciellt med både plats och människor.

Det här exemplet visar främst på det faktum att ibland behöver vi inte styra upp allt i vår omgivning, ibland kommer aktiviteterna till oss om vi bara är öppna för det, och förberedda.

40°43' N
70°0' V
Hudson Valley, New York, USA

ELLER INSPIRERAR TILL FORM

Precis som landskapet är funktionen kan det även inspirera till form. Här tar en gräsäng tillika konstlokal i Hudson Valley formen av vågor efter ett konstverk av Maya Lin, en form av stiliserad natur som snarare handlar om form än aktivitet. Men vågorna i sig är flexibla då det kommer till just funktion. Att leka på konst hör väl inte till vanligheten, det jag syftar på är att det inte finns någon för formen förknippad aktivitet, varvid det blir upp till användaren att ta platsen i besittning och skapa sin egen användning.

Oprogrammerade platser är flexibla platser och platser som bättre tål förändring. Det komplicerade ligger i att förutspå hur det framtida behovet kommer att se ut.

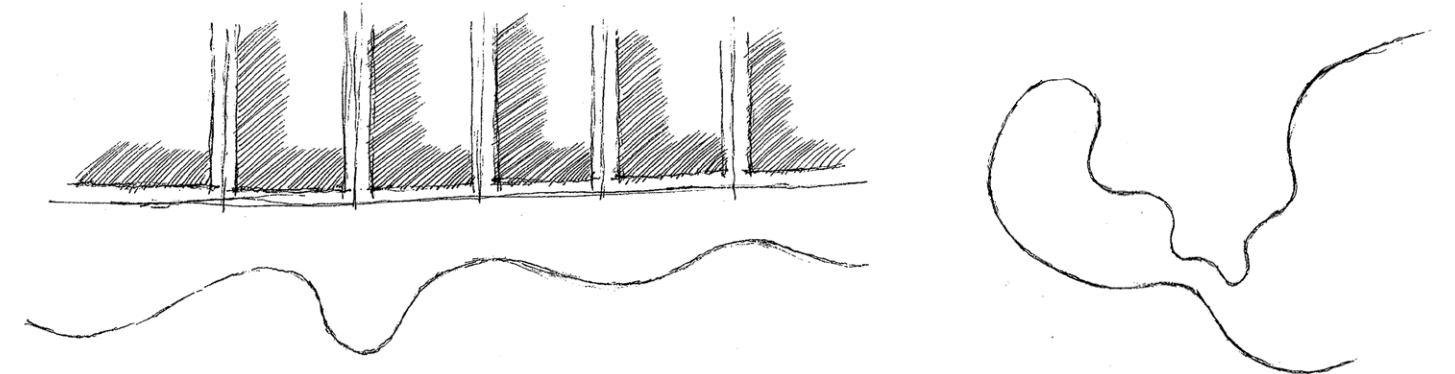

33°59' 27" N
118°27' 33" V
Venice Beach, Kalifornien, USA

SKAPAD STARK FORM SOM FUNKTION

10 000 km från Rio de Janeiro ligger Venice Beach, i många avseenden ett ideal när det kommer till aktiviteter och mötesplatser vid havet. Här möts samhällsklasser och kulturer i en enda stor smältdegel och skapar en fascinerande strandpromenad. Utbudet av aktiviteter lockar hela Los Angeles till Santa Monica och Venice, men kanske är det främst för att titta på andra människor man kommer hit.

Det klassiska uttrycket “något händer för att något händer för att något händer” kunde inte stämma in bättre än här. I Los Angeles, som förvisso är en stor stad, har man verkligen förstått potentialen i, och vikten av, att utveckla de offentliga strandnära lägena. Här har alla möjlighet att samlas för utföra aktiviteter eller bara hänga runt och titta på andra som utför aktiviteter. En huvudingrediens i den livfulla staden eller lokala platsen är just att det händer något.

Funktionsmässigt är strandpromenaden i Los Angeles ett lyckat exempel. Men jag tror att mycket av framgången ligger i formen likväl. Att hitta just former som gagnar funktion. Det behöver inte nödvändigtvis vara den slingrande strandpromenaden utan kan lika gärna vara att hitta en form som lämnar frihet till brukaren att göra vad denne vill med formen. Skateboardåkare är t.ex. lysande exempel på hur man kan använda det som finns i sin omgivning och hitta sin egen användning. På det viset använde man tömda simbassänger och utvecklade skateboardåkningen till något som idag syns i alla möjliga upplåttningsformer runt om oss och som lokalt i Venice lockar många dagligen, både som utövare eller som åskådare.

“Something happens because something happens because something happens”

59°20' N

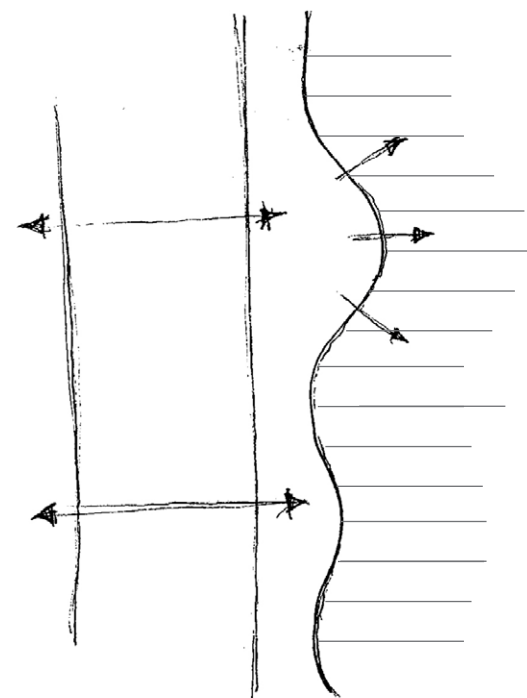
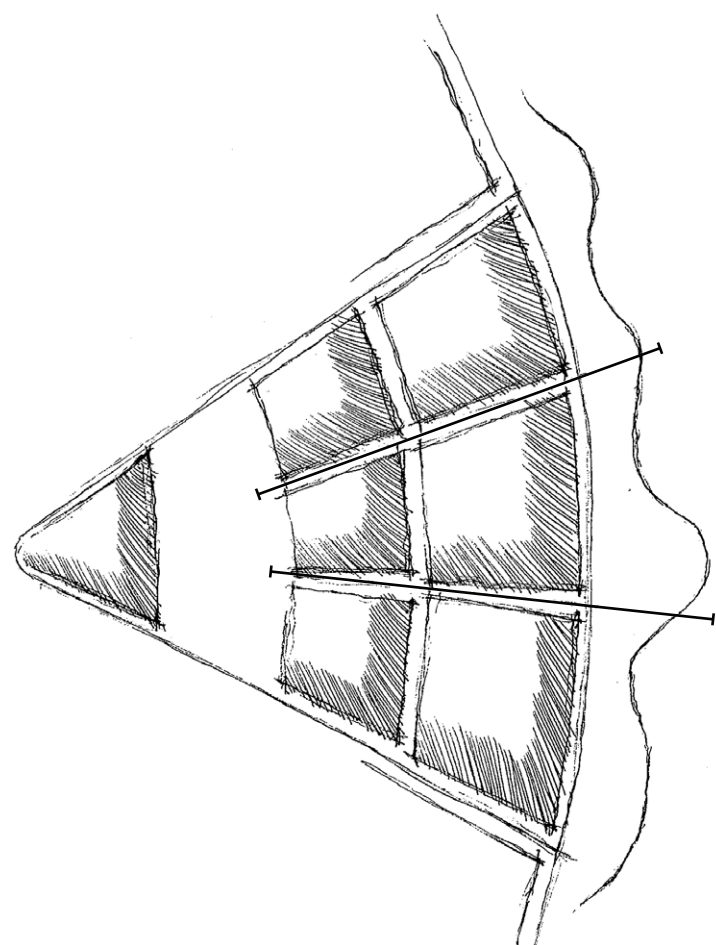
18°1' Ö

Hornsbergs Strandpark, Stockholm, Sverige

FORM SOM FRÄMJAR FUNKTION

Det som initialt intresserade mig mest med det här projektet var svängarna. Att man vågat ta ut svängarna men framförallt vågat använda sig av svängarna. Dessutom ligger parken mitt i Stockholm(!) och i ett fågelperspektiv slingrar den sig fram i det annars modernt rätvinkliga stadsnätet. Att den genomgående formen är rund och organisk för tanken till naturens eget formspråk och detta skapar något utav en “formkonflikt” gentemot staden vilket jag finner intressant. Konflikten är inte negativ utan hjälper snarare till att stärka de olika formspråken och göra platsen mer intressant och komplex. En starkt karaktärskapande form helt klart.

Väl på plats var jag osäker på hur jag skulle uppfatta formen rent fysiskt, utanför fågelperspektivets eggande grafik, gåendes utmed vattnet. Men det som framförallt slog mig var den rumsskapande egenskapen som bor i den organiska formen, omslutande men öppen.

Räta gator upp i bostadskvarteren som till synes “förankrar” den för områden främmande formen. En form som springer ur begreppet “som handen i handsken” och syftar på hur vattnet möter land på lika villkor eller som handen i handsken. En intressant tanke i många avseenden.

Robusta material och skarpa övergångar dem emellan är annars något som genomsyrar Hornsbergs strandpark. Många material på liten yta. Utrymmet den tar i anspråk känns nämligen inte stort. Snarare känns parken väldigt intim, som om du befann dig i ditt eget vardagsrum. En varm dag kan jag intyga att det är svårt att hitta en ledig grästuva, vilket i sig skvallrar om behovet av publika rum vid vattnet.

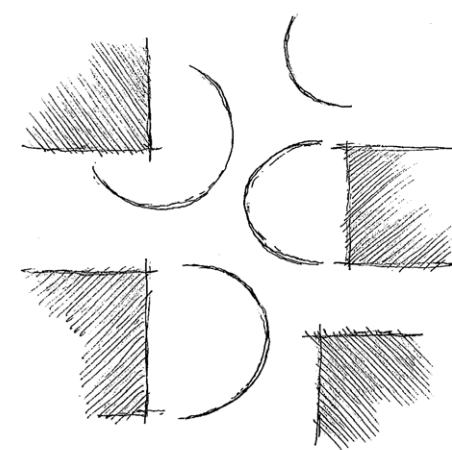
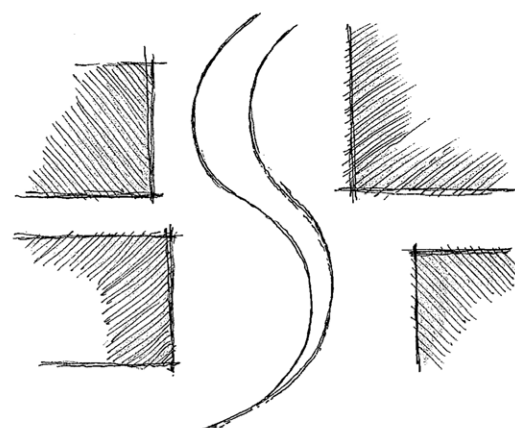
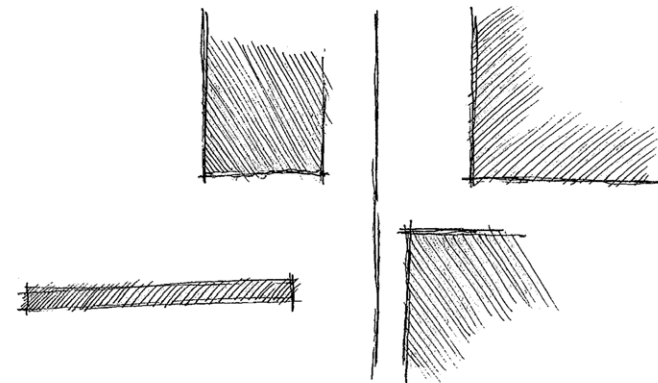
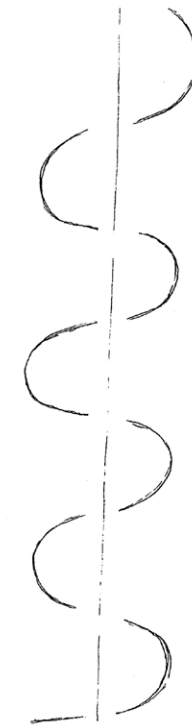
Hur stor cirkelradie behövs då för att man ska uppfatta den organiska formen på ett rättvist sätt? Ofta är det stor skillnad på det man gör och uppfattar i planperspektivet och det man känner väl på den fysiska platsen. Så hur stor radie är tillräcklig? Den rumsskapande egenskapen i formen borde rimligtvis bli mindre ju större radie och ju mer åt ellipsformen cirkeln sträcker sig. Men helt klar är det ett intressant grepp och jag gillar verkligen att man vågat gå ifrån det räta.

DEN ORGANISKA FORMENS NATUR

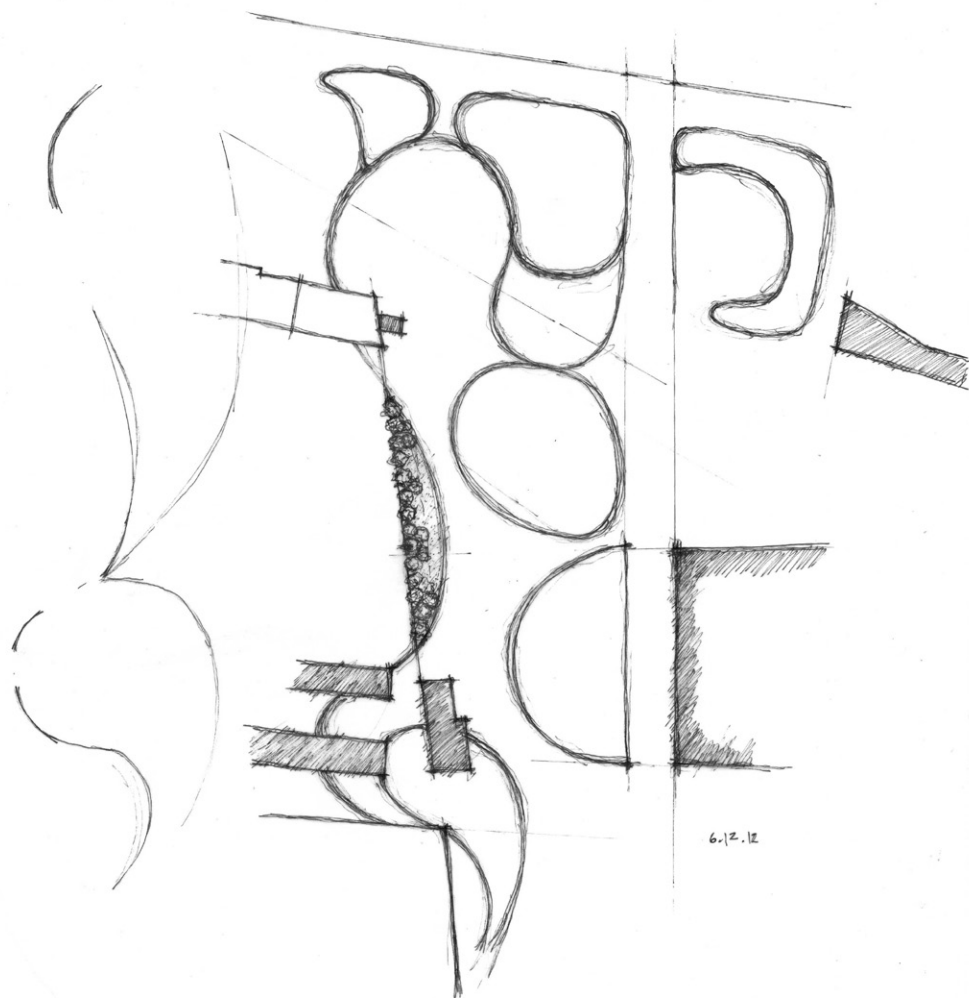
Om det linjära förknippas med det matematiska och funktionella hämtar istället den organiska formen sin kraft ur naturens arkitektur där asymmetri hyllas istället för symmetri och det böjda framför det raka. Om jag för ett tag kände mig fast i det linjära tänkandet betydde utforskandet av den organiska formen en nytändning. För vad hände med magkänslan och ambitionen att göra det oväntade? Inspirationen från referensprojekten och en önskan om att utforska form fick mig till slut att gå bort från den utstakade vägen för att försöka finna min egen.

Formens natur är på något vis sökande och ingen linje blir därför precis som man tänkt sig. Det är ett prövande där tankar om funktion samlas i bakhuvudet medans handen undersöker formen. Och någonstans möts de två, men hur och var?

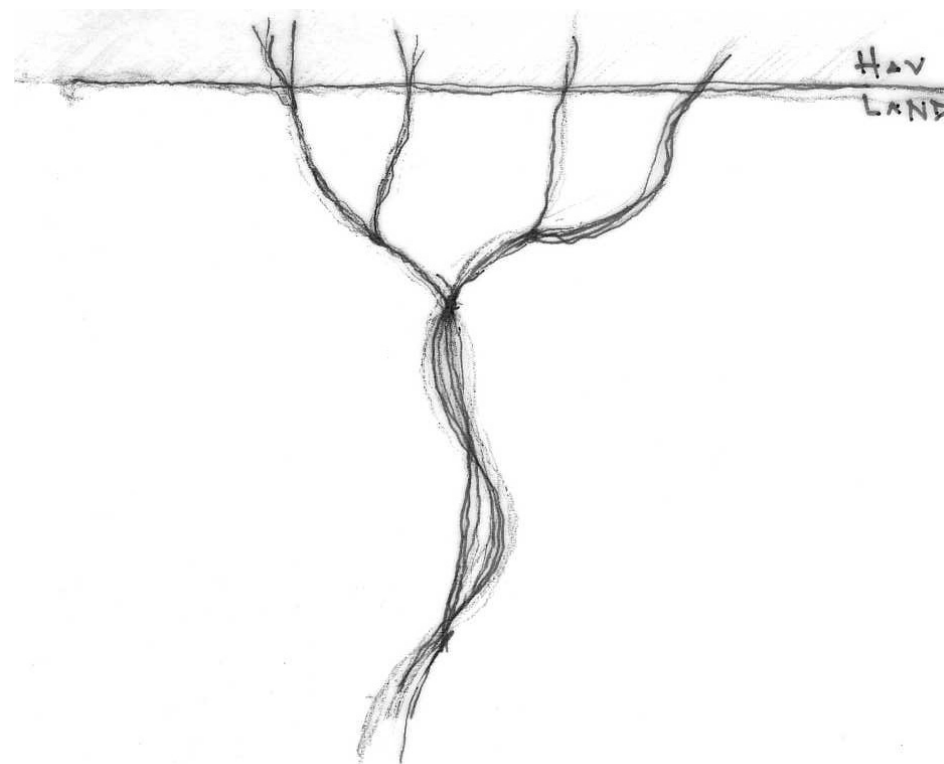
När upplevs en linje som böjd och hur mycket kan man räta ut en böjd linje innan den upplevs som rak? Framförallt handlar det om skala. En storskalig böjd linje kommer troligtvis att upplevas som böjd så länge du har överblickbarhet och referenspunkter i din omgivning. En motsvarande form i mindre skala erbjuder troligtvis bättre överblickbarhet och torde därmed ha större rumsskapande egenskaper.

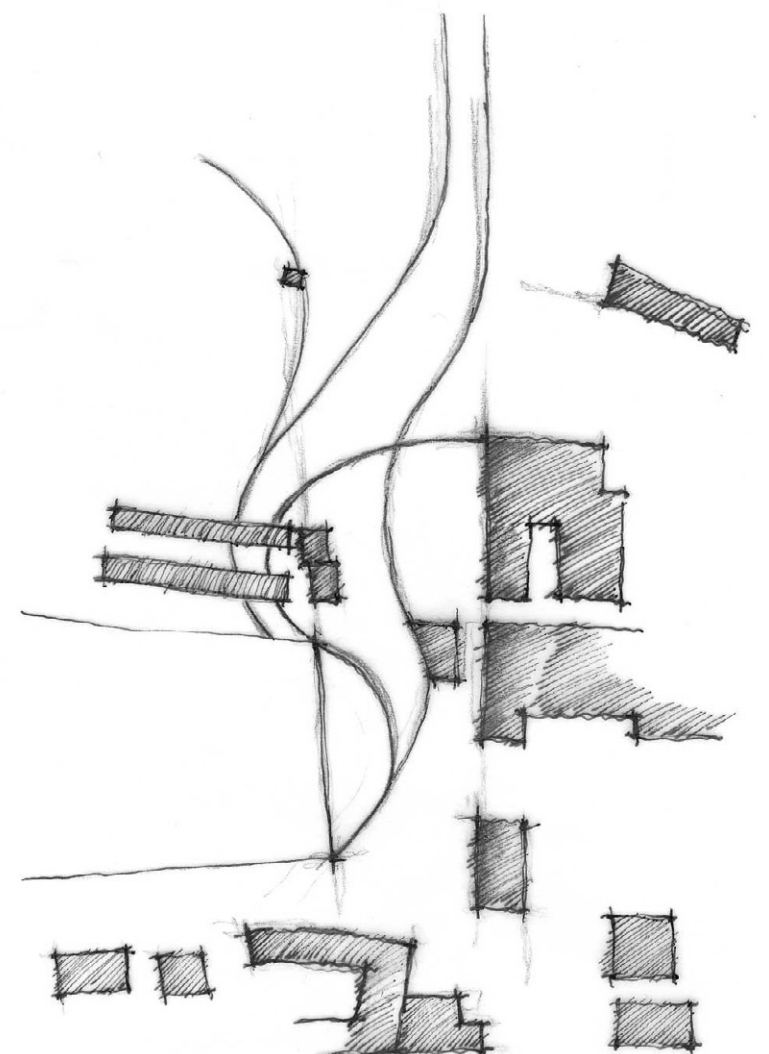
De mindre skisserna här till vänster försöker illustrera vad som sker med olika formspråk i relation till och i samspelet med sin omgivning. I det här fallet är det en rätvinklig omgivning som samspelar med olika formuttryck. Illustrationen i mitten blir för mig den mest intressanta då den i större utsträckning lever sitt eget liv och skapar sina egna förutsättningar. Det kan tyckas att den repellerar sin omgivning och att den då blir kontextlös, men det är något som snarare tilltalar mig med den formen gentemot de andra. Den skapar i större utsträckning sin egen identitet.

Det är oftare än sällan skissen lämnar en mer frågande än säker och inte alltid ser det ut så som man skulle vilja, men ibland måste man få saker ur systemet, måste se det, rita det, känna det, allt för att förstå det. I många fall är det en idé som visar sig vara rätt dålig, men en idé föder lätt en annan, och så hittar man även något i det man annars avfärdar som brasbränsle.

Det stiliserade deltat. En naturlig form vars symbolik inspirerar till generöst kurviga rörelser. En starkt centrerad rörelse som när den närmar sig vattnet delar upp sig och finner flera alternativa vägar. En form som verkar som en gradient i övergången mellan hav och land och som för dem samman.

Ett försök att med enkla linjer tolka flodens väg mot deltat. En fundering som dyker upp är var en sådan form bör starta och vilka faktorer bestämmer dess slut? I det här fallet utgår den från platsens existerande linjer och tar mot havet tag i den linjära riktning som följer byggnadernas förlängda sträckning.

Genom att hänge sig åt det organiska formspråket ger man sig ut på ett sökande efter mening. Varje böj får en inverkan på den fysiska platsen varvid dess framfart måste styras av en tanke om funktion snarare än slumpmässighet.

Till höger:

Att det inre hamnrummet är centralt för platsen bör innebära att det på något sätt inkluderas eller rent utav påverkar formens sträckning. Genom att låta formen ta sin början i gästhamnen kan den utformas på ett sätt som främjar både funktion och inkluderar den specifika platsen. Den kan t.ex. symbolisera en trapp ned mot bryggan samtidigt som dess fortsatta sträckning kopplar samman fler delar av området. De konvexa ytorna fokuserar flödet i särskilda målpunkter medan dess konkava ytor bjuder in till möjliga rumsbildningar.

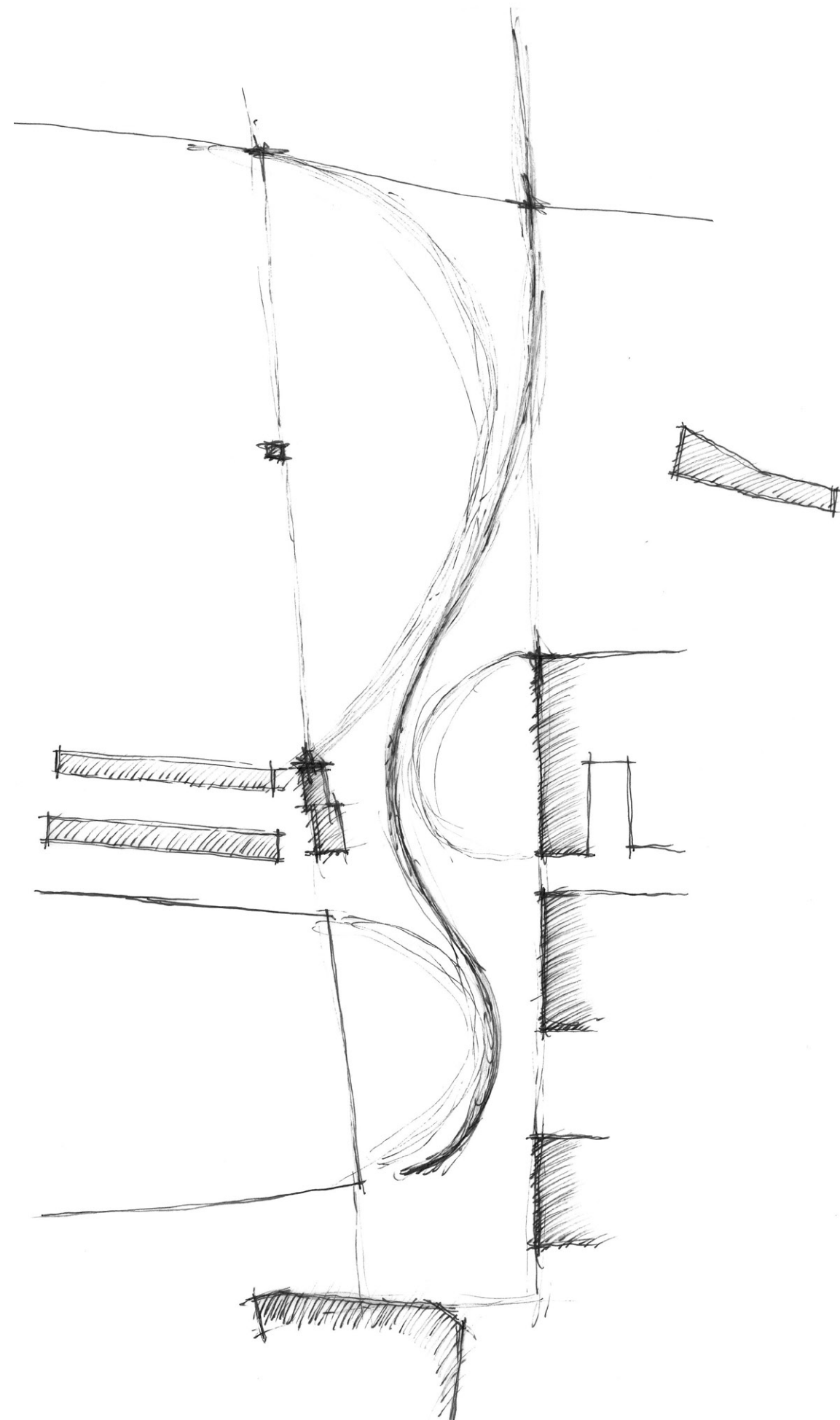
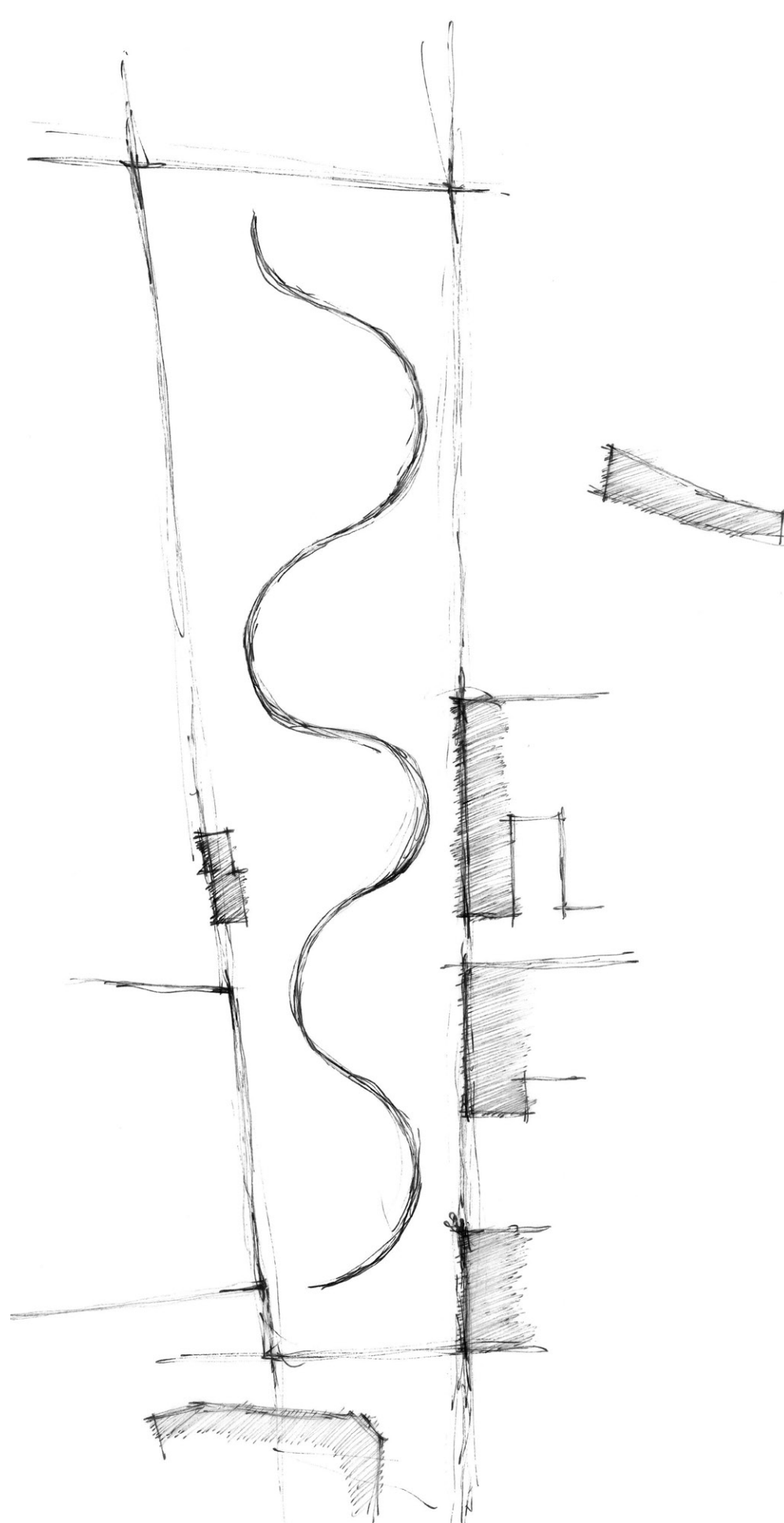
Formen leder havet mot staden och staden mot havet samtidigt som den får olika användningsområden utmed dess sträckning.

Till vänster:

En mer friliggande form med mindre radier skapar istället en mer till platsen fristående form. De tätare böjarna kan däremot ge upphov till fler rumsliga bildningar om den får vertikal utsträckning.

Den huvudsakliga formen kommer antagligen att upplevas som mer intensiv, men beroende på om formen är markmaterial eller t.ex. stolpar får såklart olika konsekvenser. En mer fristående form skulle antagligen få bäst resultat om den tilldelades en helt egen användning då den inte på samma sätt utgår från den befintliga strukturen runt i kring.

I det relativt intima inre rummet kan formen hamna i konflikt med befintliga funktioner. Något som i större grad undviks med en form som tar utgångspunkt i det befintliga.

- processen: vägledande principer -

Backhoppningstornen i Lake Placid, USA, starka nästan ikoniska former, men exkluderande.

FUNKTION - FORM - KONST

Att skilja på vad som är form och funktion och vad som är konst är inte enkelt. Frågan man kanske istället borde ställa sig är om man verkligen behöver separera dem åt, om det ens är möjligt? Här följer några bildexempel som symboliserar mycket av det som jag funderat på under projektets gång - frågor som rör form och funktion och hur det ibland gränsar till konst.

Bilden ovan torde vara att betrakta helt som funktion. En funktion som dessutom är väldigt specifik och exkluderande. Detta till trots är det en stor form med ett uttryck som både syns och påverkar landskapet i stor som liten skala. Formens specifika utseende är ett måste för att säkerställa funktionen och på det sättet är det en väldigt tydlig arkitektur. Att fråga sig huruvida det är bra arkitektur är antagligen inte relevant i sammanhanget. Det som är intressant med den här diskussionen är hur mycket man skulle kunna förändra formen utan att förstöra funktionen. Skulle man dessutom kunna koppla på fler funktioner blir det än mer intressant och mångsidigt.

Form som du själv får upptäcka och skapa din egen användning med. Här Superkilen i Köpenhamn.

Under min praktik i Berlin kom jag ofta i kontakt med ett ur flera aspekter speciellt projekt i Köpenhamn. Projektet heter Superkilen och är i korta ordalag en urban park med ett starkt visuellt formspråk. Det som gör projektet speciellt är dess lek med form och färg och att det tänjer på gränserna för vad som är "möjligt" att göra i en tät stadsmiljö. Uttrycket är på många sätt en färgexplosion och formen är ur ett planperspektiv väldigt inbjudande och intressant.

Nu låter det kanske som jag har en odelat positiv inställning till den här platsen. Men faktum är att alla dessa starka former och färger på något sätt kväver mig. De slåss om uppmärksamheten på ett sätt som gör det till ett fascinerande projekt, men jag skulle inte vilja ha det runt min husknut. Det jag istället inspireras av är hur man tillåter alldagliga material ta ovanliga svängar. Som bilden t.ex. illustrerar, ett berg av asfalt, inte bara en form utan något som tillåter användaren att hitta på sin egen funktion och användning, om en i det här fallet potentiellt farlig användning.

Form, funktion och konst i en oseparatorbar komposition. West 8's 10 000 Bridges, Kina.

Mer form än funktion? Precis som backhoppningstornet har även broar en tydlig funktion kopplat till sin form. Det handlar kort om att överbrygga något, en väg, en flod, en dal, egentligen vad som helst som behöver korsas i ett annat plan. Bilden ovan visar ett utställningsprojekt av West 8 i China. Broarna finns troligtvis till för att besökaren ska få en upplevelse av ömsom omslutet ömsom överblickbart och eftersom det inledningsvis antagligen inte fanns något riktigt behov av broar skapade man helt enkelt behovet, en slags vertikal förskjutning för en starkare upplevelse.

Det här projektet, liksom de flesta temporära projekt, tenderar att handla mer om det konstnärliga uttrycket. Samtidigt handlar det om känslor och upplevelser, aspekter som jag tycker alltid borde finnas med i all landskapsarkitektur. Projektet visar inte bara prov på olika rumsliga upplevelser utan handlar i mångt och mycket om kontraster. Den starka formen bryter av mot den mjuka vegetationen på ett sätt som väcker nyfikenhet och är inbjudande.

Funktion som lider av sin form. En del av en betydligt längre bänk i West Sussex, England.

Bilden visar på många sätt ett starkt uttryck, framförallt då vi associerar bänk med sittplats, något som bevisligen är omöjligt över hela konstruktionen. Det är alltså en stark form som syftar till att väcka intresse och nyfikenhet, samtidigt som den har en praktisk användbarhet, om än en liten sådan. Det handlar återigen om att använda något "alldagligt" och ge det en extra knyck, tilldela det något oväntat eller originellt.

För mig är den här bilden mer av symbolisk betydelse, något som illustrerar en princip men även talar om form och dess potentiella användning. Kollar man närmre på bilden finner man en skylt som säger "no climbing". Intressant. Här har man nämligen konstruerat något som inbjuder till klättring mer än det mest inbjudande klätterträd och så säger man stop. Det kommer antagligen att leda till en konfliktsituation där formspråket inbjuder till något annat än vad som är avsikten. Kanske hade det då varit bättre med en form som överlät användningen till besökaren?

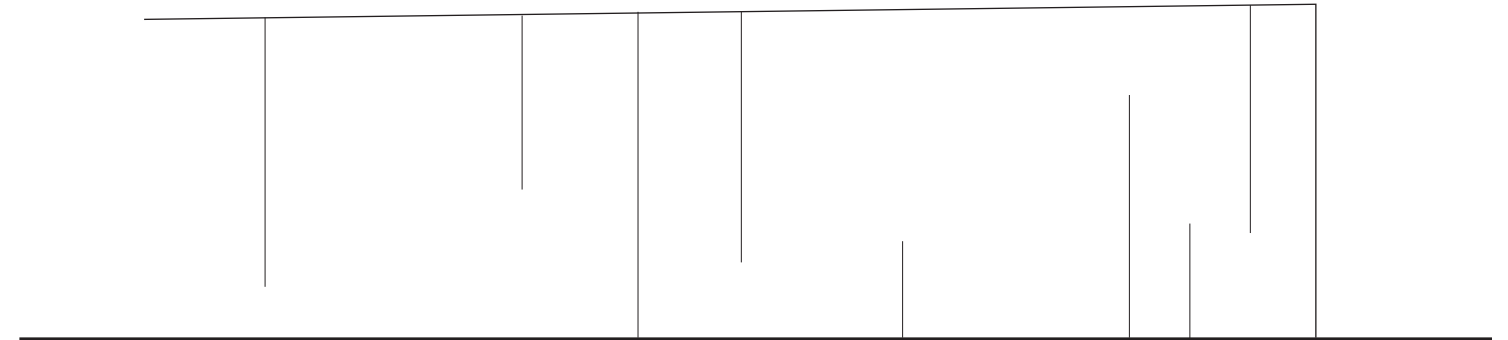

Storskalighet och stora öppna ytor i Spreebogenpark, Berlin.

VERTIKALITET

Efter många studieresor till Berlin och efter en tids praktiserande där har det blivit naturligt för mig att söka inspiration och referenser från platser i den tyska huvudstaden. Det här avsnittet har jag valt att kalla vertikalitet och det syftar till att belysa en av de aspekter som jag finner mest centrala inom intressant landskapsarkitektur, nämligen det vertikala planet.

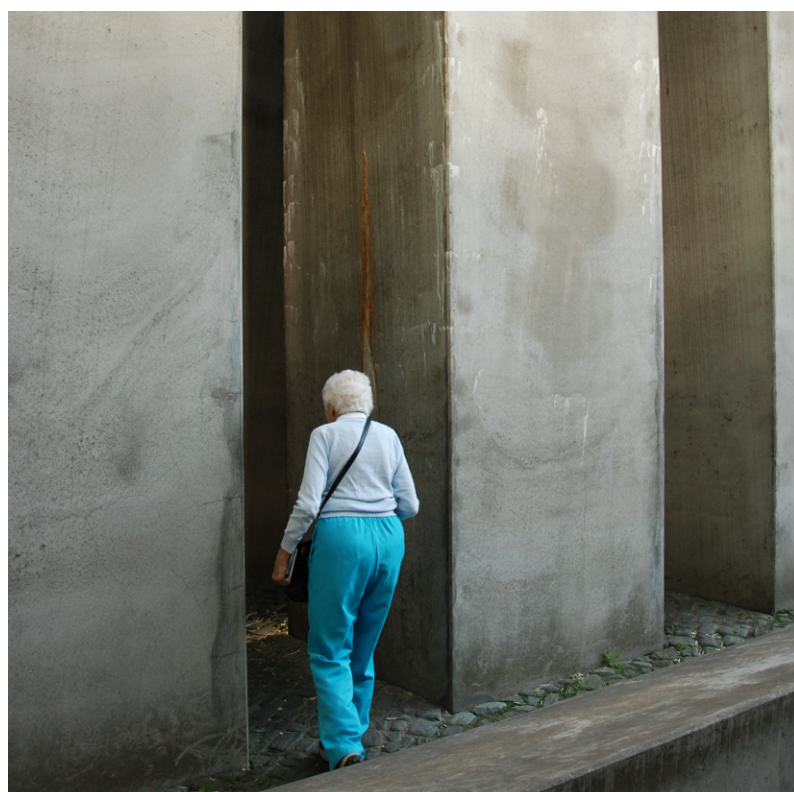
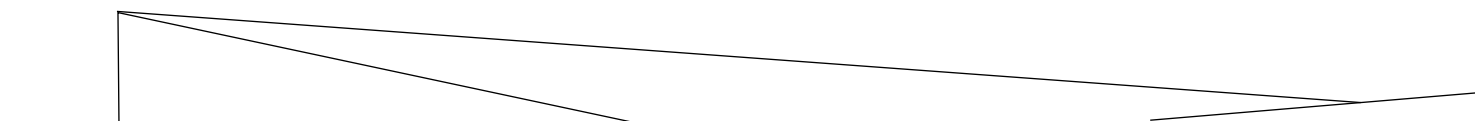
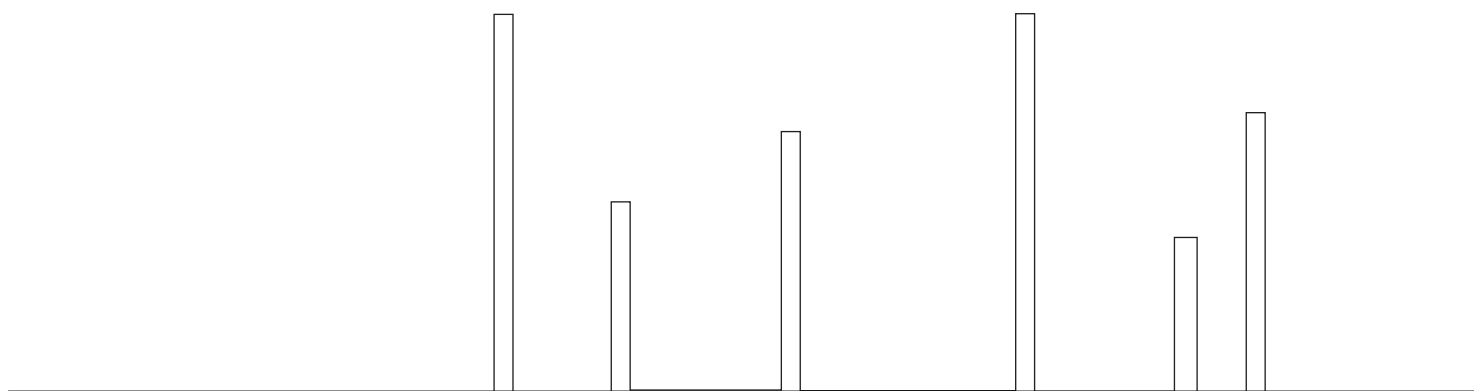
En vidsträckt plan yta är som en canvas, den väntar på innehåll. Om syftet är öppenheten blir innehållet troligtvis människor som letar efter oprogrammerade ytor att använda som spelplan. Spelets karaktär kräver oftast en öppen yta utan hinder. Dessa ytor behövs även dem, men för många och felplacerade blir det ointressanta transportsträckor. Intressant blir det då först när det händer något, när det sker något i det vertikala planet.

Vertikala element tillför landskapet rumslighet och avbrott, vare sig det är träd, stolpar eller utkikspatser.

Den vidsträckta gräsytan ramas helt plötsligt in av väggar. Vertikala element som definierar rummet och ger det avgränsningar. Från öde och relativt känslolös blir nu platsen omedelbart något annat. I det här fallet finns det möjlighet att nå en ett högre plan och blicka ut över det öppna landskapet. Helt plötsligt har platsen blivit intressant, om än för stunden. Att blicka ut över något ger en känsla av kontroll och trygghet. Att blicka ut över ett öppet, och i det här fallet öde, stadslandskap får antagligen en annan effekt än om det är utblick över ett hav eller ett naturlandskap.

Utblicken, den får oss att känna nyfikenhet och upptäckarlusta. Finns det en höjdpunkt, ja då ska vi naturligtvis upp på den. Världens högsta berg ska självklart bestigas och kan den känslan framkallas, om än i litet format, har den vertikala skiftningen tillfört landskapet något, något laddat.

Vertikala element kan både upplevas som skrämmande och vackra på samma gång.

Precis som det vertikala kan erbjuda utblick kan det även verka omslutande. Det behöver nödvändigtvis inte vara solida väggar för att en känsla av rumslighet ska infinna sig, smala stolpar eller som ovan massiva betongkolonner skapar båda känslan av rum, om än på skilda sätt. Utanför Judiska Muséet, där bilderna är tagna, ger de vertikala elementen snarare upphov till en känsla av instängdhet än ett harmoniskt rum, vilket är meningen. Det är det som gör arbetet med verticalitet så intressant, sättet det kan framkalla känslor och upplevelser. Beroende på avstånd, tjocklek, material och liknande kan man med objektens hjälp skapa den känsla man eftersöker.

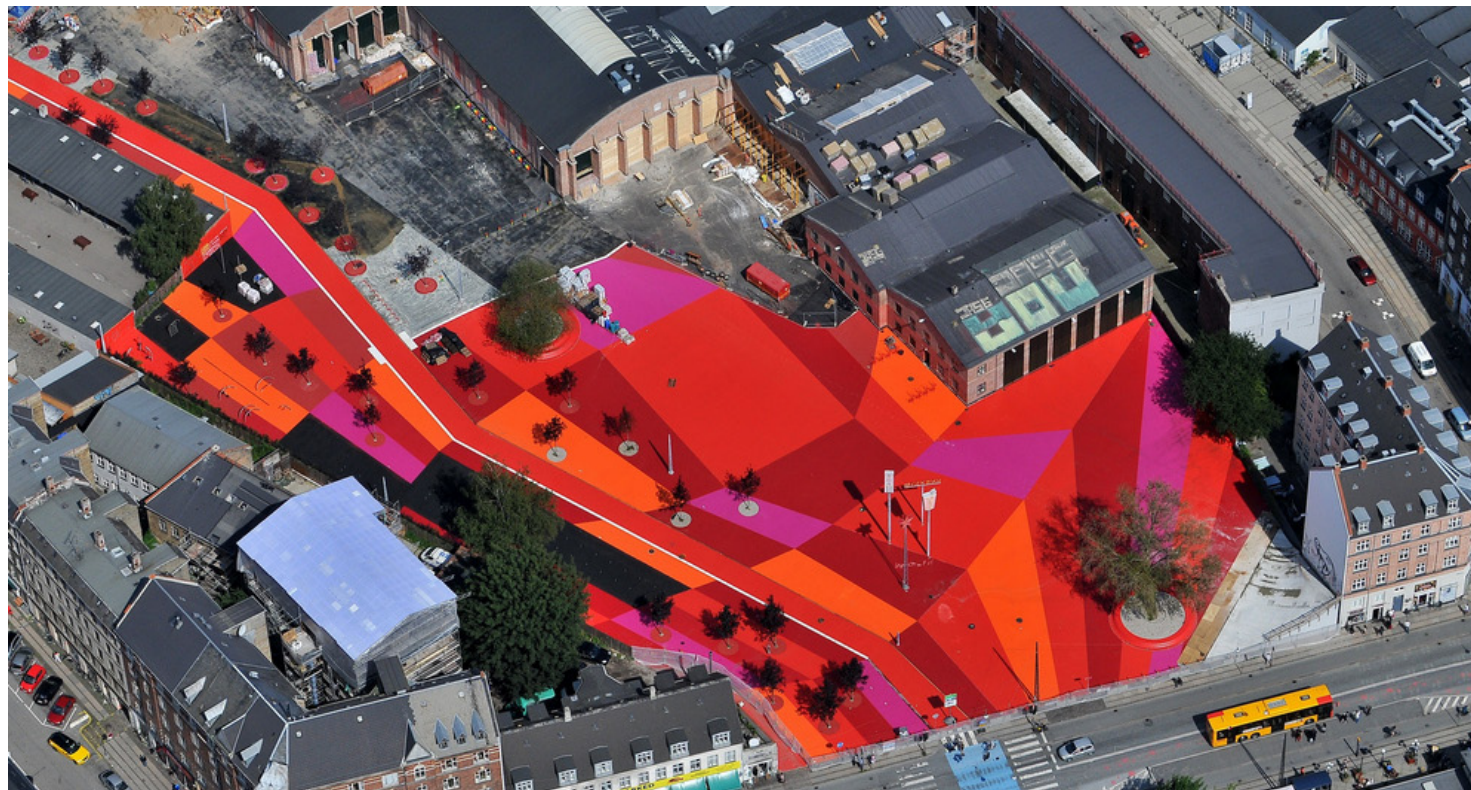
Tunnare stolpar hade antagligen gett ett intryck av en mer öppen plats men kanske på gränsen till plottrig. Behåller man bara den yttre kvadraten får man istället något av ett imaginärt rum.

En lutande gräsyta kan tillföra något som den plana gräsytan saknar. Här Tilla-Durieux-Park i Mitte.

Som sagt, en plan öppen gräsyta har sina funktioner och behövs även de. Men genom att ge den egenskaper som vanligtvis saknas i stadslandskapet kan den bli intressant på ett annat sätt. Ytans funktioner förändras i takt med att dess egenskaper och form förändras vilket bjuder in till en annan användning.

Att ge en yta lutning försvårar förvisso för aktiviteter som kräver plana ytor men samtidigt skapar det möjligheter till att forma sin egen användning. Överblicken som ytans lutning bidrar till möjliggör för events där sikt och akustik är viktigt, samtidigt som lutning erbjuder behagligare sittmöjligheter (kanske högst personligt visserligen). Precis som plana ytor behövs, behövs även sluttande ytor eller anda formspråk, och tillsammans berikar de staden snarare än det omvända.

Superkilen, ett projekt som på många sätt sticker ut. Skapat av Topotek 1, B.I.G. och Superflex.

KONTRASTER

Genom kontraster lägger vi märke till vår omgivning. Tack vare färg, form, mjukt och hårt, dofter och ljud reflekterar vi med våra sinnen över det som finns i vår närmiljö. Ju skarpare dessa kontraster är desto intensivare blir våra intryck. Men det behöver inte nödvändigtvis betyda att man ska sträva efter maximal kontrastverkan i allt man gör. Personligen, som gestaltare, uppskattar jag arbetet med kontraster vilket är både intresseväckande och fascinerande. Fascinerande på det viset att det har "makten" att styra våra upplevelser och ge upphov till känslor.

Färg och form är troligtvis det första vi lägger märke till när vi ser en bild då det inte kräver att man är på den fysiska platsen. Synen bidrar helt enkelt till första intrycket. Det kan framförallt utnyttjas för att skapa intresseväckande projekt genom uttrycksfull planestetik. Huruvida det stärker

Olika material med olika funktion. Vackert i sin kontrast men också mångfunktionellt. Bild från Umedalens Skulpturpark och IKSU Spa, ritat av Ulf Nordfjell.

upplevelsen av den fysiska platsen går såklart att fundera kring. Form som kontrast är annars något jag har försökt att fördjupa mig i och utforskat i det här projektet. Som de tidigare skisserna visade har det främst handlat om kontrast mellan former och formspråk och då främst mellan det rätvinkliga och det organiska. Likt de två dansarna som båda är starka i sig men för mig symboliserar två vitt skilda sätt att se på strukturer och mönster. Kontrasten mellan formerna, det räta och det organiska, är i sig antagligen tillräckligt stark utan att en stark kontrast i färg behöver komma till. Istället skulle kontraster mellan material tillsammans med kontraster i form kunna bidra till ett starkt uttryck.

Just kontraster mellan material bidrar inte bara till en större komplexitet utan kan använt på rätt

Mjukt som ömsint ramar in hårt. Även här utanför Judiska Muséet i Berlin.

sätt bidra till en ökad läsbarhet och förståelse för platsen. Ökad orienterbarhet springer ofta ur ett konsekvent användande av material vilket bör beaktas, oavsett formspråk. Kontraster mellan material kan t.ex. gestaltas som hårt mot mjukt eller organiskt mot oorganiskt. Samverkan dem emellan ger inte sällan vackra kombinationer i både färg och form och bidrar till det där lilla extra, detaljen som stärker helheten.

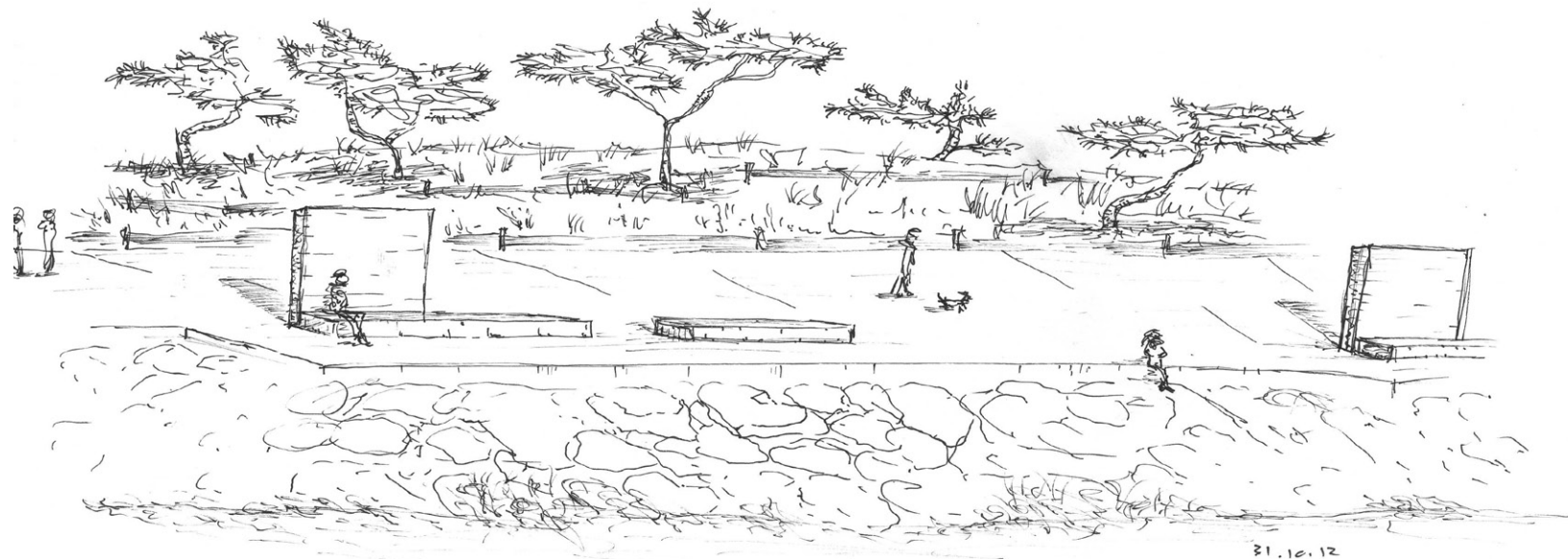
Genom användandet av kontrasterande material uppstår även fler användningsmöjligheter. Eftersom olika aktiviteter kräver olika förutsättningar bidrar kontraster i material inte bara till en bredare och intensivare upplevelse utan stärker även förutsättningarna för aktivitet på platsen.

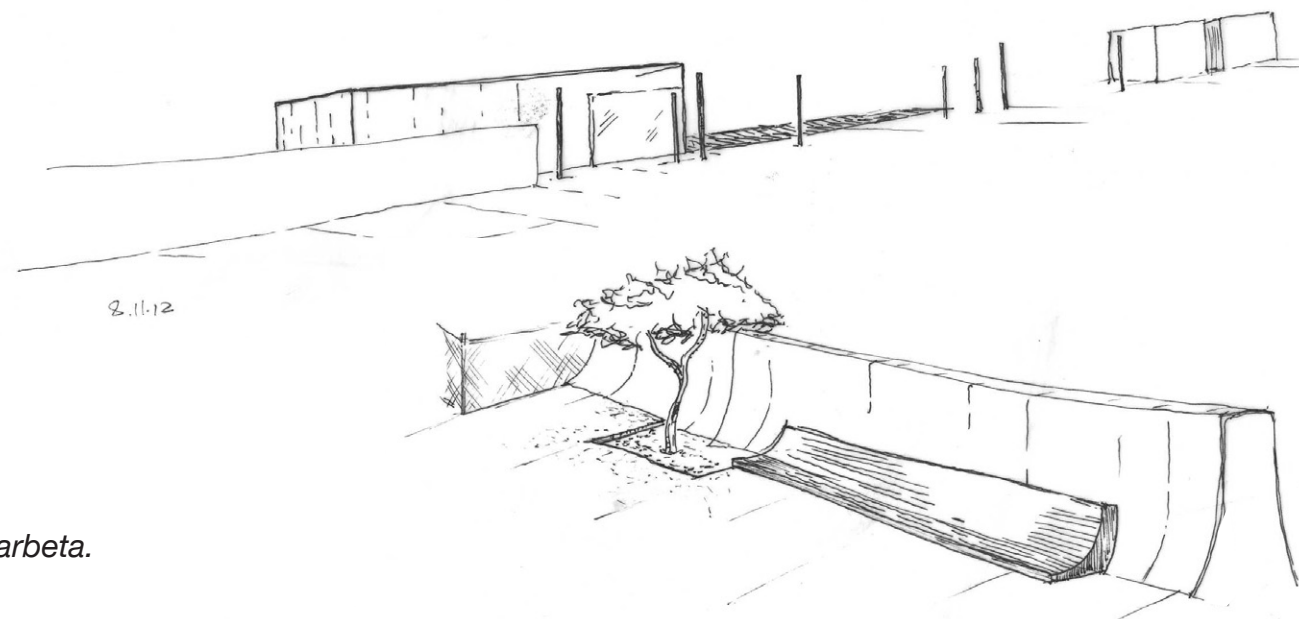
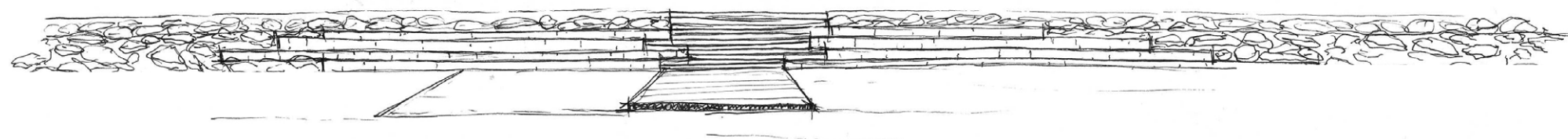
Växtlighet som kontrastskapande element. IKSU Spa, Umeå.

Att koppla växtlighet till aktivitet är inte lika lätt. Istället handlar kontraster i växtlighet snarare om det visuella uttrycket där varje art, förutom att bidra med sin egen årstidsvariation (eller avsaknaden av årstidsvariation), tillsammans skapar en differentierad helhet. Barrträd mot lövträd, icke blommande mot blommande o.s.v.. Genom att välja växter som kompletterar varandra kan kontrastverkan bestå under hela växtsäsongen. Ta tallen, som på vintern inte fäller alla sina barr, den kommer stå där som ett grönt inslag året om medan lövträden blommar, blommar ut, grönskar och så småningom gulnar framåt höstkanten. Tallen står dock där som ett livets ständiga påminnelse och som bidrag till kontrastverkan. Extra vackert blir det när tallen då och då släpper några barr vilka hamnar på en hårdgjord markyta, i ett slag har kontrastverkan gjort sig påmind som mjukt mot hårt, organiskt mot kallt.

- från förkastade idéer till koncept -

Stiliserad natur formade inledningsvis strandpromenaden och mötet hav och land, något som jag senare kom att omarbete.

En utvecklad kontakt och interaktion mellan befintliga byggnadselement och nya tror jag är viktigt. Framförallt handlar det om att ta tillvara på de egenskaper den befintliga strukturen innehåller, sen att den är vacker försämrar inte alls såklart.

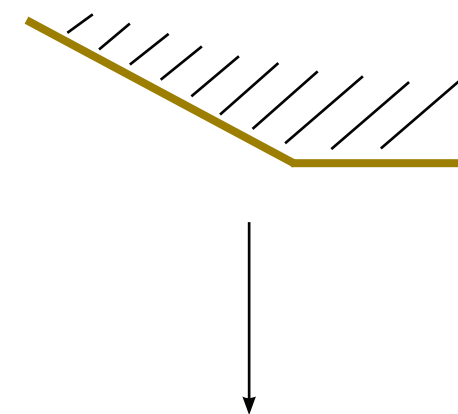
FÖRSTA FÖRSLAGET - STILISERAD NATUR

Till en början handlade mina tankar och idéer om att förändra mötet hav och land på ett lågmält vis med Gotlands särpräglade natur som huvudinspiration. Arvet från industrin påverkade material och uttryck vilka tillsammans med mjuka rörelser och material från det omkringliggande landskapet leder tankarna till stiliserad natur.

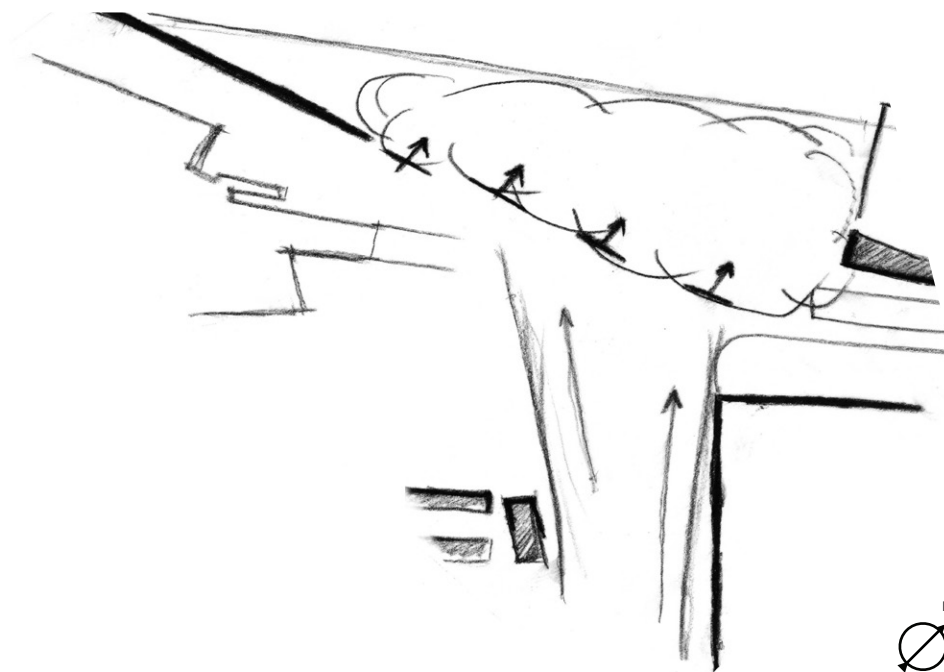
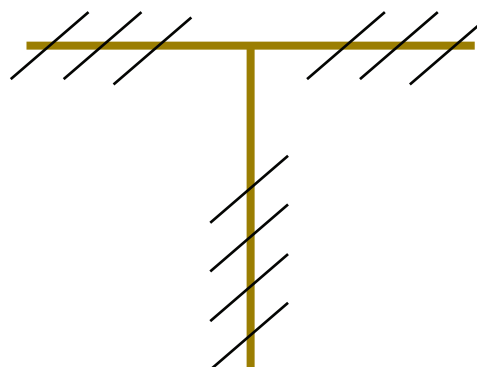
Skisserna visar på en form av konstruerad natur där de dramatiska kalkstensstränderna runt om ön fått vertikal form och återbildas i en fusion mellan just industri och natur. Industri och "natur", båda skapade av människan och beläget mellan hav och land.

Efter ett tag insåg jag dock att stora delar av kopplingen hav och land och hav och stad inträffar långt innan det själva fysiska mötet. Det som sker i det här förslaget är att strandpromenaden förlängs medans stadens koppling till strandpromenaden, och indirekt havet, förblir densamma. Detta var alltså en utformning som inte 100 procentigt verkade i linje med mitt mål att knyta vattnet till staden, något som illustrationen intill försöker visa.

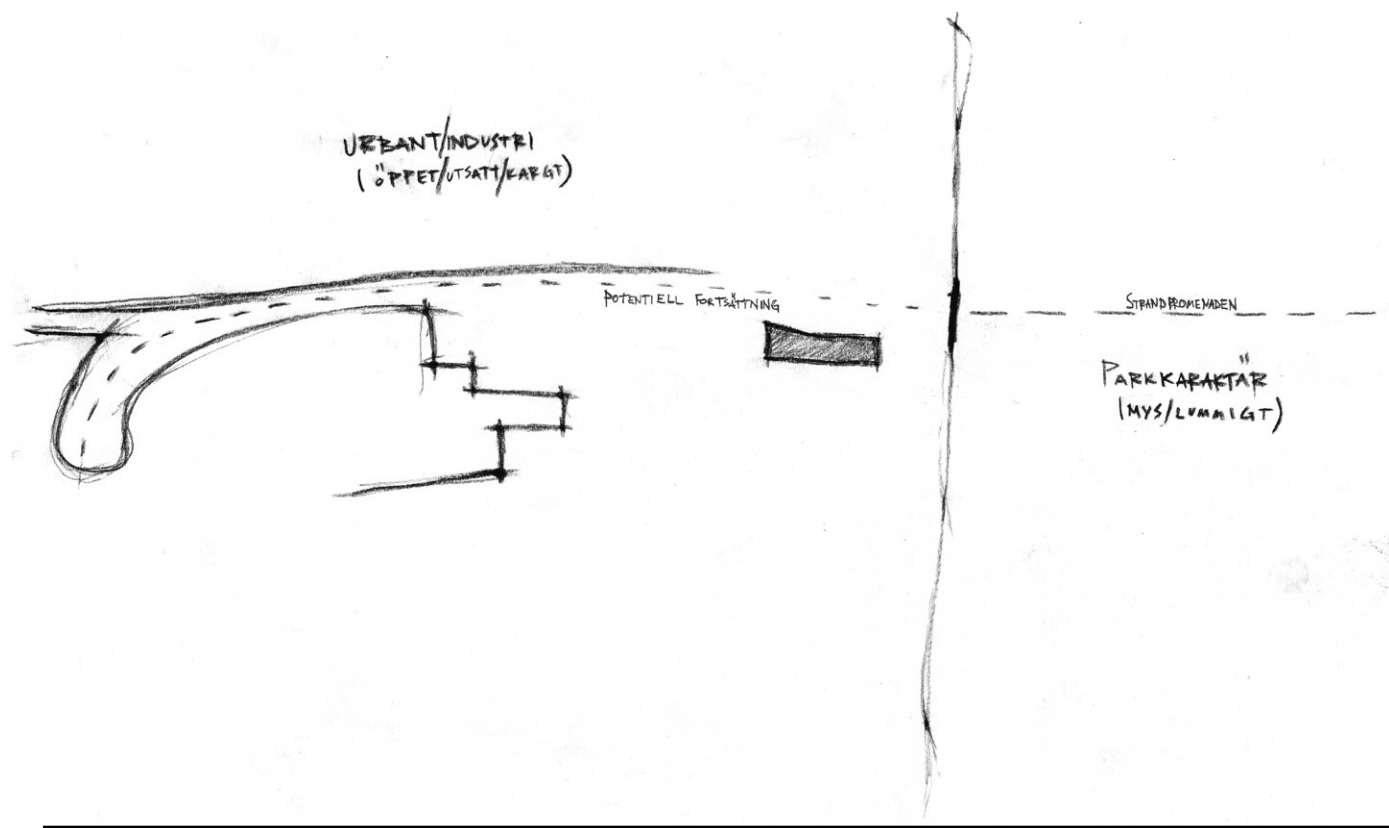
Tankarna om stiliserad natur är egentligen ett exempel på en utformning jag "ville testa" och byggde på idéer som jag hade med mig in i projektet. Det var innan jag sökte nya vägar och letade efter form och funktion och det blev något jag till slut fick backa ifrån, ta ett steg bakåt och lyfta blicken, försöka se brister men även goda idéer inför fortsättningen.

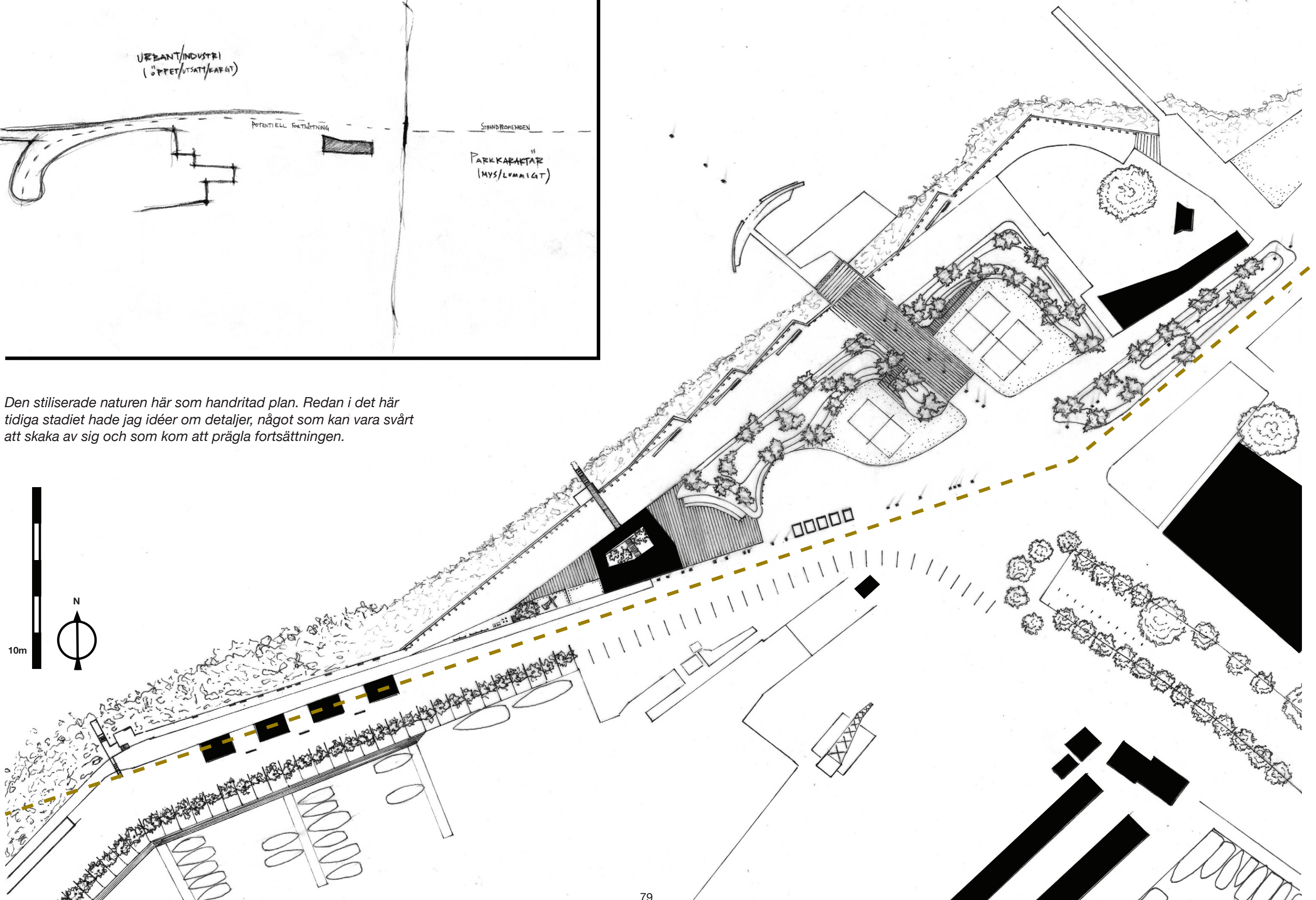
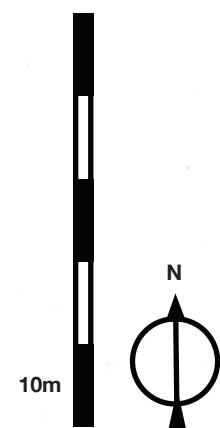
Det initiala strandfokuset vilket senare istället blev något av en "T-koppling"

Den förlängda betongpiren blev tidigt en avgränsade linjär riktning. Strandfokuset blev dock ett alltför isolerat område, även om det finns aspekter i det tänket som fortfarande känns intressant.

Den stiliserade naturen här som handritad plan. Redan i det här tidiga stadiet hade jag idéer om detaljer, något som kan vara svårt att skaka av sig och som kom att präglade fortsättningen.

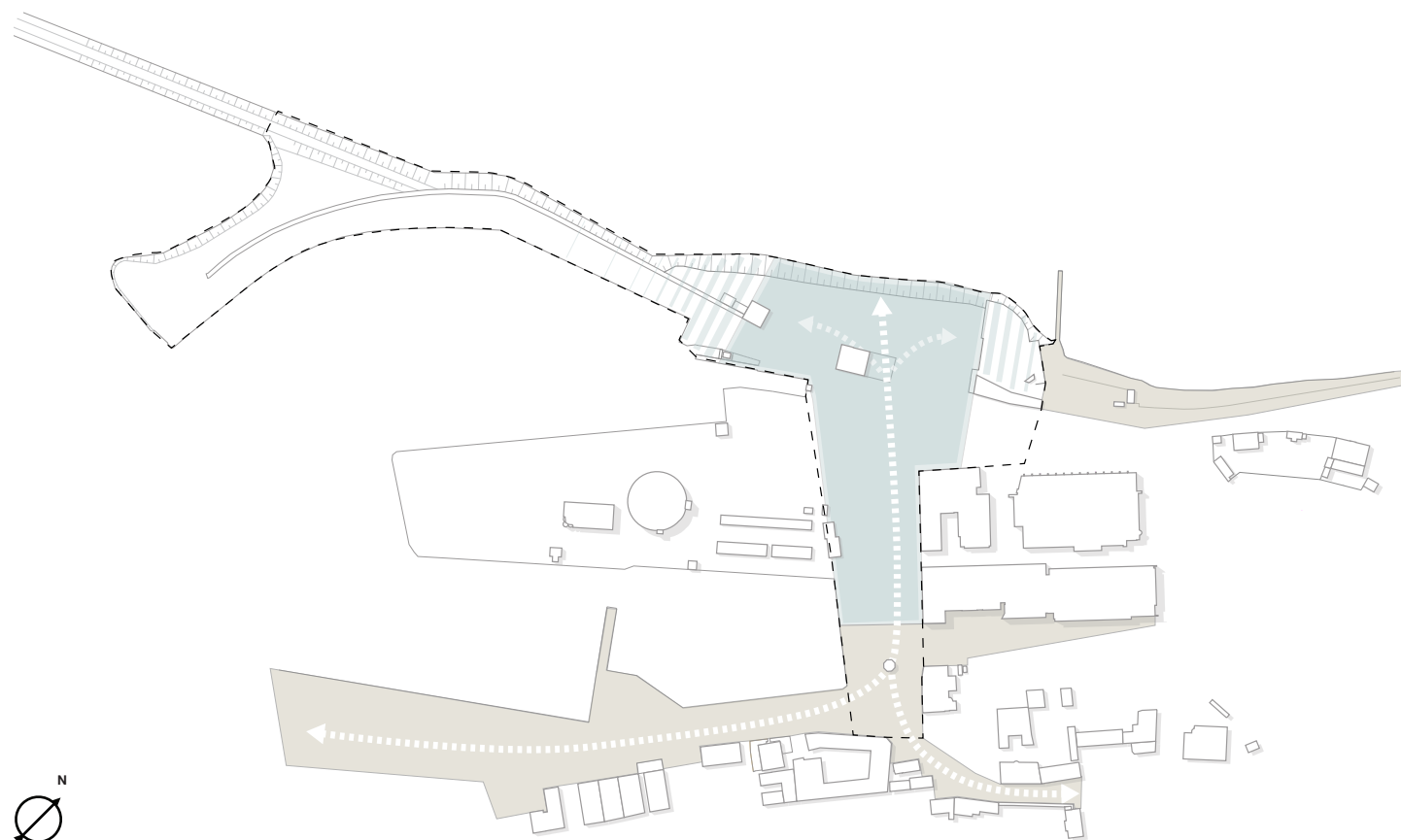

AMBITIONEN - STEG FÖR STEG

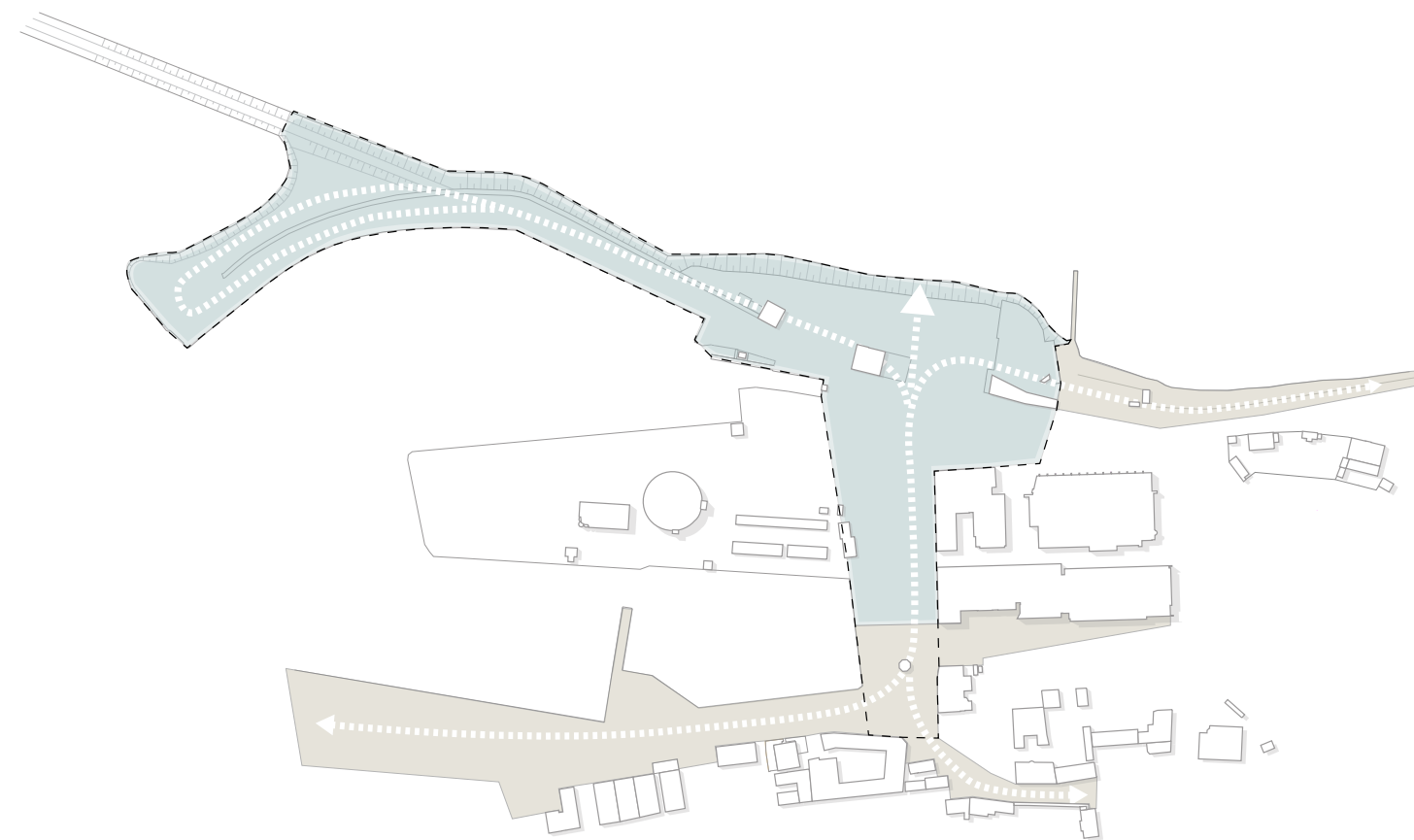
Projektområdet (streckade) i relation till den frekvent besökta strandzonen och strandpromenaden liksom det inre hamnområdet. Mellanrummet bildar idag något av ett tomrum med en känsla av bortglömdhet.

Till en början fokuserade jag på det fysiska mötet mellan land och hav och glömde något bort kopplingen in mot staden. Istället för att överbrygga tomrummet utvecklades en fortsättning på strandpromenaden (i blått) med ett fokus på flödet utmed vattnet.

Genom att släppa strandpromenaden som huvudfokus och istället fokusera på att binda ihop staden med havet, eller mer precist inre hamnen med horisonten, växer en mer konsekvent koppling fram. En koppling som sedan kan generera utveckling utmed strandlinjen.

Målet är att skapa förutsättningar för cirkulation, aktivitet och rörelse i hela hamnområdet där den till diagrammet sett syd-nordliga rörelsen blir central. Det som ska stödja en sådan utveckling är framförallt Högskolan/Universitetet och strategiskt placerade året-runt aktiviteter.

KONCEPTUELLA INGÅNGAR

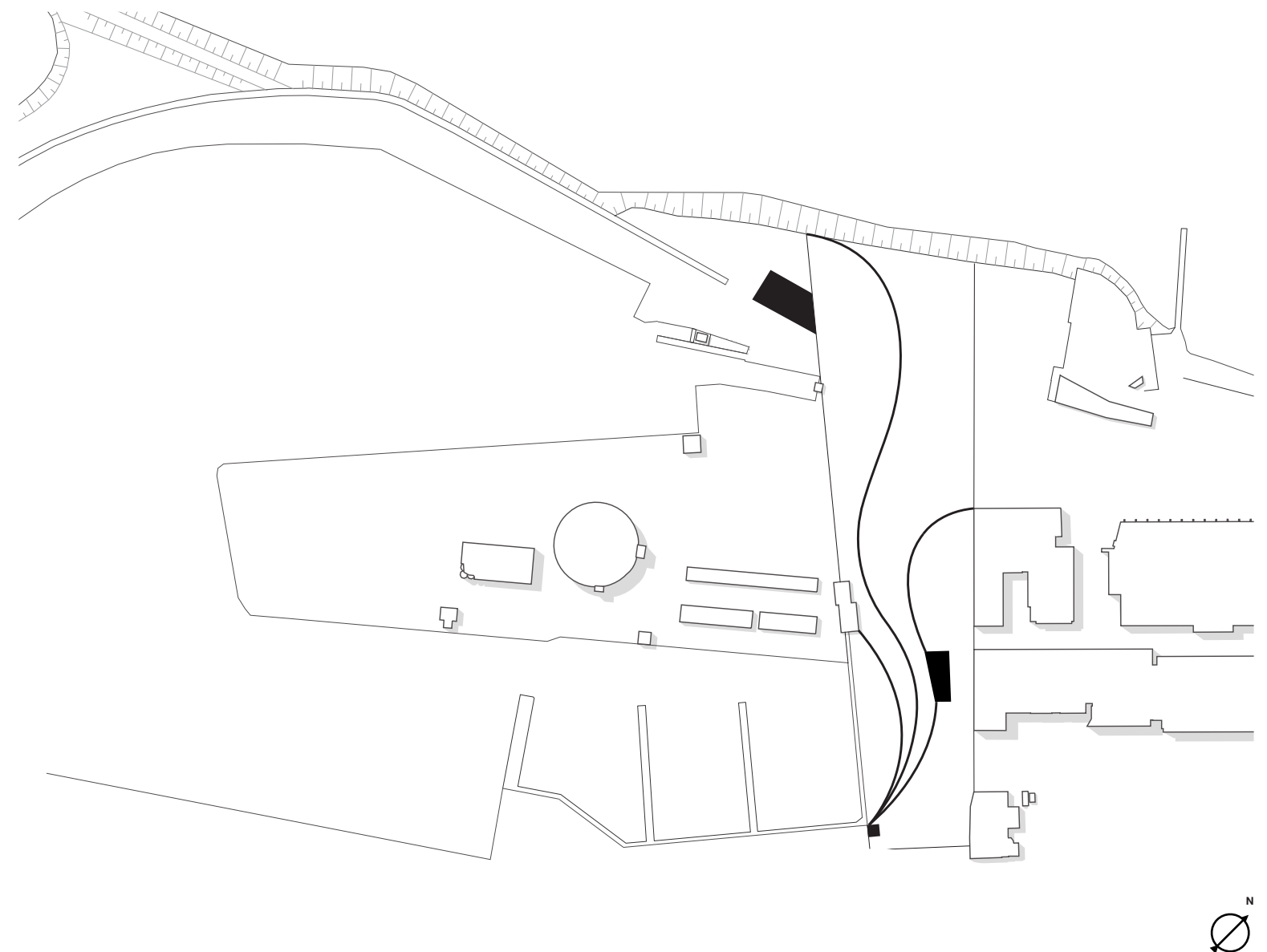
På uppslaget innan syndes alltså det första förslaget som jag var ”tvungen” att utforska inledningsvis. Från den planen till de här konceptuella ingångarna kan nog steget uppfattas som relativt långt. Det är också relativt långt mellan de olika idéerna vilket på ett intressant sätt exemplifierar hur gestaltningsprocessen många gånger tenderar att byta riktning. Att då kunna lämna vissa idéer och utformningar bakom sig blir något utav en mognadsprocess vilken allt som oftast i slutändan leder till bättre förankrade slutprodukter.

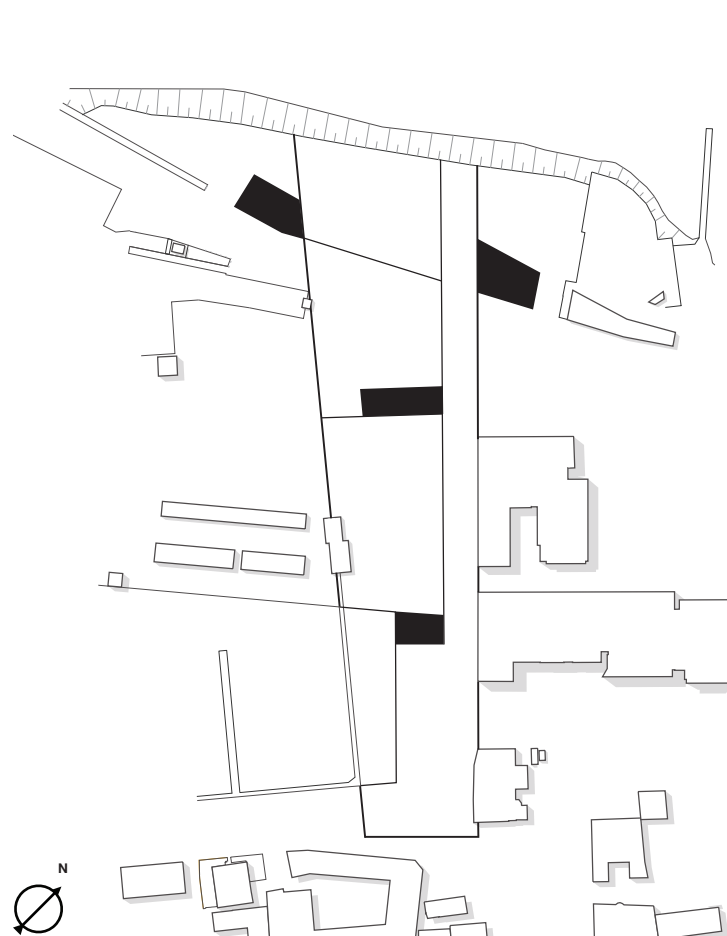
Arbetet med enkla koncept handlar i mycket om att väga olika idéer och former mot varandra på ett överskådligt vis och efter mycket prövande valde jag till slut att gå vidare med den organiska form som, likt floden söker havet, söker sig fram i sin omgivning. Den är ett mellanting av en starkt upprepande organisk form och en linjär lösning, den kombinerar båda två på ett för mig intressant vis.

Ur estetisk synvinkel gillar jag formen, men samtidigt vet jag att det är en form som kan ge upphov till många frågor. Som jag diskuterat tidigare är det organiska formspråket något som många gånger fått stå åt sidan mot det linjära tänkandet. Att jag nu väljer att fortsätta utforska den organiska formen och ge den innehåll på sin plats bredvid Världsarvet är därför en utmaning och en spännande sådan.

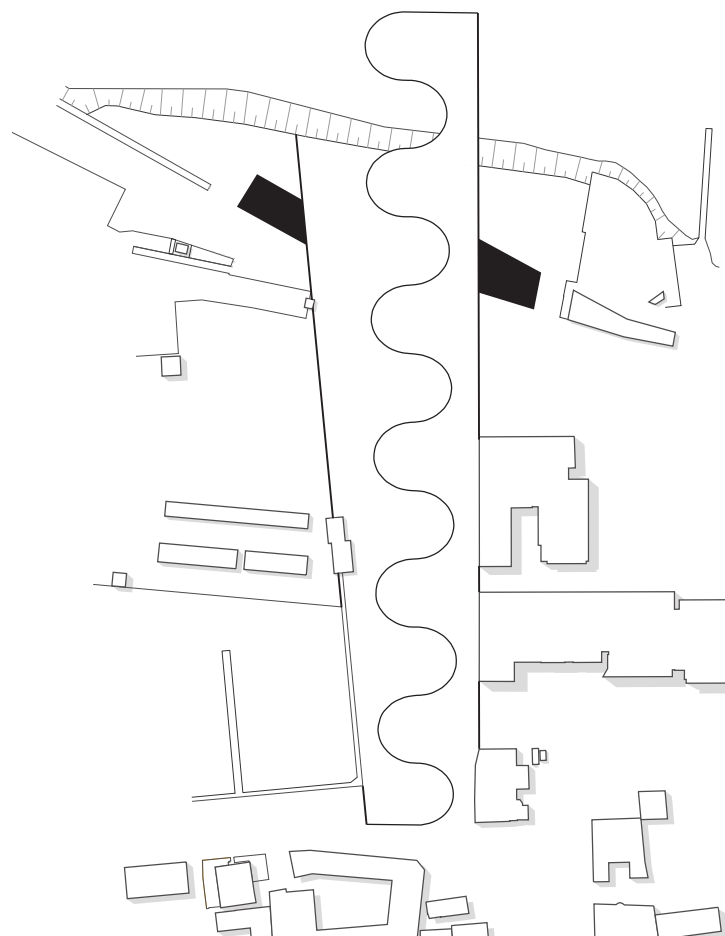
Den övergripande formen är något ambivalent då den på ett sätt är fri från sin omgivning, näst intill inklistrad från ett helt annat sammanhang, ”super imposed”, men samtidigt letar efter förankring i sin kontext. Anledningen till det är att jag har försökt få formen att kännas mer naturlig i sitt sammanhang. Det syns främst genom att den bitvis låter sig styras av det befintliga. Samtidigt är målet att den ska vara stark i sig själv, i sitt formspråk. För att det här konceptet inte skall riskera att upplevas som en ”mellanväg” måste dess innehåll därför vara starkt nog för att skapa en egen identitet. En plats som kontrasterar mot sin omgivning men samtidigt tar sats ifrån den och verkar inom den.

Målet med projektet är att verka för en förändring i hur havet välkomnas av staden och staden av havet, att hitta vägar som återupptar en kanske inte helt förlorad kontakt, men allt en försvagad. I denna övergripande ambition blir form och funktion viktiga redskap där de tillsammans bidrar till platsens nya identitet.

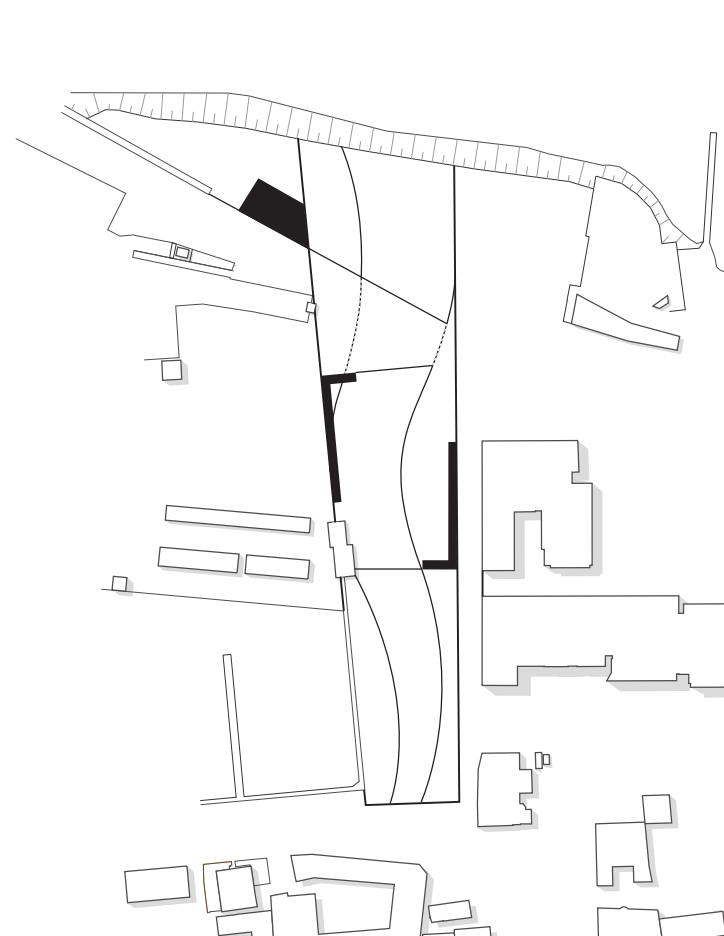

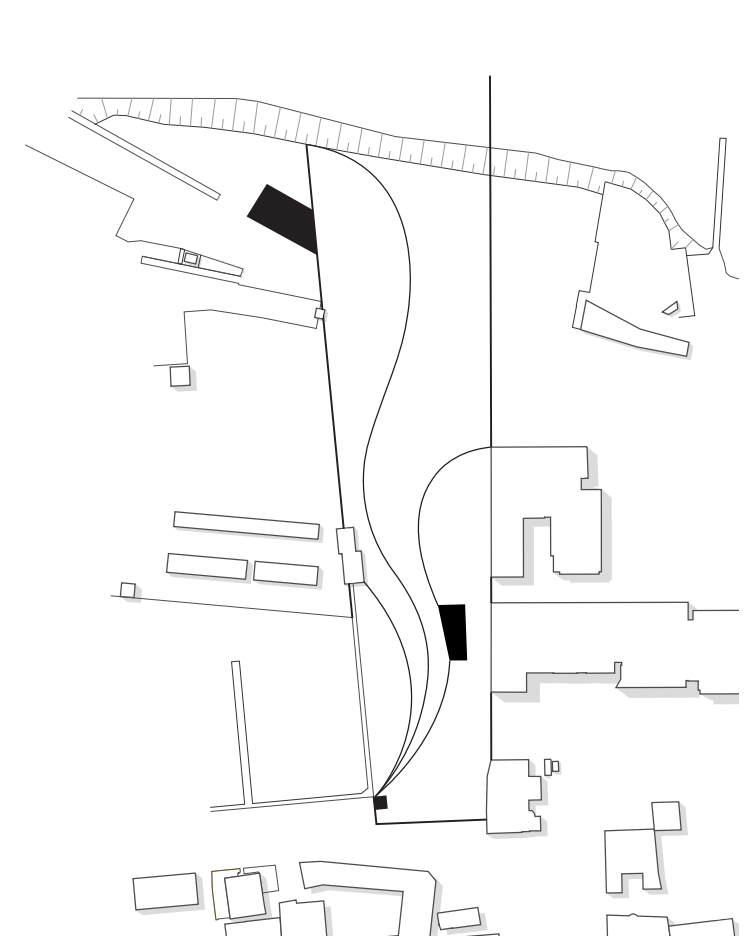
I en kontext där de linjära elementen dominerar är kanske den första tanken att leta samband och likheter i det formspråket i formandet av nya. Här är placandet av nya byggnader ett sätt att definiera rum och erbjuda möjligheter till offentliga verksamheter. Tre tydliga rum definieras av dessa där det längst ut mot havet saknar avgränsning mot horisonten. **Platsrelaterad och pragmatiskt.**

Det motsatta skulle vara introducerandet av en för platsen främmande form. En form som snarare har mer gemensamt med naturen och dess formspråk än den existerande byggda miljön. De täta svängningarna skapar möjligheter för ett spännande landskap men kan eventuellt upplevas som allt för intensivt. **Frihet i form.**

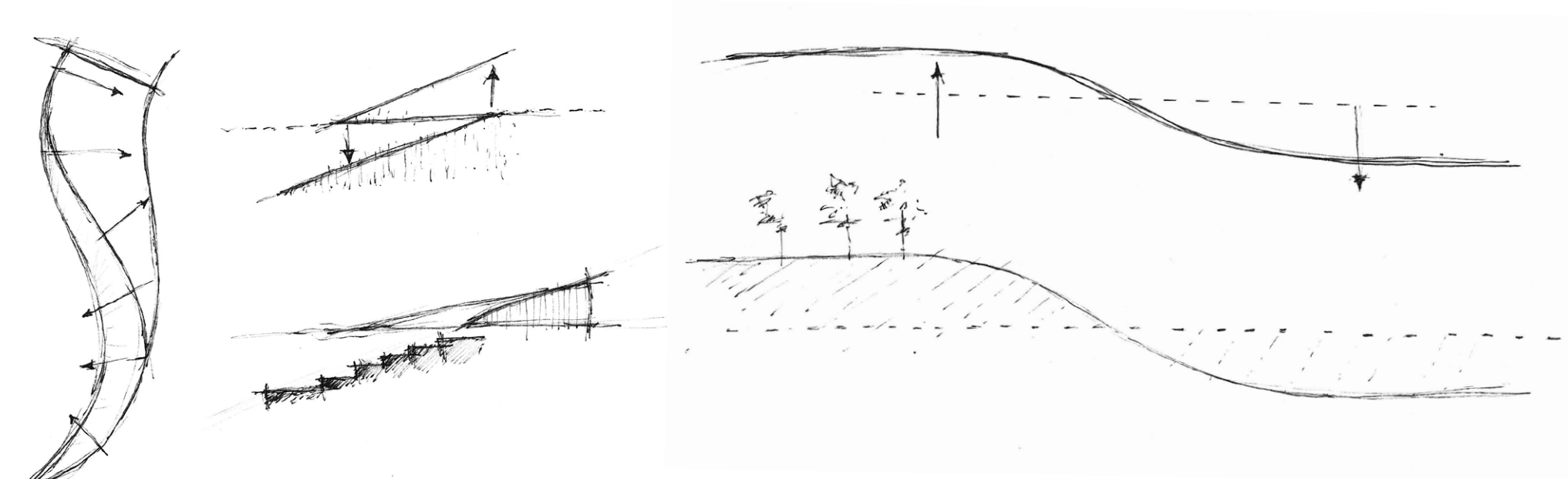

Mjukare kurvor ger mindre skärpa och kontrast, även om det tillför platsen en mer lättanpassad form. Risken är att den hamnar mitt emellan och blir varken eller. Dess styrka ligger i att den är friliggande och inte tar avstamp i den befintliga strukturen, något som gör den lättare att acceptera och ge egen identitet. **Djärv men blyg.**

En mer platsrelaterad och anpassad form. Förvisso för platsen främmande, men en form som kan kombinera platsrelaterad form och funktion på ett sätt som den innan saknade. Dess svaghet ligger i att den punkt där ny form möter befintlig form ges stor dignitet och betydelse, något som kan bli missvisande om det inte sker avsiktligt. **Frihet och funktion.**

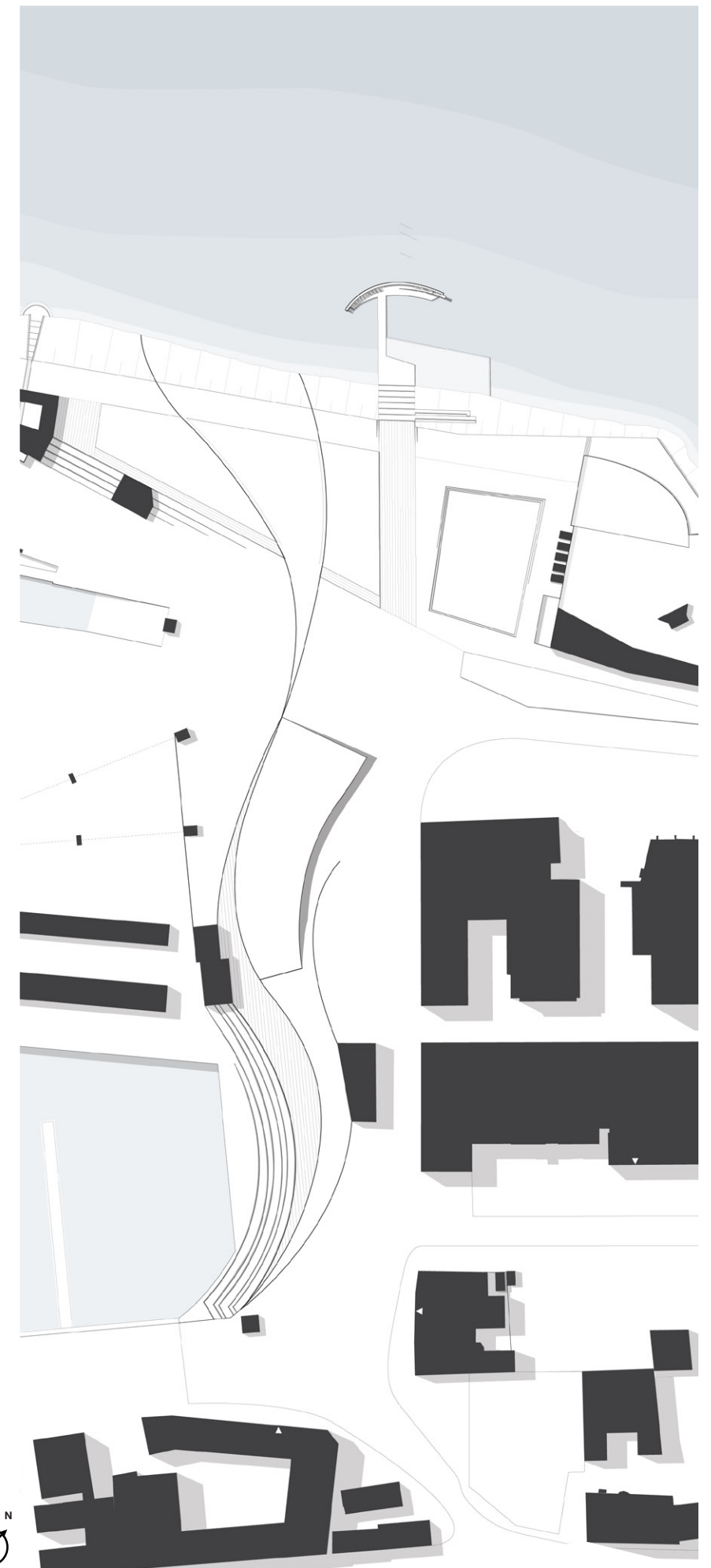
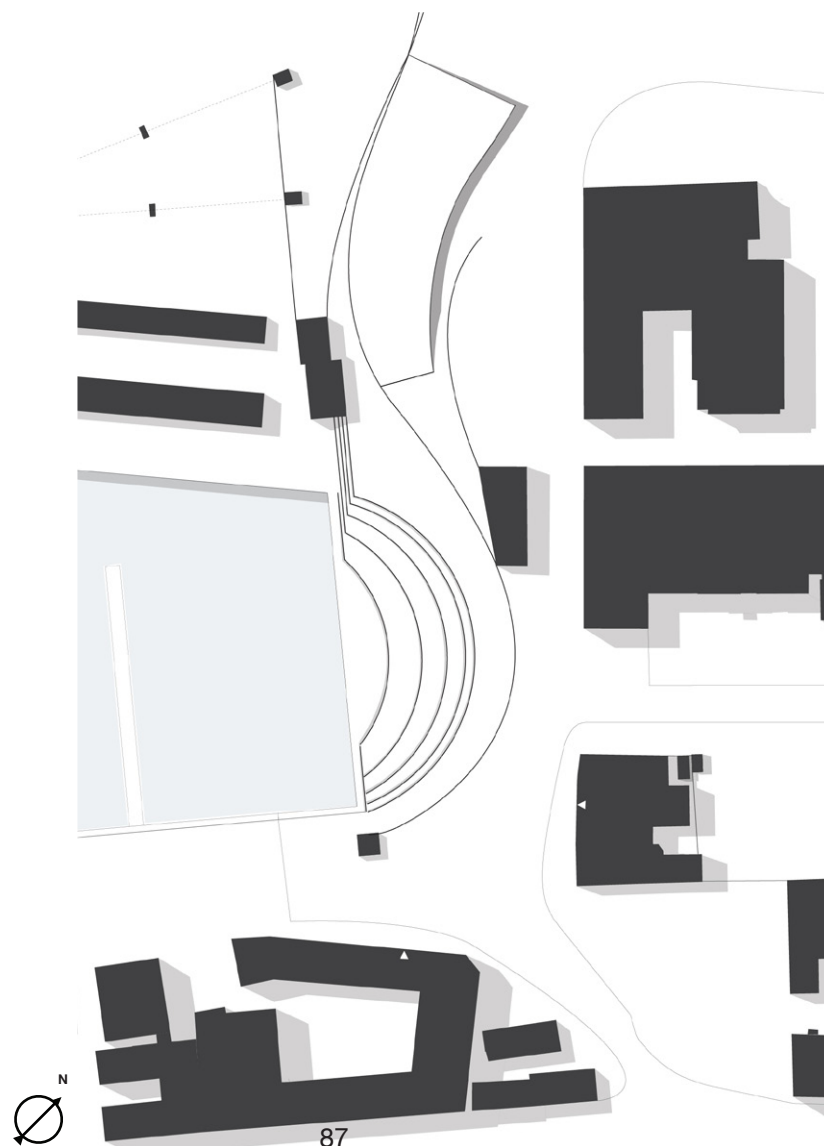
I den "mindre perfekta" radien (t.h.) finns det även i formen spännande egenskaper som speglar av sig, eller snarare återkommer, i både det horisontella planet liksom i det vertikala.

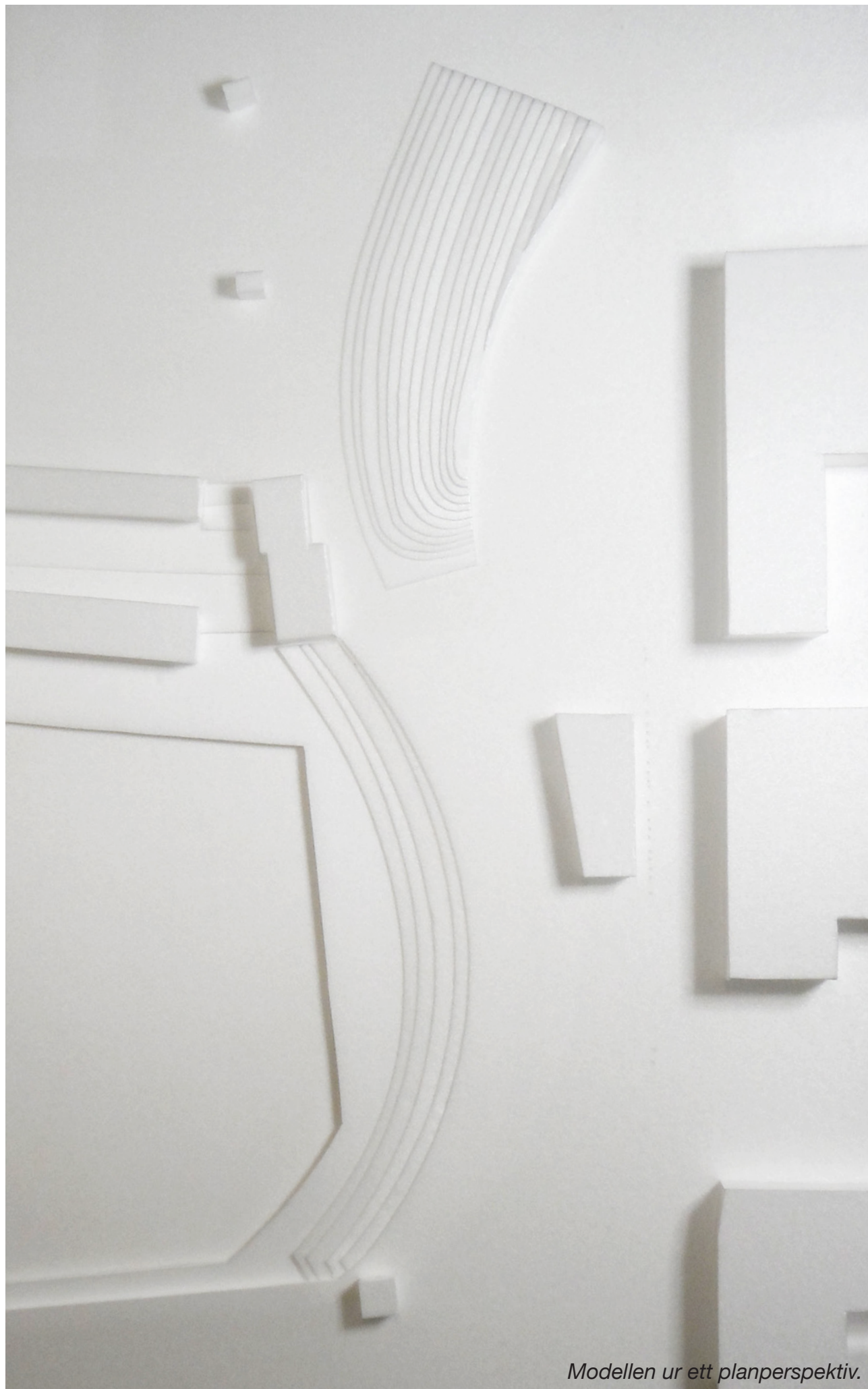
FORMSPRÅKET

Vad kan man ha för förväntningar på en form, en gestaltning? Att den ska vara funktionell, kanske. Att den ska vara lättförstådd, tveksamt. Att den ska vara vacker, det ligger i betraktarens ögon. Vad förväntar jag mig då av den här gestaltningen? Till en början måste jag nog förklara tänket bakom, lite hur allt kom till.

Till höger ses två avskalade planer från den process som följde i spåret av de olika "ingångarna". Formen i bilden till höger föds till synes ur det nedre hörnet på den inre hamnbassängen, men att starta där var inget självklart val. Egentligen ger det punkten en allt för stor dignitet, som att det skulle vara självklart att den startar där. Kanske är det istället så att den slutar där? Kanske börjar formen vid havskanten? Hur som helst är saken den att en hel del praktikaliteter kom att påverka dess start- eller, om man så vill, slutpunkt. Trafiken som rundar hamnbassängen är en sån sak.

En mer friliggande form hade kanske varit mer intressant, en form fri från fysiska kopplingar i platsen. Ett exempel på det är bilden till vänster. Här är dock den konstruerade känslan mer påtaglig på grund av den perfekt cirkulära strukturen, något som jag tycker är svagheten i den utformningen, den är näst intill rakbladsvass. Men det finns såklart mellnvägar likväl, men då en friliggande form kräver mer utdragna former eller mindre, och då mer repetitiva, lämnade jag det därhän, i vart fall för den här gången.

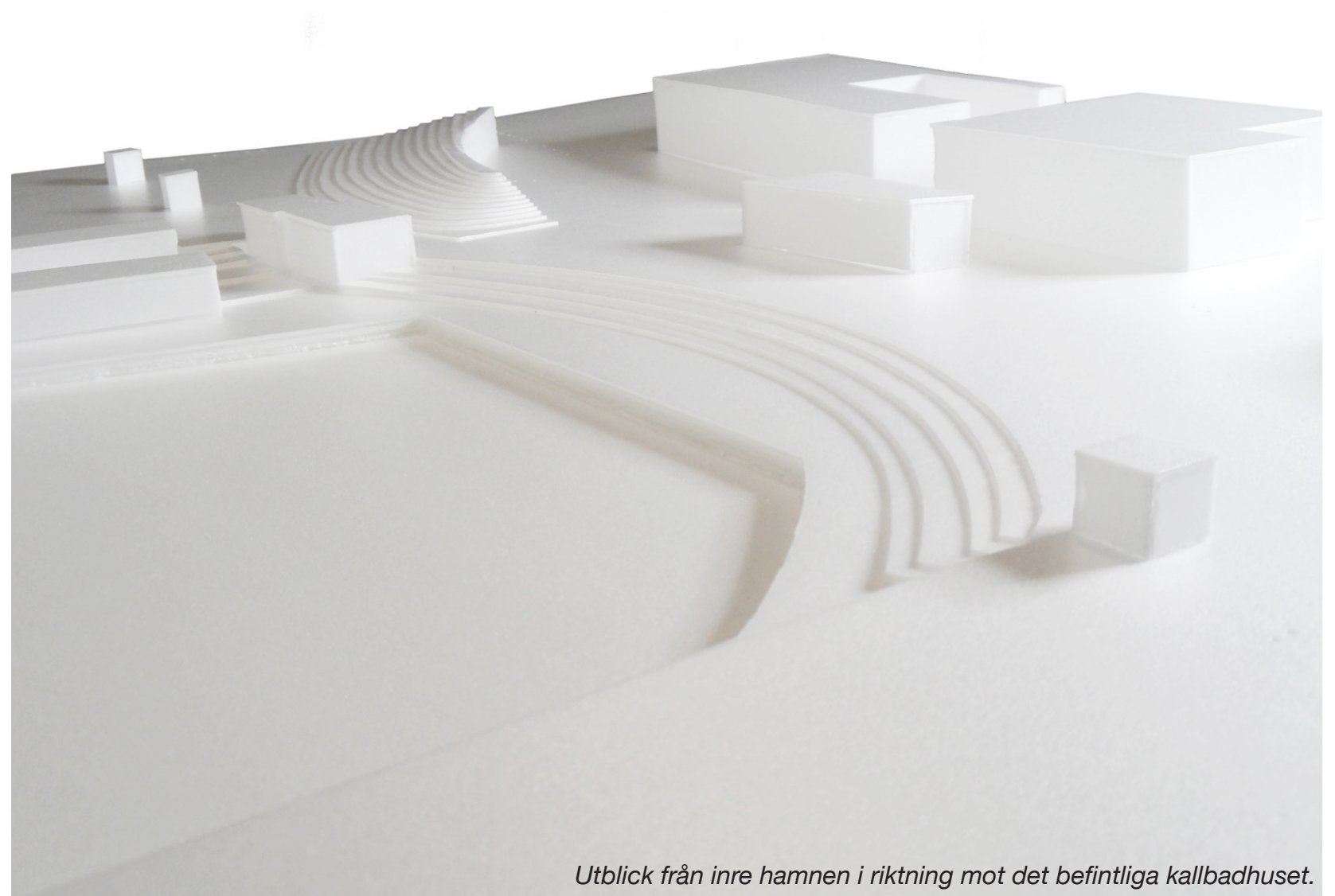

Modellen ur ett planperspektiv.

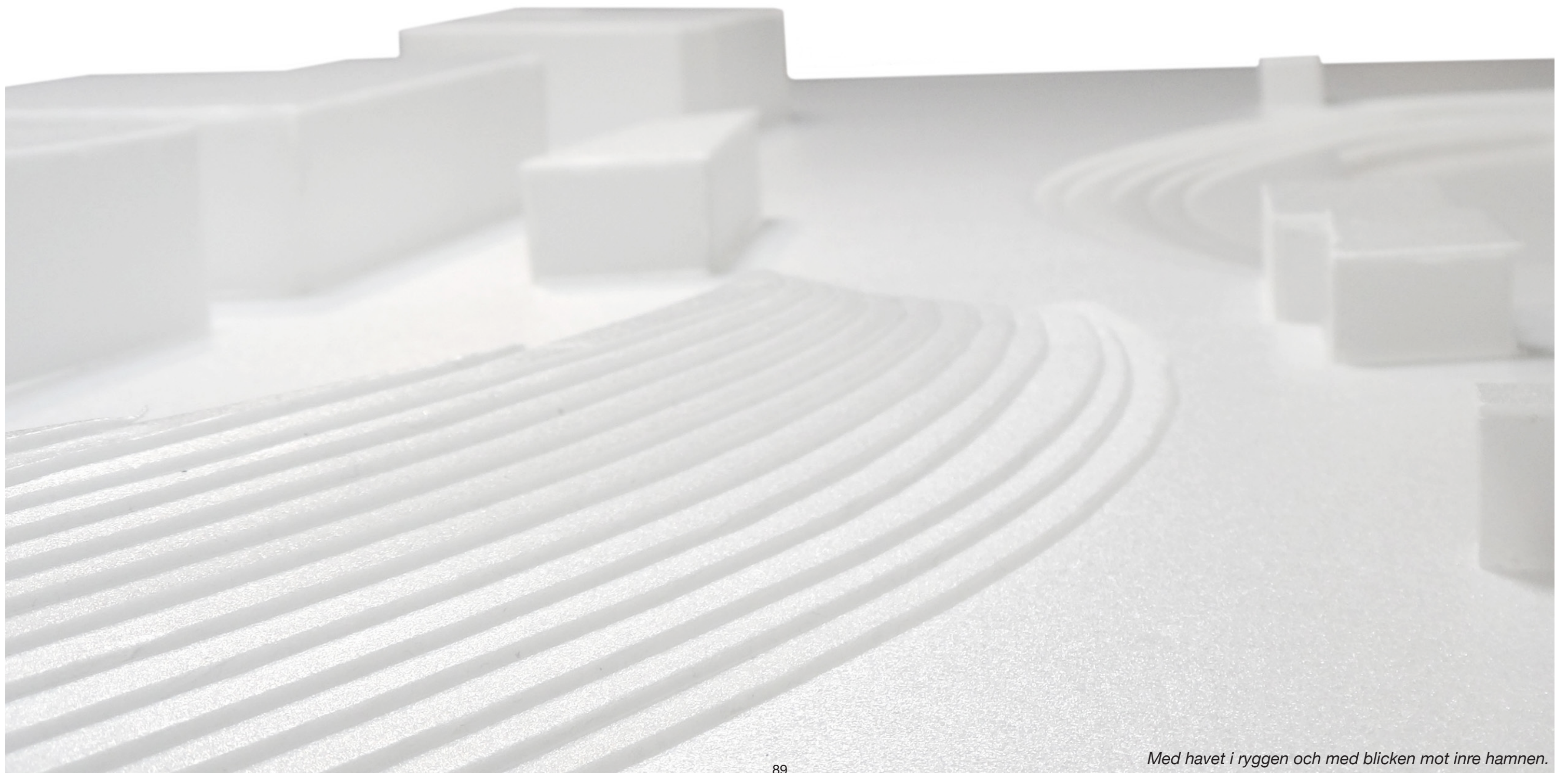
ARBETSMODELL

Genom modellarbetet blev platsens form och funktion mer konkret och greppbar. Huvudtanken med modellarbetet var att visualisera, kanske främst för mig själv, hur platsens nya utformning skulle te sig mot sin omgivning. Den visar tydligt på hur den organiska formen näst intill slingrar sig fram från den inre hamnen i riktning ut mot havet och tydliggör även de vertikala skillnaderna. Kontrastverkan mellan organisk form och vertikalitet står ut i den avskalade modellversionen och visar upp en utav huvudaspekterna i projektet.

Framförallt ville jag se om den huvudsakliga formen skulle uppfattas som en form trots att den egentligen är uppbyggd av två relativt olika komponenter, en som söker sig nedåt och en uppåt.

Utblick från inre hamnen i riktning mot det befintliga kallbadhuset.

Axonometri - Illustrationen visar på en hel del träd som synes. Att Gotland mer eller mindre prenumererar på förstaplatsen i "solligan" är kanske skäl nog att planera in trivsamt skugga. Men ytterligare skäl är att platsen med dess växtlighet kommer uppfattas som något av en oas i den stenöken som hamnen utgör. Något att förundras över och söka sig till, både i tanken och fysiskt. Kontrastverkan, åter igen.

EN DETALJSTUDIE

Då platsen ur ett planperspektiv kan bedra och verka väldigt liten kan en enkel axonometri bättre förklara rummets verkliga utsträckning. Faktum är att rummet på plats uppfattas, motsägelsefullt nog, både som stort och litet. Stort, och då menar jag i jämförelse med planen, ju längre in mot den inre hamnen du kommer, mindre ju närmre havet du kommer. Allt bredvid det stora rummet som havet utgör känns såklart litet i jämförelse, vilket är en förklaring till den känslan. Men jag minns tydligt första besöket på platsen och hur jag blev överraskad av dess upplevda storlek. Det är en stor plats, men påtagligt översiktlig och begriplig i sin form.

På det tidigare uppslaget presenterades den huvudsakliga formen. Avskalad och som uttryck tycker jag planen ser intressant ut men den väcker även frågor. Frågor om vad som är vad och vad linjen på planen får för innebörd i det fysiska rummet. Fortfarande avskalad men påklädd med några möblerande lager framgår rumsligheten förhoppningsvis bättre.

De tre lager som jag valt att ta med berör platsens grundform och dess rumsskapande element. Verktygen i den processen är framförallt organiska material som rimmar med öns egna och som ger stor kontrastverkan utan att ta till överdådiga färger och främmande material. Byggnaderna är framförallt upprätthållare av platsens linjer och som markörer, markörer som berättar att något börjar eller något slutar, eller om en övergång.

TRÄDLAGER

- BARR
- BLOMMANDE
- STRIKT

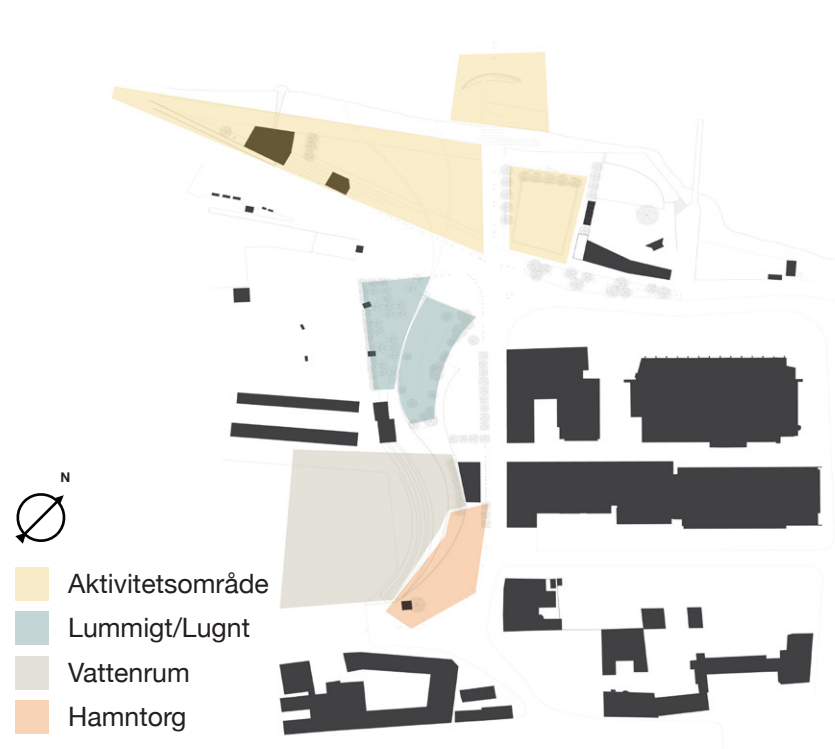
BYGGNADER

- OFFENTLIGA
- UNIVERSITETET
- VÄGLEDANDE

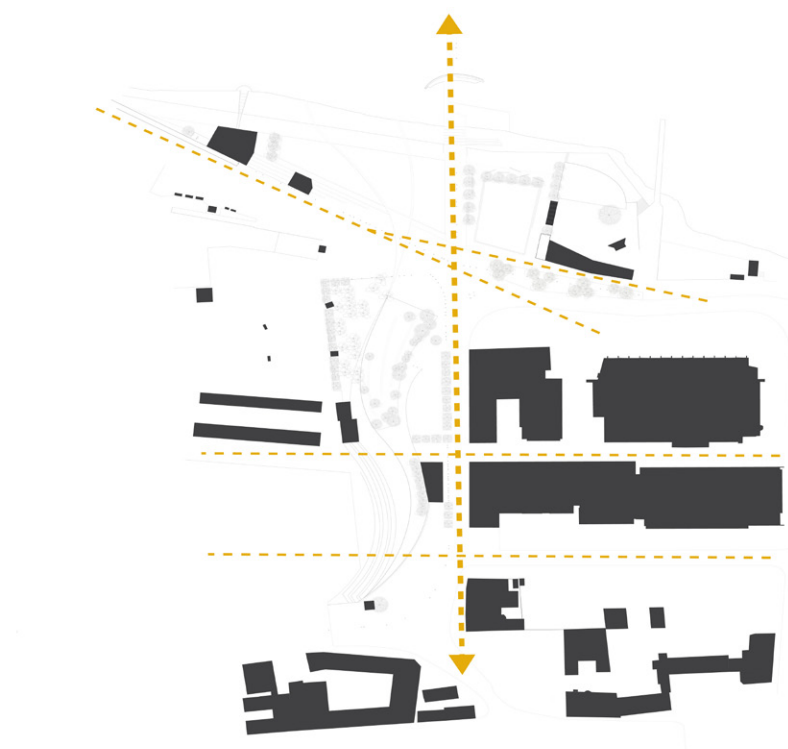
MATERIAL

- ORGANISKA MATERIAL
- STENMJÖL / SAND
- BETONG

Karaktärer - Vill man skulle man kunna dela in området efter dess olika egenskaper: Det mer lummiga och gröna mittparitet vilket på sätt och vis delar upp platsen i ett mer aktivt och öppet havsmöte och ett mer urbant och möblerat inre rum.

Siktlinjer - Den mer täta mittdelen syftar inte bara till att vara "rumsdelare" utan bidrar även till att accentuera siktlinjen från inre hamnrummet ut mot havet och omvänt.

Sociala platser - Att få rörelse och aktivitet i området året runt är inte helt enkelt, men genom att uppföra publika byggnader, aktivitetsytor som fungerar en längre period och, kanske framförallt, flexibla ytor, kan området "anpassas" efter användaren.

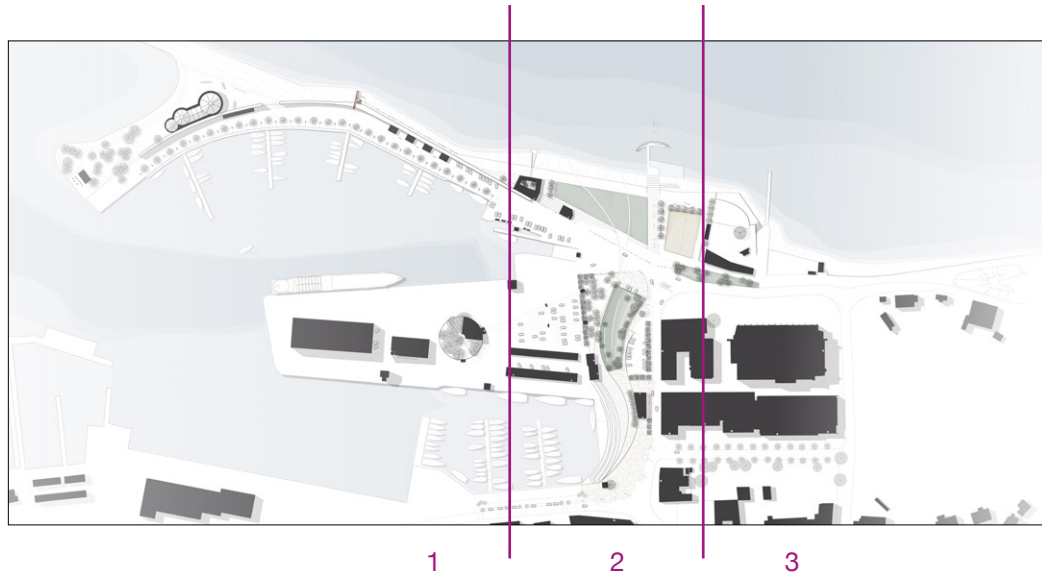
Biltrafik - Platsen har inget starkt trafikflöde, men gemensamt för hela området är att det är ett lågfartsområde med många "shared space"-ytor där det ska vara enkelt att ta sig fram med bil men där det är gång- och cykeltrafikanterna som prioriteras.

Gångtrafiken - Redan på dagens plats är det ett "shared space"-tänkande som råder, men då helt informellt. Att det i framtiden ska vara enkelt att röra sig som gångtrafikant är därför en självklarhet, men då i ett officiellt lågfartsområde.

Organiska material - En stor del av platsens utformning får organiska material där gräsytor får stort utrymme men likaså träd och trädäck. De bidrar tillsammans till en stor kontrastverkan gentemot den hårda, vackert ljusgrå och asfalterade hamnen.

Att som strategi initialt utforma område två, som jag beskrev tidigare, visade sig vara svårare än jag trott. Framförallt för att de tre delarna idag är tätt sammankopplade och näst intill smälter samman.

DEN CENTRALA UTFORMNINGEN

Att utforma “område 2” kom till slut att bli detsamma som att utforma alla tre områden tillsammans (se ovan). Då de idag är tätt sammanflätande är det svårt, och kanske dumdristiskt, att isolera en specifik del. Speciellt påtagligt blir det då det handlar om en så pass central del för alla riktningar och rörelser i hamnområdet. Det ska dock tilläggas att jag fortfarande anser att område två är det viktigaste området och det område som bör beaktas först. Det blir generatören för den fortsatta utvecklingen och därför mitt huvudfokus.

Vad är det då som sker på platsen, till att börja med i område två? I mångt och mycket är det en sammanhållen uppdelning som präglar platsen. Det låter kanske märkligt, men för att förtydliga är det, från innerstaden sett, tre karaktärer eller rumsligheter som den passerande kommer uppleva: den öppna och rymliga platsen kring den inre hamnbassängen, det mer avskärmade och lummiga mittpartiet och de öppna ytorna mot havet och dess vidder. Kittet som håller de tre delarna på plats är den organiska formen vilken upplevs både horisontellt liksom vertikalt. Horisontellt i form av markmaterial och vertikalt i form av höjdskillnader: nedåt via hamntrappan och uppåt i mittpartiets gräsläktare.

Precis som det medeltida vägnätet slingrar sig fram mellan gränd och torg, öppet och slutet, blir besökarens upplevelse en av ömsom öppet ömsom slutet.

PLAN 1:2000 (A3)

SEKTION

Men det är kanske först i sektion man riktigt förstår hur platsen är uppbyggd, speciellt dess vertikalitet. Sektionen är något som jag tror lätt tenderar att glömmas bort, eller i vart fall hamnar i skymundan i relation till t.ex. planen. För mig är sektionen det omvända, det är något utav ett facit på många sätt, den är sammanfattande och viktig för förståelsen av en plats. Det är trots allt de vertikala formerna vi lättast uppfattar och upplever som rumsbildande.

Att som sektionerna nedan ta med ett siktdjup, kan vara både till fördel och nackdel. Fördel att det ger betraktaren en större känsla av rumslighet, djup och material. Nackdel för att det tar bort något av den arkitektoniska ritningens skärpa som är sektionens signum. Avskalat mot påklätt alltså.

Längdsektionen ses med hamnen i ryggen och ger mer utav en lummig bild av Visby. Det man skymmer i bakgrunden är nämligen Almedalen och strandpromenaden med dess gröna siluetter. Hade sektionen varit vänd åt andra hållet, med blicken mot hamnen, hade bilden varit betydligt mer avskalad och med en större industriell karaktär. Mitt i mellan detta gröna Visby och det industriella hårda ligger med andra ord platsen, platsen som syftar till att binda samman havet med staden.

Tvärsektionen visar på den inre hamnens vattenrum och dess sitttrappa ned mot vattenkanten och kajplatserna. Den kubistiska byggnaden tillkommer till de befintliga och är tänkt att vara en flexibel byggnad med möjlighet att inrymma servering och/eller tillfälliga verksamheter för det intilliggande Universitetet/Högskolan. I bakgrunden skymtas mittpartiets gräsläktare. Nedtill illustreras en **längdsektion** genom det nya hamnområdet där mittdelen i många avseenden är den positiva formen av hamnbassängens nedgång. Att den delar in hamnområdet i tre delar blir i sektionen tydligare och två relativt öppna rum på ömse sidor blir resultatet. Tanken är att det havsnära området skall få förbli så öppet som möjligt där vidderna tillåts dominera platsen. Det inre rummet tillåts istället bli mer “möblerat” och mer av en urban karaktär.

Tvärsektion (A-AA) skala 1:200 (A3), Längdsektion (B-BB) skala 1:500 (A3)

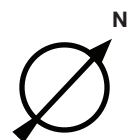

HELA HAMNEN

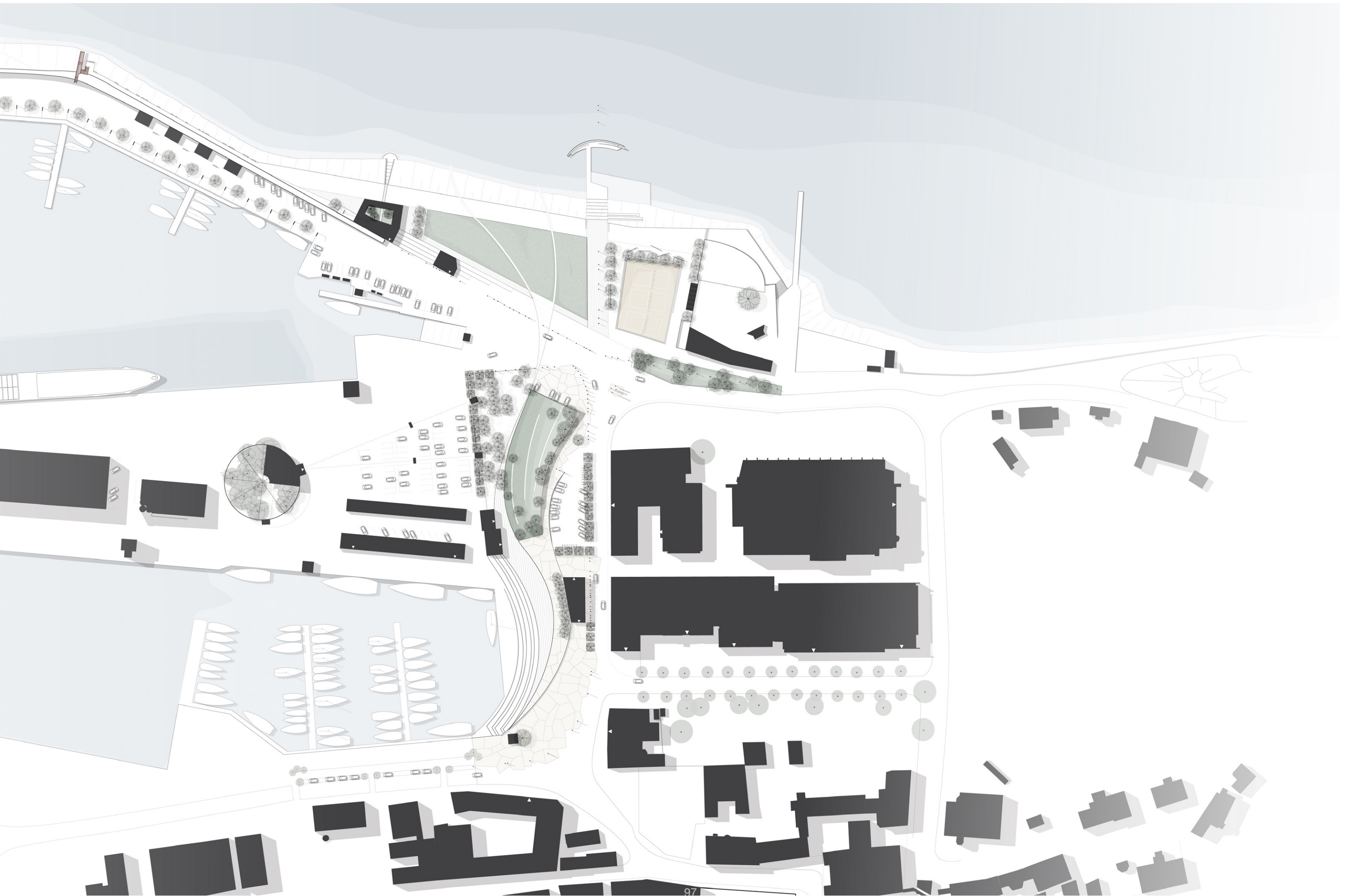
Att isolerat arbeta i det som jag tidigare omnämnt som “område 2” var som sagt både svårt och något som kanske framförallt tog bort möjligheten att lägga fram idéer för det större hamnområdet. Att öppna upp större delar av hamnen för allmänheten ger nämligen en ytterligare dimension i det redan starkt profilerade Visby.

Intressanta och strategiskt placerade målpunkter skulle hjälpa till att göra hamnen till en mer livfull plats. Holmen, d.v.s. halvön i den inre hamnen, tillåts i förslaget att behålla sin industriella karaktär och borde om möjlighet finns få ytterligare verksamheter knutna till sig, om än inte så starkt beroende av transport landvägen.

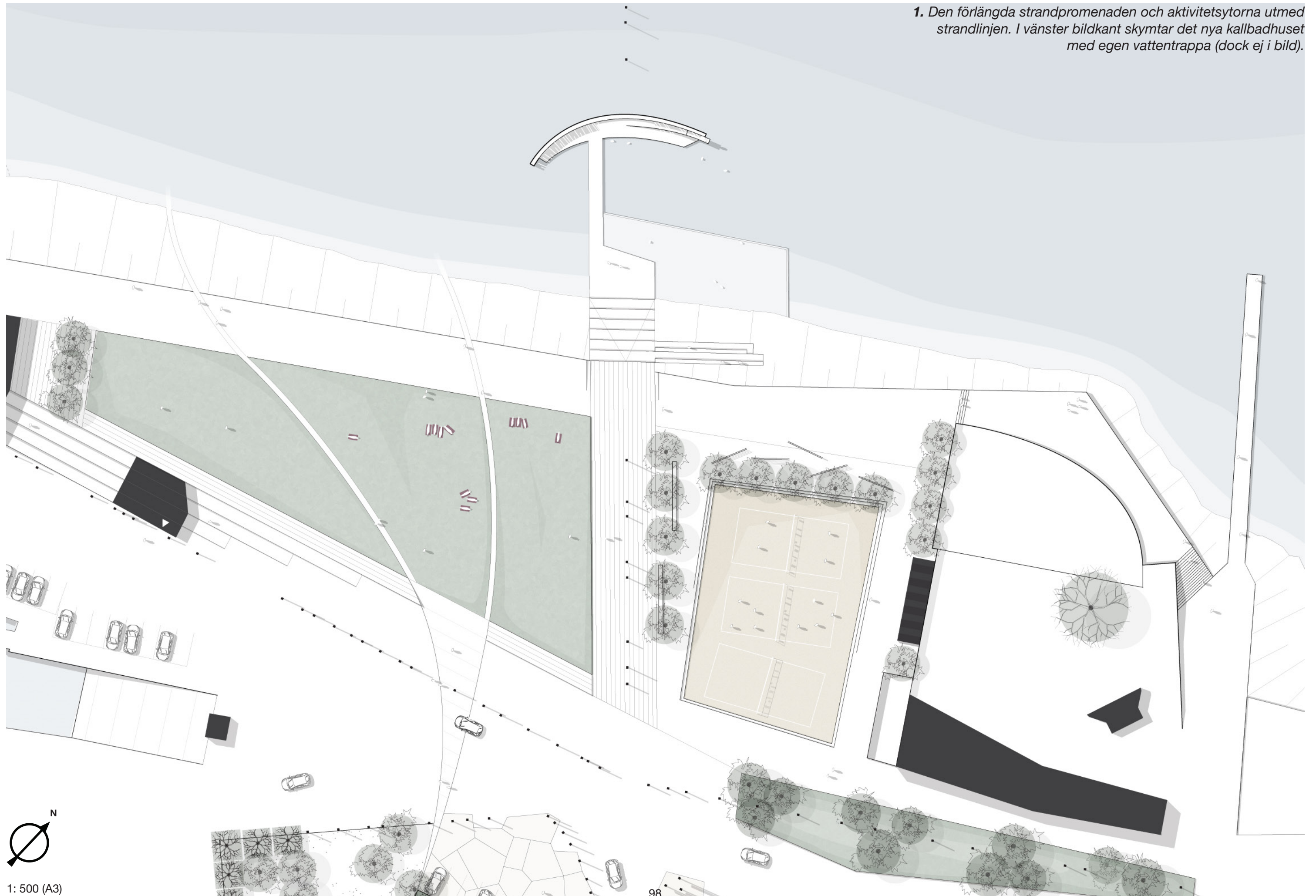
Den yttersta piren får intressanta målpunkter i form av utökad gästhamnsaktivitet, växthus, studios och utkikstorn. Eller varför inte utnyttja det redan bullerstörda området till aktiviteter som kräver en viss nivå av tolerans?

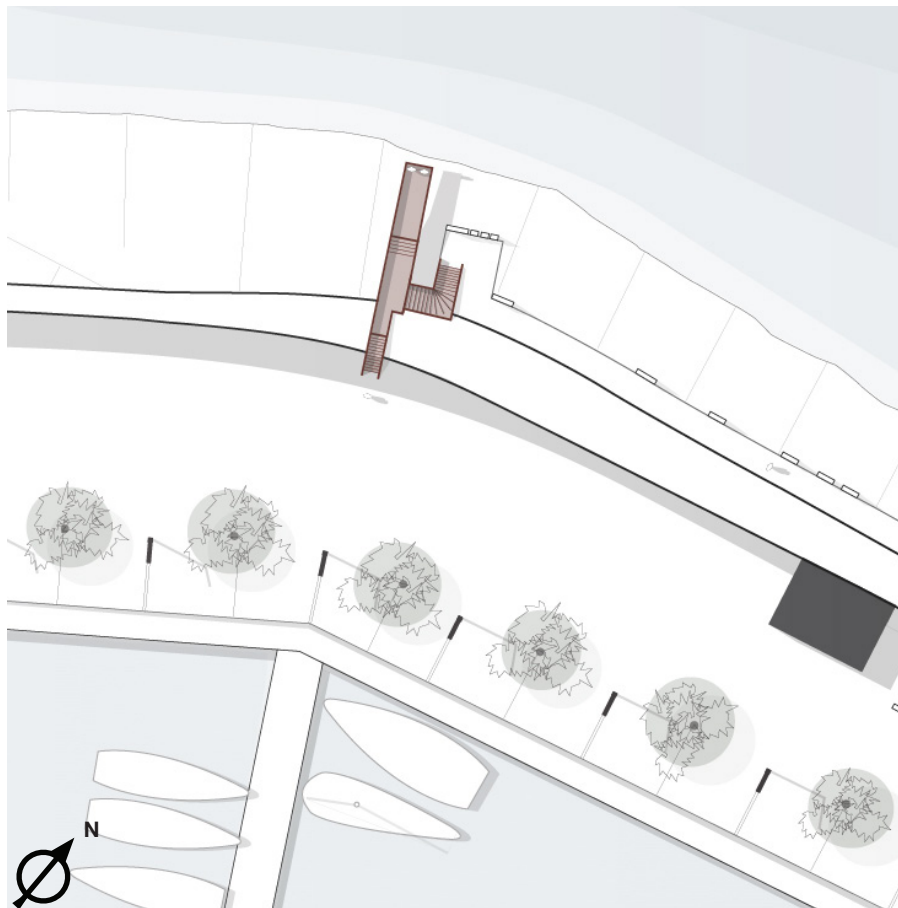
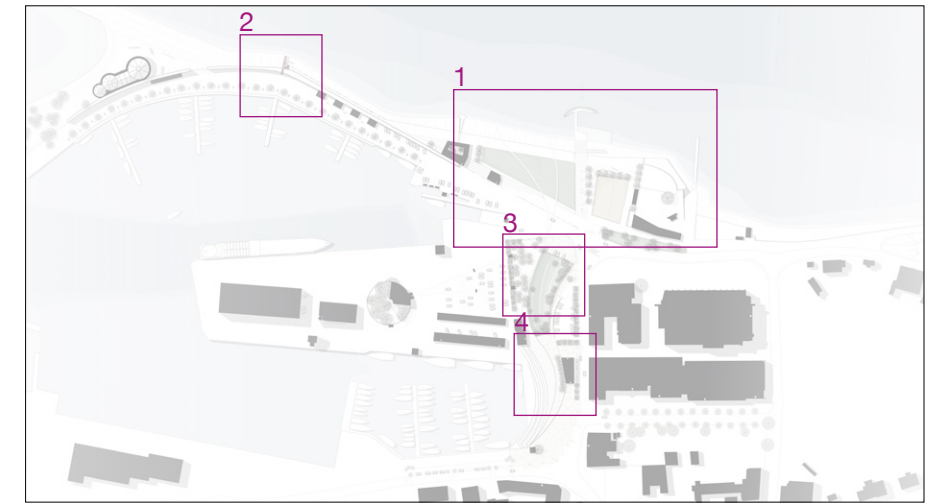
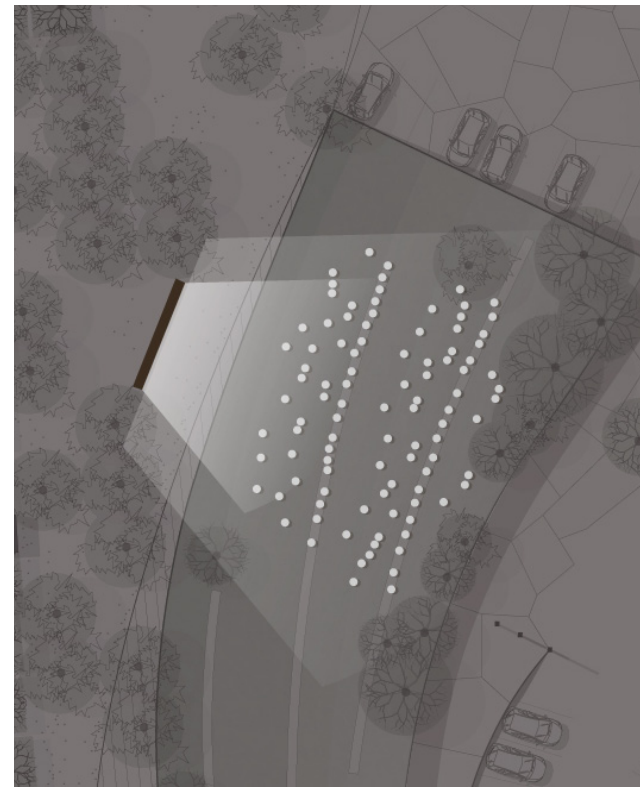

1:1 500 (A3)

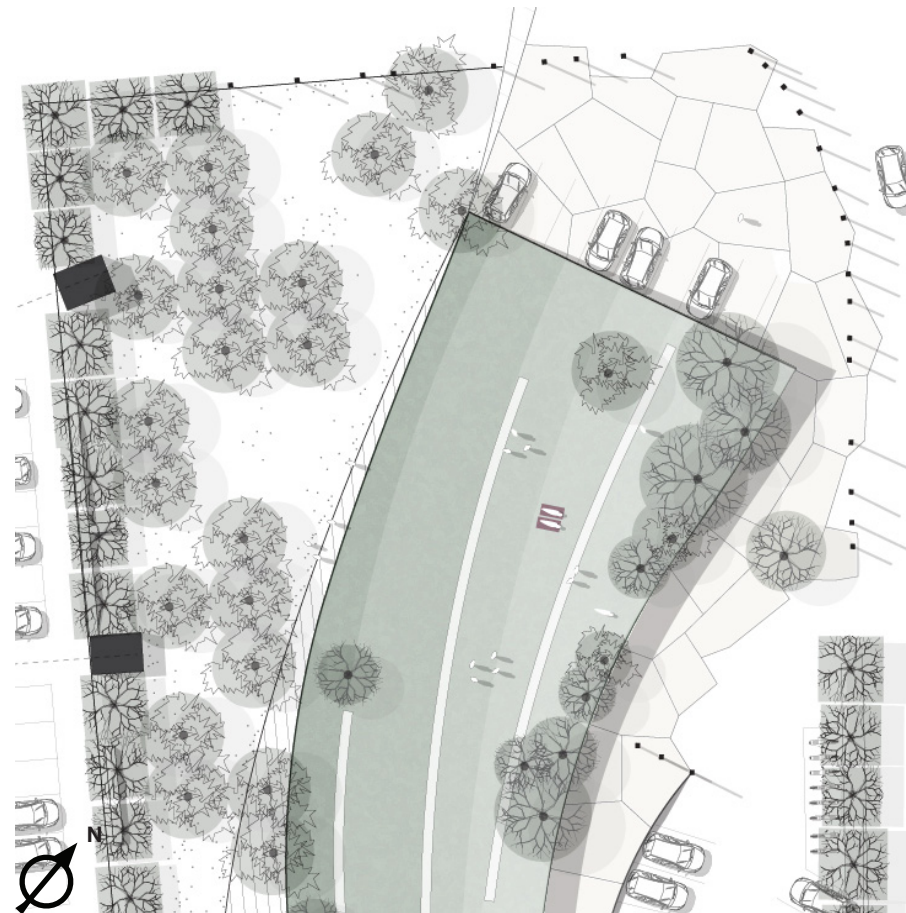

1. Den förlängda strandpromenaden och aktivitetsytorna utmed strandlinjen. I vänster bildkant skymtar det nya kallbadhuset med egen vattentrappa (dock ej i bild).

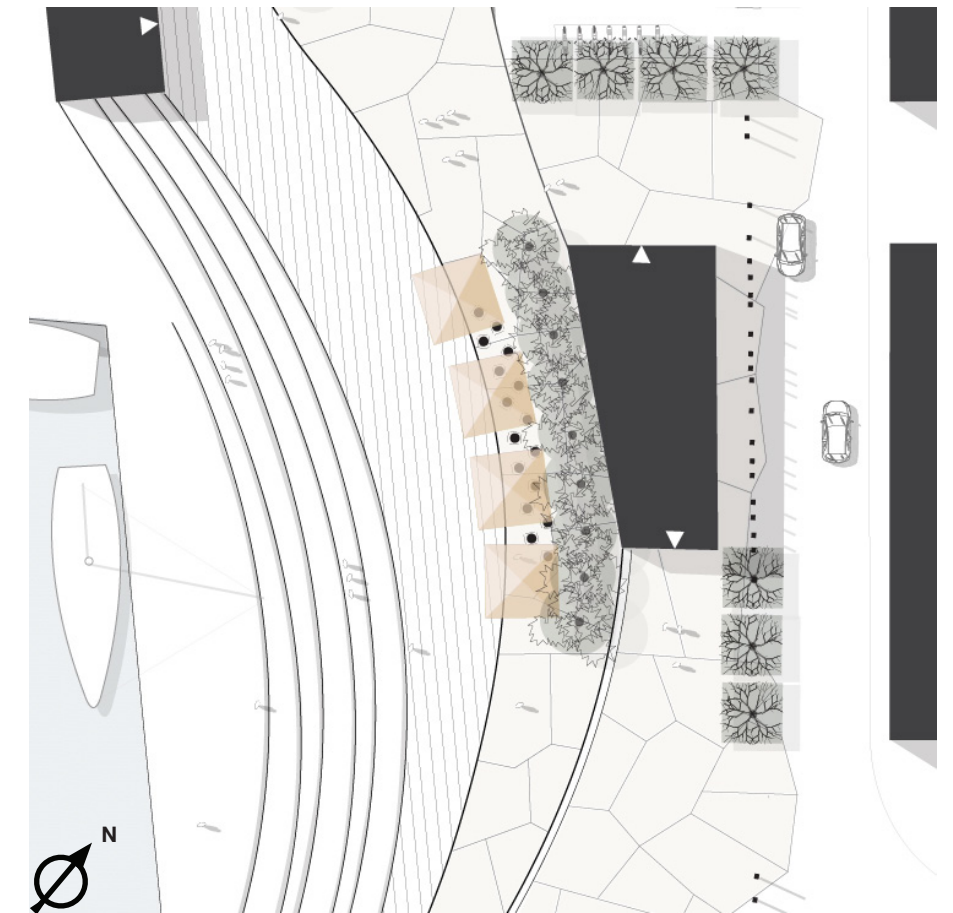

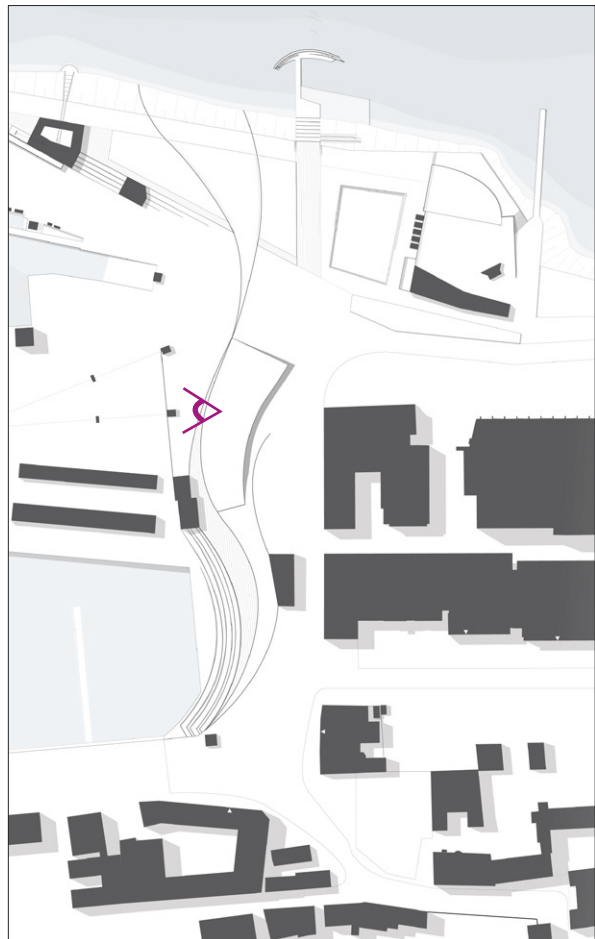
2. Utkiken - Människan och havet, människan och höjder, människan och det som är lite otillgängligt, lockelser kombinerat i en målpunkt. En fast målpunkt och landmärke som kopplar samman den mer väderutsatta och bitvis oframkomliga vattenpromenaden med den skyddade och lugna inre promenaden.

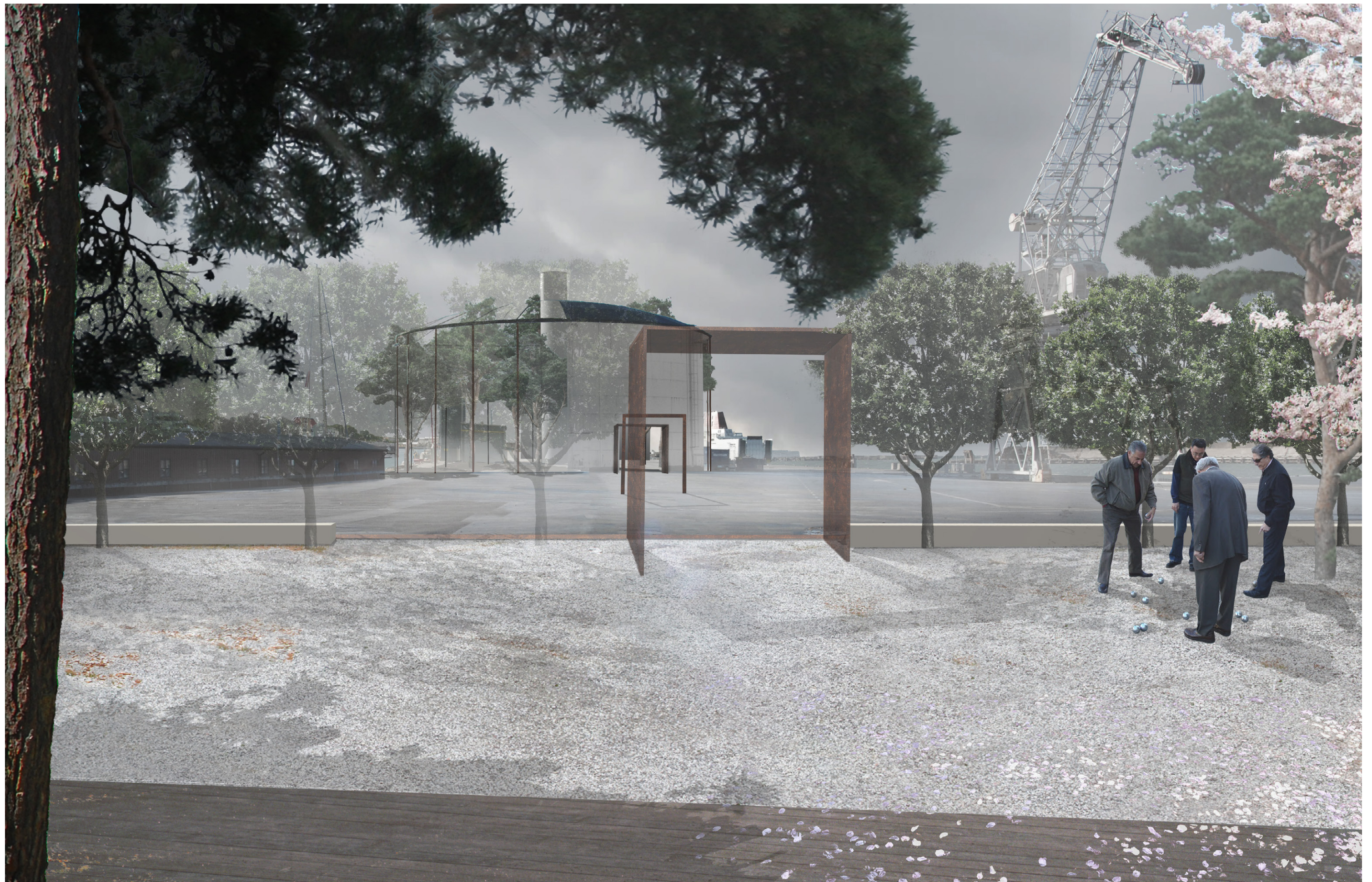
3. Gräsläktaren - Inte en läktare i ordets bemärkelse utan snarare en inbjudande sluttning i söderläge som med sin utformning kan användas på många sätt. Varför inte ha Högskolans upptaktsmöte här eller som ovan utomhusbiograf? Eller en solig dag kanske man bara slänger sig på en filt i sluttningen för en paus?

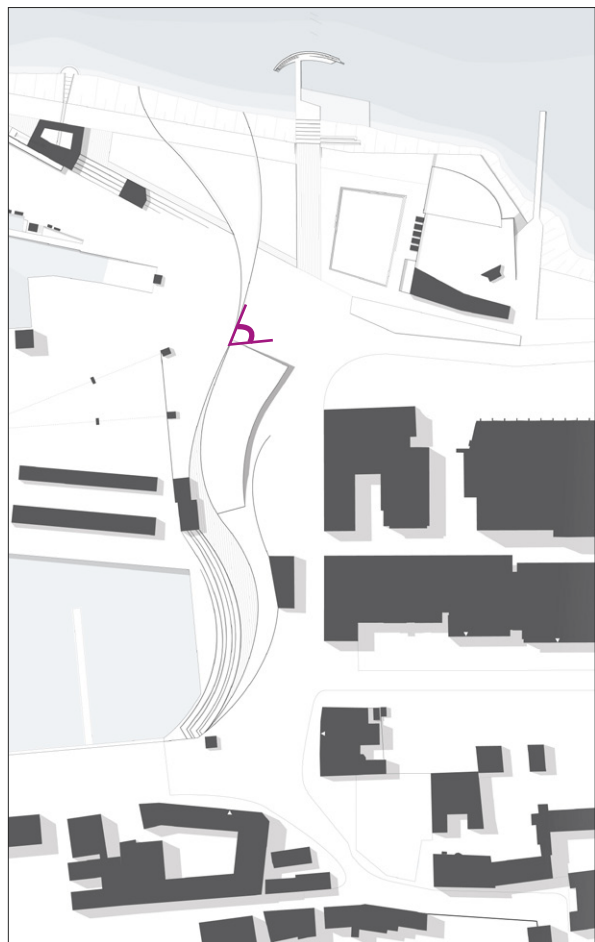

4. Vattenrummet - Här sätter man sig på serveringen eller i trappan och blickar ut över den soldränkta hamnen. På hamntorget som börjar i bildens nedkant pågår troligtvis någon form av jippo eller mindre marknadsförsäljning. En självklar samlingspunkt i den nya inre hamnen.

Kollage- Kontrastverkan och siktlinjer. Hur långt kan man tänja på gränserna när det kommer till material och deras relation? Helt klart behövs något starkt linjärt eller en vertikal markering för att detta möte mellan det hårda och det mjuka ska upplevas som abrupt och som en gräns. Risken i ett sådant möte är att den hårdgjorda hamnen dominerar ut den mjuka övergången med sin storskalighet och hårdhet. Därav föll valet på en strikt mer arkitektonisk trädrad i detta möte medans det innanför denna tillåts vara ett mer till synes “slumpartat” placeringsmönster.

Kollage- Dagens yttre hamnområde är, när det inte finns några bilar parkerade, en plats som karaktäriseras av öppenhet och utblick. Men då vattenmötet är helt oprogrammerat för annat än parkering får den hårda ytan istället ersättas av en stor gräsyta. På det viset behåller platsen lite av dagens karaktär men blir mer anpassad för stadens invånare och deras rekreation. Gräsytor i staden och nära vatten bjuder in till flexibel användning med minimalt underhåll. Materialövergångar sker subtielt där vertikala poster markerar körbana och ramar in de storskaliga rummen.

- att sätta punkt -

TANKAR FRÅN EN INBROMSANDE PROCESS

Vad gör ett projekt lyckat? Det är en fråga som inte är allt för lätt att besvara. Men när jag tänker på ett lyckat projekt tänker jag omedelbart på brukaren. Med andra ord hur platsen mottages av stadens invånare eller de som kan tänkas vara projektets målgrupp. En lyckad plats är alltså en plats som används, som nöter på bänk och gräsmatta och som i framtiden kommer kräva regelbunden service. Inte för att materialen är av dålig kvalitet utan för att platsen är så pass inbjudande och svarar på de behov som kan tänkas finnas att den attraherar människor.

För en plats som Visby, som endast under perioder har den mängd invånare som kan tänkas behövas för att ens ett slitage skall kunna uppstå, är läget något annorlunda. Samma kriterier gäller men situationen är som sagt på många sätt annorlunda. Att platsen används året runt kan vara ett ytterligare sätt att bedömma huruvida den är lyckad, eller om de ambitioner projektet står för är uppfyllda. I det här projektet handlar det om just året-runt-kvaliteter. Att platsen kan vara användbar och attraktiv under alla säsonger och bidra till en ökad cirkulation i hamnområdet. Att omvandla en underutnyttjad plats till en plats för öns invånares aktiviteter, kontemplation och verksamheter. Men lika mycket att skapa en identitet åt en plats som länge just bara varit en plats, något man passerar, till något med karaktär och innehåll, liv. Det är målet.

Det här examensarbetet startade som ett projekt med fokus på att finna en ny användning och gestaltning till en öde plats, eller kanske snarare att lösa ett gestaltningsproblem. Under projektets gång kom det dock att utvecklas till något bredare. Fortfarande med fokus på gestaltningsproblemet men med en större tyngd på gestaltningsprocessen där sökandet efter form och funktion fick hamna i centrum. Kanske där form kom att bli det mest centrala och fascinationen kring just form och formspråk.

Att projektet tillåts att förändras under dets gång är nog en av de aspekter och lärdommar jag kommer ta med mig till framtida getaltningsproblem. Att ha en åsikt eller idé med sig in i ett projekt, vilket jag hade, kan jag så här i efterhand tycka är både bra liksom dåligt. Bra för att det startar många tankeprocesser och ”spin offer”, d.v.s. att nya idéer föds ur de gamla och kreativiteten undgår att bli hämmad av analys. Dåligt för att det inte är det lättaste att gå vidare om det är så att dessa medhavda tankar visar sig mindre bra, något som kräver en mer objektiv bedömning eller att man lyfter sig ur situationen och ser på den med nya glasögon. I och med det här projektet har jag på ett annat sätt börjat se och accepterat processen som en viktig del av ett gestaltningsarbete där misslyckanden och förkastade idéer är en vital del i fortskridandet. Bra idéer och dåliga idéer, allt måste få lov att komma fram för att inte verka hämmande på processen. Och det handlar mycket om att våga stå för det man gör, bra som dåligt.

Just analys är annars ett ord som jag har svårt för att ta till mig då det för mig utstrålar något väl pragmatiskt och vetenskapligt. Att med alla sinnen undersöka en plats är något jag hellre föredrar innan ett mer rationellt sökande kan få ta plats. Båda tillvägagångssätten behövs oundvikligen, kanske främst för att projektet ska få verklighetsförankring, men där ”verkligheten” går bet tar intuition och våra sinnen vid.

I och med ”Land från hav från land” har jag nu lagt fram idéer och förslag som skulle kunna utvecklas, förhoppningsvis inspirera eller väcka nyfikenhet. En nyfikenhet över vad platsen skulle kunna bli då dess gömda potential nu förhoppningsvis kommit ut i ljuset. Om det är ett lyckat projekt som jag nu lägger fram återstår att se, men helt klart hoppas jag att det lyfter fram diskussionen om vikten av att ta till vara på det här vattennära läget och vikten av att det utvecklas till något som alla kan ta del av. Det här är egentligen ett exempel av många där en plats övergår från ett starkt användningsområde till ett annat där man nu har möjlighet att i attraktivaste av lägen göra ett avtryck och skapa intryck.

*t.h. Holmens karaktäristiska
sockersilo och Gotlands
konsumtionsförenings magasin.*

HAMNEN SOM IDENTITET

Visby hamn är alltså en plats i förändring. En plats där magasinering och godstransport sakta byts ut mot en utvidgad tursim där besöksnäringen är den nya industrin. Mitt projekt är på många sätt en del av den här processen eller kanske ett inlägg i debatten om hur den här övergången skulle kunna se ut. Min idé om en stark form som identitetsbärare är delvis hämtad från inspirationskällor där just form tillåts vara centralt, men där funktion är tätt sammanflätat i dess struktur. Jag tror att en stark form är vad som behövs i ett område starkt präglad av öppna ytor och hårda, och i stor utsträckning monotona, material. I en liten stad så starkt präglad av ett antikvariskt byggnadsminne skulle en mimikerande form eller en identitetssvag arkitektur i mitt tycke riskera att försvinna eller framstå som allt för svag. Det handlar inte som jag nämnt tidigare att konkurrera med Väldsarvet utan snarare om att hitta en utformning som är stark nog att forma sin egen identitet. Något jag hoppas uppnå med min gestaltning.

I den framtida hamnen med utökad småbåtstrafik kommer kraven på en storskalig och rationell struktur att minska. Jag tycker dock att det finns en viktig poäng i att bevara minnet av det ”industriella Visby”, men menar att framtidens behov troligtvis kommer att kunna rymmas i nyare uttryck än de konventionella.

FORM-FUNKTION-KONST

Efter att i inledningen tillåtit mig själv att i stor utsträckning testa medhavda idéer och tankar om användning kände jag mig allt mer fast. Fast i dessa idéer men även i det rätta tänkandet och de rätta strukturerna. Att jag kom att söka efter form och nya uttryckssätt kom som en reaktion på en begynnande frustration. Man skulle kunna säga att processen här kom att få en mer central roll i arbetet än som var den ursprungliga tanken. Projektet tilläts här att förändras och jag måste erkänna att jag först nu insåg vikten av processen. Vikten av att söka, motivera och uttrycka både känslor och former där kanske jag själv var svårast att övertyga. Att våga tro på det man gör är en annan lärdom jag tar med mig från det här arbetet. Om inte arkitekten tror på sin gestaltning kommer ingen annan att göra det. Att våga tro på sin instinkt och sin gestaltning är något som jag insett betydelsen av. Att det sen skulle vara det samma som att stänga sig ute från kritik är inte sant. Det handlar mer om att ”det här tror jag på, det här är en bra lösning”, men att samtidigt vara öppen och mottaglig för synpunkter, det måste man alltid vara.

Sökandet efter formen blev en intressant resa. En resa som alltså startade efter det att jag förkastat mitt första handritade förslag och stångat mig blodig mot de rätta vinklarna. Jag har egentligen alltid varit fascinerad av form och annorlunda formspråk, men på något sätt var detta något som inledningsvis trängdes undan av andra tankar och som jag sedan fick hitta tillbaka till.

MAGKÄNSLA OCH ESTETIK

I ett så här pass långt projekt hinner det bli många funderingar, funderingar främst kring projektet, men en hel del kring arkitektur i stort. Att inte påverkas och låta sig influeras av andra är både hämmande och antagligen dumdrigt. Att inspireras handlar ju om att lyfta fram något man gillar och försöka omvandla det i sin egen process. Men mer exakt vad som jag har inspirerats av i mitt projekt är svårare att sätta fingret på. Mina tankar om att skapa en ny identitet för hamnen, troligtvis. Att utmana mig själv, säkerligen. Att gå efter magkänslan och göra det som är roligt, garanterat. Men att följa magkänslan är lättare sagt än gjort.

Magkänslan, ofta förknippat med, och betraktat som, något flummigt. Oavsett vilken inställning man har till magkänslan och det intuitiva tror jag dock att det är något man ska beakta. För mig har det blivit ett sätt att lyssna på mig själv och inte påverkas för mycket av vad som andra tycker och vad som är trenden för stunden. Ofta är den där känslan man får i magen vid en första anblick av något den som i slutändan verkar stämma eller det man ska gå efter. Lita mer på sig själv och sitt eget kunnande helt enkelt.

Och när man talar om trender kan jag tycka att det idag finns en tendens att projekt tenderar att premiera yta före innehåll, med andra ord en slags planestetik. Innehållet tenderar ofta att minska i relevans till fördel för en säljande yta som gärna ska se bra och attraktiv ut i media. Frågan är för vem den här arkitekturen utförs? Superkilen i Köpenhamn, som jag hade uppe som ett exempel tidigare i arbetet, är enligt mig ett bra exempel på en säljande planestetik. Där får färg och form stort utrymme och det är omöjligt att inte fascinerar av projektet. På många sätt en stark planestetik, kanske enligt min tycke på bekostnad av innehållet och den verkliga användningen.

Är jag då helt isolerad från den här trenden? Absolut inte. Jag är antagligen påverkad av den även om jag här ställer mig frågande till den. En stark form som huvudidé kanske låter som ett flörtande med yta framför funktion. Kanske. Men min förhoppning är att form och funktion skall få lika mycket utrymme även om formen är det första man slås av. Det är ett projekt med kontraster, men inte att förglömma ett projekt med funktioner. Funktioner som ibland blir upphov till formen men ibland kommer behöva upptäckas och skapas av brukaren själv.

På frågan om det är projekt som Superkilen och Burle Marx's Rio som uppmuntrat mig till min slutliga gestaltning är svaret därför inte helt enkelt. "Ja" för att jag har fått inspiration och mod att testa och söka efter former som kanske för platsen är nya och i viss mån oortodoxa. "Nej" för att platsen och dess omgivningar i sig är tillräckligt inspirerande och innehållsrika för att finna inspiration och lösningar i. Men troligtvis är det både och. Mina tankar om platsen och dess potential har fått inspiration och uppbackning av andra projekt och från mitt sökande efter form och dess relation till funktion.

ARBETET

Att gestalta är utlämna en bit av sig själv. Den insikten har jag kommit att stöta på allt mer och mer genom utbildning och i praktik. Kanske blir det extra tydligt då det handlar om ett offentligt rum där det är för den större allmänheten som projektet genomförs. Att vara tydlig i sitt budskap blir därför viktigt. I det här examensarbetet har tydligheten varit något jag har fått jobba hårt med. Användandet av organiska former och uttryck kräver många gånger mer motivering och större tydlighet, något jag nu i efterhand inser vikten av. Det räcker inte med att jag förstår vad jag menar, tvärt om, det är "de andra" jag ska övertyga, det är för de andra jag gestaltar.

Med den tanken färskt i sinnet kan jag återigen förundras och inspireras av Gaudis sätt att arbeta och kommunicera arkitektur. Den fysiska modellen som verktyg ska inte underskattas och var ett centralt verktyg i den katalanska arkitektens utövning. Den fysiska modellen blev även till stor hjälp för mig i mitt arbete och det är definitivt något jag kommer dra nytta av i framtida projekt. Framförallt när den organiska formen skall ges funktion och presenteras.

HAV FRÅN LAND FRÅN HAV

Blev då projektet till slut så som jag tänkt mig?

Inför det här arbetets början bar jag på en förhoppning om att kunna leverera nya idéer och förslag till en för mig bekant plats. En stor parkeringsyta skulle få ny utformning, en strandpromenad förlängas och Visby få ett nytt offentligt rum i mötet mellan havet och landet. Framförallt skulle hav och stad kopplas samman och på sätt och vis synliggöra och återta en så sakterliga förlorad vattenkontakt. Det var min ursprungliga målsättning. På många sätt blev det också så, med skillnaden att det kom att bli ett större fysiskt arbetsområde och på många sätt ett arbete med större personlig vinkel och sökande.

Hav från land från hav är en titel som för mig symboliserar sättet att se på havet och dess relation till Gotland och staden Visby. Det är ett sätt att inspireras av havet och dess fysiska form liksom att fascinerar av landskapet. Ett landskap som på många sätt känns mer närvarande här än på någon annan plats. Naturen, landskapet och klimatet, tre ständigt närvarande faktorer där kanske klimatet tyvärr blivit lidande i slutprodukten men som ständigt funnits med. I arbetets natur finns nämligen en tidsbegränsande faktor som lett till att klimatfrågan och klimatanpassad design får vänta på annat tillfälle att belysas. Men att det är en utsatt plats vet jag efter mina platsbesök under höst och vinter, och efter mindre vindstudier (vilka finns i bilagan). Att utforska mer specifikt hur det skulle kunna vävas in i och i större grad samverka med designen hade varit intressant i en fortsättning.

Så här i efterhand kan jag även blicka tillbaka och studera de koncept som till slut valdes bort. Med lite distans till dem är känslan att det finns mycket intressant kvar att utforska även i dem. Framförallt finns det något tilltalande i de former som ligger än mer fria från sin kontext och i än större utsträckning "uppfinner sig själva". Att mot slutet arbeta med ett formspråk som delvis tar språng i det befintliga var ett val jag gjorde, ett beslut som inte var, eller för den delen är, självklart. Huvudsyftet var dock att lyfta fram ett koncept och utveckla det fullt ut, trots vetenskapen att mycket därmed blir osagt, men det viktiga är att platsen uppmärksammas och att den i framtiden kan få den identitet och det innehåll den förtjänar, som Visby förtjänar.

Skymning över Visby inre hamn och Holmen. I bakgrunden ses den yttre hamnbassängen (tidvis timmerhamn).

ELEKTRONISKA KÄLLOR (I KRONOLOGISK ORDNING)

1 - Hela Visby, Fördjupad översiktsplan för Visbyområdet 2025 (s.26)
tillgänglig på: www.gotland.se

2 - Yrwing, Hugo. Visbysamhällets uppkomst — ett inlägg mot Gun Westholms framställning i Medeltidsstaden, 1992 (s.30)
tillgänglig på <http://samla.raa.se/xmlui/handle/raa/2748>

3 - Holmen i Visby - Kulturhistorisk utredning 070509 (s.33)
tillgänglig på <http://www.lansstyrelsen.se/gotland/SiteCollectionDocuments/Sv/Samhallsplanering-och-kulturmiljö/Skyddad-bebyggelse/Holmen%20i%20Visby%20Kulturhistorisk%20utredning%20070509.pdf>

4 - Diagramen är baserade på data från: SMHI - 3hours clim 7840 (samlad vinddata i digital form) (s.43 & 116-117)
tillgänglig på www.smhi.se

5 - Diagram baserat på data från: SMHI - vindstatistik för Sverige 1964-2004 (s.43)
tillgänglig på www.smhi.se

MUNTliga KÄLLOR/INTERVJUER

1 - Mejlkontakt med Manuela de Gouveia 2012, marinbiolog då verksam på Gotland (s.43)

BILDKÄLLOR (I KRONOLOGISK ORDNING)

1, 2 - *Strand & Kaj* (s.8-9)

3 - *Bil under is* - bild tagen av Joel Phersson (s.14)

4 - *Surfare* - bild tagen av Joel Phersson (s.15)

5 - *Var slutar naturen?* - bild tagen av Joel Phersson (s.16)

6 - Originalkartan är hämtad från Gotland.se (bilderna används med tillåtelse från Gotlands kommun) (s.17)

7 - Kartan är baserad på kartmaterial från Eniro.se, ej i originalutförande p.g.a. upphovsrätten (s.18)

8, 9, 10 - Bilderna är baserade på kartmaterial från Hitta.se, ej i originalutförande p.g.a. upphovsrätten (s.21)

11 - *Dimmigt hav* - Kollage baserat på bilder tagna av Joel Phersson (s.24-25)

12 - Originalkartan är hämtad från Gotland.se (bilderna används med tillåtelse från Gotlands kommun) (s.26)

13 - Kartan är baserad på material från samhälsbyggnadsförvaltningen på Gotland, används med tillåtelse från Gotlands kommun (s.27)

14, 15 - Originalkartan är hämtad från Gotland.se (bilderna används med tillåtelse från Gotlands kommun) (s.28)

16, 17, 18, 19 - De historiska bilderna är tagna från Waldemar Falcks Bildarkiv och används med tillåtelse Landsarkivet och Mats Falck, bildarkivets nuvarande förvaltare (s.30)

20, 21, 22, 23 - Kartmaterialet finns tillgängligt i Almedalsbibliotekets Gotlandicasamling och på: http://www.almedalsbiblioteket.se/verksamheter/Gotlandica/gotlandica_historiska_kartor.html (s.31)

24 - *Surfare* - bild tagen av Joel Phersson (s.47)

25 - Originalkartan är hämtad från Gotland.se (bilderna används med tillåtelse från Gotlands kommun) (s.48)

26 - *Vy över Visby hamn* - bild tagen av Bengt A. Lundberg (tillgänglig på www.k-blogg.se/flickr-commons) (s.53)

27 - *Visby hamn 1888* - okänd fotograf (tillgänglig på bilddatabasen Flickr.com i gruppen Swedish National Heritage Boardt) (s.53)

28 - *Tuborg Sundpark* - bild tagen av Mint & Ginger (tillgänglig på bilddatabasen Flickr.com under Creative Commons-avtalet) (s.53)

29 - *Bauhausdansare* - 1920-talet, troligtvis(?) Oskar Schlemmer (1888-1943) (hämtad från www.rosswolfe.files.wordpress.com) (s.56)

30 - Bilden är baserad på bild av "cea." (tillgänglig på Flickr.com under Creative Commons-avtalet) ursprungligen ett verk av Fernando Botero, bild ej i originalutförande p.g.a. upphovsrätten (s.56)

31 - *The roof of Casa Batllo* - bild tagen av JetSetWilly (tillgänglig på bilddatabasen Flickr.com under Creative Commons-avtalet) (s.60)

32 - *Skugga över ritning* - bild tagen av Fabio Ospino (tillgänglig på bilddatabasen Flickr.com under Creative Commons-avtalet) (s.61)

33 - *Burle Marx bakom blad* - bild tagen av contageusmemes (tillgänglig på bilddatabasen Flickr.com under Creative Commons-avtalet) (s.61)

34 - *Copocbana* - bild tagen av mgrenner57 (tillgänglig på bilddatabasen Flickr.com under Creative Commons-avtalet) (s.61)

35 - *Maya Lin's Storm Kings Field* - bild tagen av Julia Manzerova (tillgänglig på bilddatabasen Flickr.com under Creative Commons-avtalet) (s.62)

36 - *Venice beach* - bild tagen av stiljfoto (tillgänglig på bilddatabasen Flickr.com under Creative Commons-avtalet) (s.63)

37 - *Venice beach basket* - bild tagen av Christian Haugen (tillgänglig på bilddatabasen Flickr.com under Creative Commons-avtalet) (s.63)

38 - *Ski Jump Lake Placid* - bild tagen av LifeCreations (tillgänglig på bilddatabasen Flickr.com under Creative Commons-avtalet) (s.70)

39 - *08:49* - bild tagen av Angermann (tillgänglig på bilddatabasen Flickr.com under Creative Commons-avtalet) (s.70)

40 - *Garden of 10 000 bridges in China by West 8* - bild tagen av DAW Diseno & Arquitectura (tillgänglig på bilddatabasen Flickr.com under Creative Commons-avtalet) (s.71)

41 - *Britain's longest bench* - bild tagen av Squirmelia (tillgänglig på bilddatabasen Flickr.com under Creative Commons-avtalet) (s.71)

42 - *Super Wedgie* - bild tagen av "aka Jens Rost" (tillgänglig på bilddatabasen Flickr.com under Creative Commons-avtalet) (s.74)

43, 44 - *Hamnen i kvällsljus* - bilder tagna av Joel Phersson (s.107 & 109)

EFTERORD

Angående akademisk text. Hur utför man ett fritt och kreativt projekt inom ramen för ett akademiskt examensarbete? Och vad har guidat mig i min process och lett mig till den här slutliga produkten?

Sammanfattningsvis är det något som inte är helt enkelt att sätta fingret på. Men det började troligtvis under en termin på LTH där jag fann mycket inspiration i hur man där som student arbetade med sina examensarbeten. Deras upplägg är i mångt och mycket ett upplägg som jag föredrar och som jag på många sätt tror gynnar den kreativa processen. Kanske främst för att det uppmuntrar examensarbeten i projektform och mer betraktar det som ett färdighetstränande arbete.

Jag var tidigt intresserad av att göra ett examensarbete i just projektform och som en gestaltningsuppgift. Men detta var något som (om jag förstår det rätt?) vid mitt projekts början var relativt nytt vid SLU. Men att göra ett gestaltande eller mer praktiskt projekt kändes självklart för mig då jag ville göra något färdighetstränande och utveckla min gestaltande förmåga. Att skriva ett teoretiskt arbete har så klart sina lockelser likaså, men efter en teoretisk kandidatuppsats var det inte aktuellt.

Så vad göra? LTH-tiden kom som sagt att bli en stark inspiration till hur jag ville utforma mitt projekt. Främst var jag kanske inspirerad av de presentationer jag fick se, visuella produkter som jag tycker arkitektstudenterna på många sätt är bättre än oss ”landskapare” på att utforma. Men även projektformen. Jag ville kort och gott göra ett väl genomarbetat gestaltningsprojekt med en stark slutprodukt, framförallt rent visuellt med stort fokus på hur man presenterar arkitektur.

En hemsida jag brukar kika på och som på många sätt fungerar som inspirerande ögon-godis är The RIBA President’s Medals Student Awards, en sida där olika examensarbeten från universitet runt om Europa visas, där några plockas ut och belönas av en jury som extra framstående. Även här är det starka arbeten rent visuellt men framförallt är det starka och medryckande narrativ som ger upphov till den intressanta slutprodukten. Just narrativet som central del i gestaltning är något idag underskattat, något som borde användas flitigare!

Med det i bagageluckan började jag sakterliga att klura på mitt arbetes fysiska form och upplägg och jag var nog inte helt säker hur jag skulle utforma det. Jag började därför att kika på genomförda exjobb vid SLU, kanske främst för att kunna dra paralleller mellan det jag var intresserad av att göra och det som troligtvis förväntades av mig.

Något som slog mig var framförallt det faktum att slutprodukten var något som skulle presenteras i “bokform” och publiceras på nätet under SLU, något som jag upplevde som begränsande för det jag hade i åtanke. Hur skulle jag kunna utföra det gestaltningsarbete jag ville och samtidigt få det att fungera i den slutprodukt som universitetet vill ha av mig? Den önskade friheten började kännas allt mer snäv.

Nu började jag vända och vrida på vad som egentligen var det mest centrala och kärnan i mitt kommande arbete, min muntliga presentation med allt jag där skulle kunna presentera, eller den slutliga sammanfattningen i bokform?

Här kom jag aldrig fram till någon riktigt bra lösning varvid jag funderade på om jag istället skulle tillåta mig "formas" av formatet och därifrån försöka göra en slutprodukt som överensstämde med mina förväntningar på just slutprodukten.

Det ska tilläggas att jag kände mig lite klämd mellan kraven på ett akademiskt arbete och önskan om att göra ett friare praktiskt projekt, en gestaltning. Min handledare, Pär, var här en stark förespråkare av det friare upplägget och jag blev därför inspirerad och motiverad att försöka göra ett friare arbete i den mån det var möjligt.

Kontentan: siktet ställdes in på ett friare arbete med en friare slutprodukt.

Efter några inledande dagar med skissande kom jag dock allt mer och mer att fascineras av processen inom det gestaltande arbetet. Jag kom alltså att se bortom den ursprungliga idén jag hade om ett starkt visuellt arbete med en förhoppningsvis stark gestaltningsidé. Nu blev jag istället mer och mer inspirerad att utforska min egen process och gestaltande, på många sätt en läskig väg, och utlämnande. Läskig för att jag inte riktigt hade några bra referenser att hitta stöd i. Jag syftar då på genomförda arbeten där studenten varit i samma tankebanor som jag själv och något som skulle kunna vägleda mig. Att bryta ny mark var kanske inte vad jag gjorde, men jag hade ur flera synvinklar svårt att se framför mig vad det hela skulle utmynna i, hur min slutprodukt skulle se ut.

För att hitta idéer om struktur tog jag hem en mängd examensarbeten, bl.a. Marina Visioner av Alfred Persson, ett arbete som jag visste behandlade gestaltande vid vatten och som tagit ut svängarna. Inte för att jag tänkte att "nu ska jag göra något liknande, vara på samma nivå", utan snarare för att kika på vad som kunde vara relevant att ha med i ett arbete och vilka tänkbara vägar jag skulle kunna utforska. Framförallt få inspiration från ett arbete som jag visste fått gott mottagande.

Det visade sig att mitt upplägg skiljde sig mycket från de flesta av dessa arbeten, men det var ändå en form av trygghet att ha dem tillgängliga, att då och då kunna kika på dem: inspireras av gedigheten men också se på de aspekter som skulle kunna ha gjorts annorlunda och utvecklats, gjort arbetena än bättre. Jag letade alltså både stöd och olika sätt att se på gestaltning och försökte utifrån det göra mitt eget upplägg.

Mitt upplägg kom till slut att skilja sig från mycket av det jag läst snarare än att efterlikna, men det kändes trots allt bra då jag själv till slut blev så pass uppslukad av mitt eget arbete att jag kom att tro på det, något som såklart är viktigt! (åter igen den omtalade magkänslan?)

Nu blev det här väldigt långt, vilket inte var meningen, och jag skulle kunna fortsätta långt mer känner jag. Nu när jag reflekterar över det är det mycket som väcks till liv på nytt!

Som du kanske märker är det svårt för mig att sätta fingret på vad som slutligen formade mitt arbets struktur. Jag tror helt enkelt att det är något som byggts upp under studieåren i någon slags förhoppning att summera "min process" eller kurva, och att göra det i en så pass fri form som möjligt.

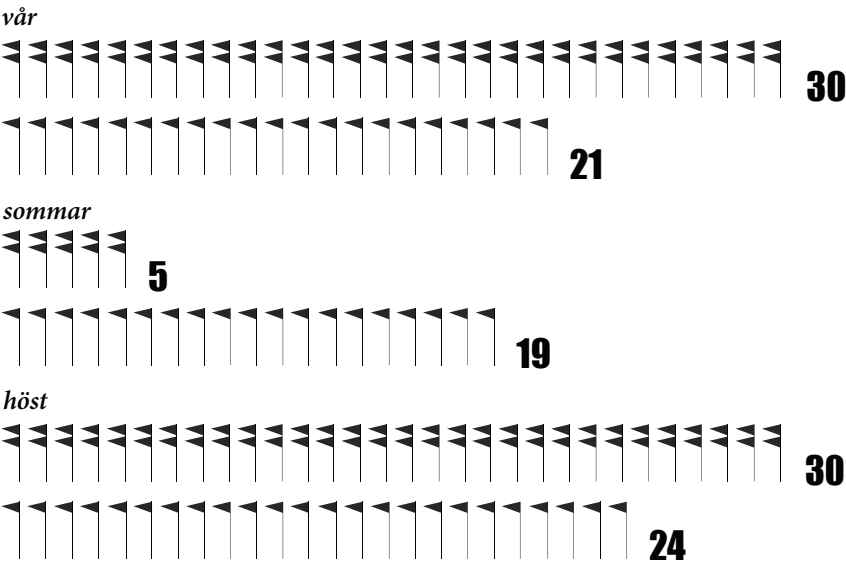
VINDDATA

Visby flygplats 2007-2011

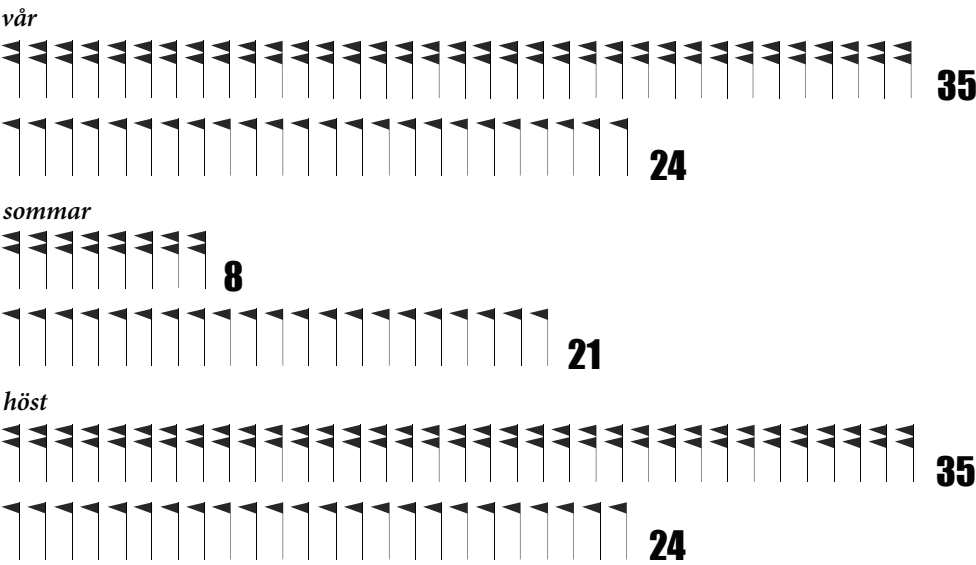
Vår = Januari - April
Sommar = Maj - Augusti
Höst = September - December

 = vindhastighet mellan 7,9 - 9,9 m/s (frisk vind/styv bris)
 = vindhastighet starkare än 9,9 m/s

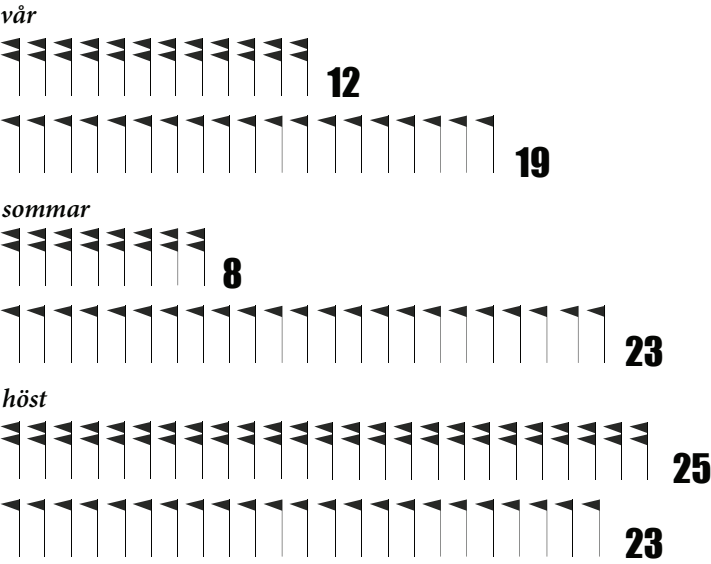
2007

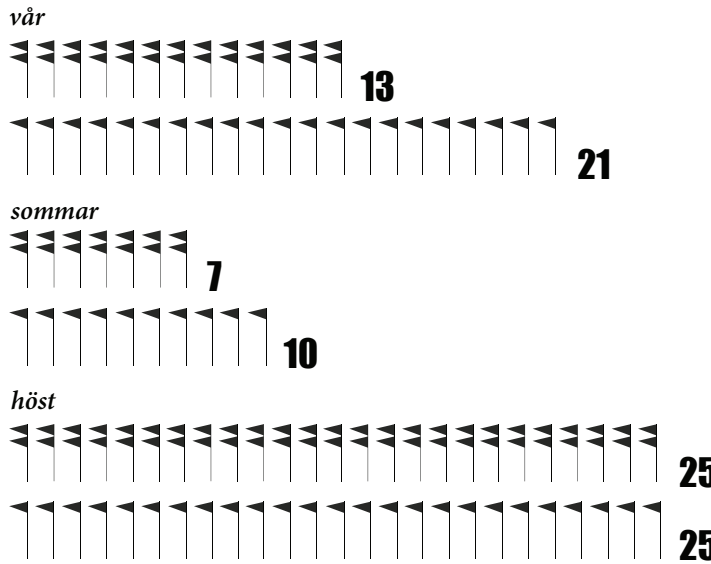
2008

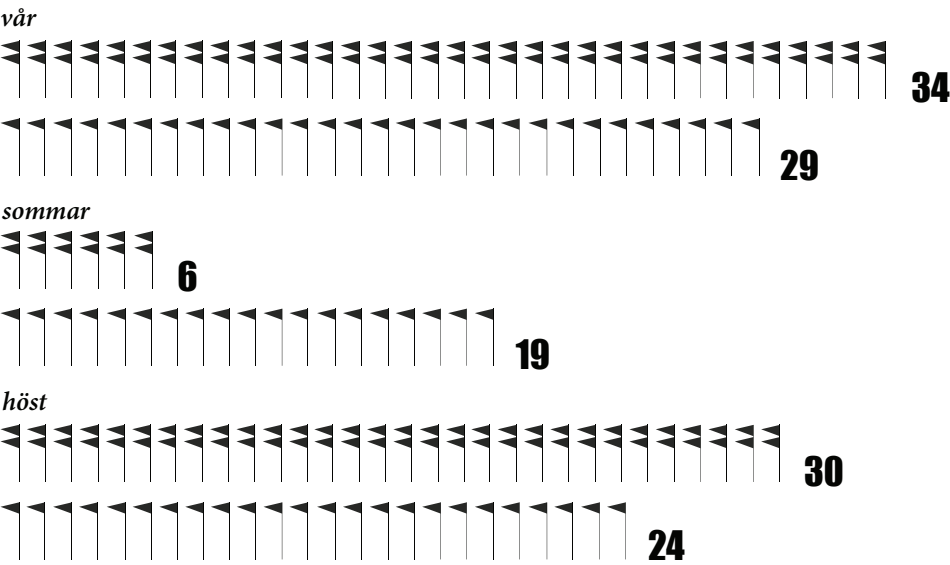
2009

2010

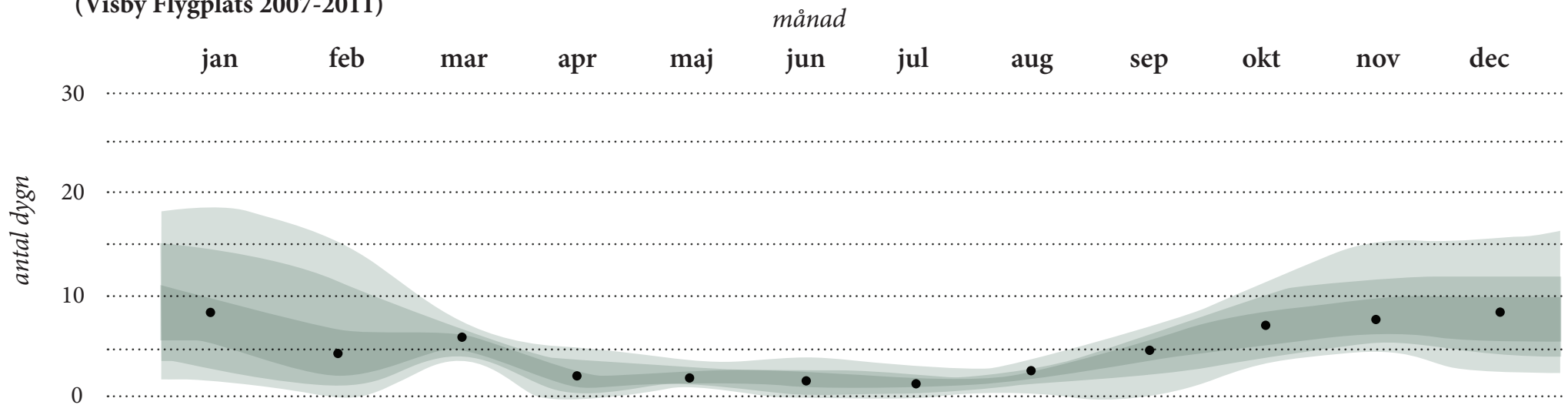

2011

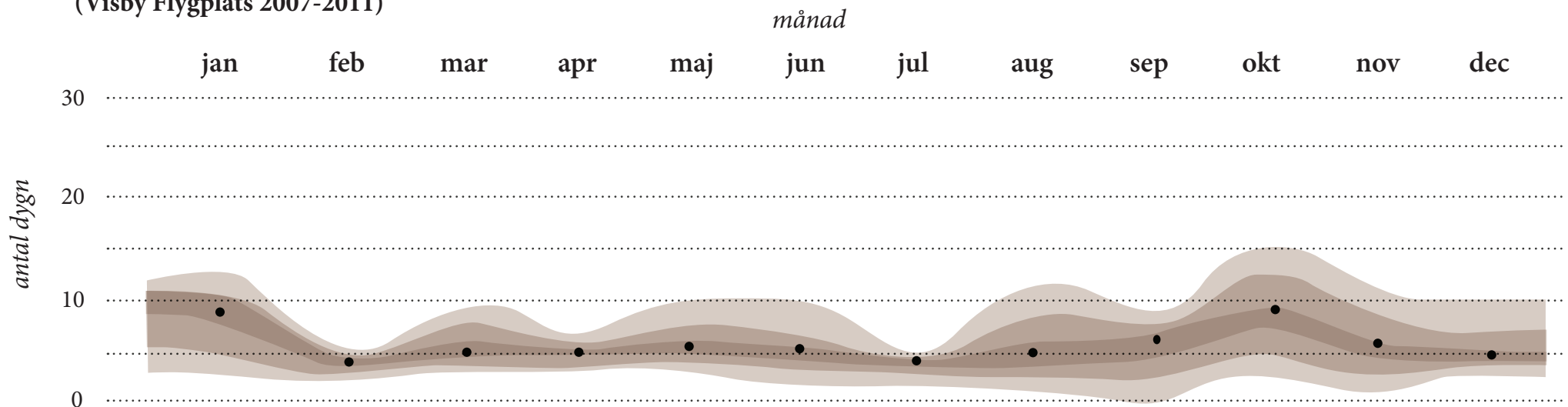
DYGN MED VINDHASTIGHETER > 10 m/s

(Visby Flygplats 2007-2011)

DYGN MED VINDHASTIGHETER > 7,9 ≤ 9,9 m/s

(Visby Flygplats 2007-2011)

DYGN MED VINDHASTIGHETER > 7,9 m/s

(Visby Flygplats 2007-2011)

